

poština plačana v gotovini

VSEBINA:

SEDLO BELEGA JALA Metod Humar	97
EROZIJA Ladislav Lesar	98
RAZGLEDNI STOLP NA ZIGERTOVEM VRHU Ivan Sumljak	99
VEČER PRED SMRTJO Boris Režek	103
SEDEM DESETLETIJ PLANINSKEGA VESTNIKA (1895-1965) Evgen Lovšin	109
OGLEDI Ciril Praček	122
NA SMUČEH PO GORJANCIH Lajze Zupančič	126
DVE SOSEDI SPOD OLŠEVE Jože Vršnik	127
PISMO UREDNIŠTVU	128
DRUŠTVENE NOVICE	130
ALPINISTIČNE NOVICE	133
IZ PLANINSKE LITERATURE	138
RAZGLLED PO SVETU	140

NASLOVNA STRAN:
V POGRAJCIH — Foto: prof. Vilko Mazi

IZVOZNO
PODJETJE

SLOVENIJA VINO

LJUBLJANA
FRANKOPANSKA 11

PRIPOROČA

SVOJE

RENOMIRANE

PROIZVODE

ZNAMKE

SLOVIN

»ETOL«

Celje

VAM NUDI:

NAJBOLJŠE AROME
ZA GOSPODINJSTVO
ESENCES ZA ALKOHOLNO
IN BREZALKOHOLNO INDUSTRIJO
AROME ZA BONBONSKO
INDUSTRIJO IN INDUSTRIJO
KEKSOV
SADNE PASTE
PREHRAMBENE BARVE
PARFEMSKA OLJA
ZA DETERGENTSKO, MILNO
IN KOZMETIČNO INDUSTRIJO

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 503-8-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

SEDLO BELEGA VALA

Metod Humar

Ob šestih budistični čaj, kot vedno, ob osmih krenemo Tone, Gjurmji in Dorzi.

Tabor II naj bi stal nekje pod sedlom še na terasi na višini 5700 do 5900 m, varen pred plazovi. Ljubo in Cic sta včeraj markirala pot do tja, midva pa naj danes postaviva tabor.

Sijajno sta se umaknila razbitemu delu ledenika. Smer drži pod stenami Miške (kotiral Dyhrenfurt), ko se pa ledenik umiri, gre na sredo terase in se polagoma vzpenja proti serakom pod sedlom Belega vala.

Res lepa pot. Škoda da ne morem tudi lepo dihati, potem bi v tem sijajnem vremenu človek skoraj užival. Toda tako ne gre, vsak meter je krepko priborjen, vsaka malo večja vzpetina zahteva kratek počitek. Kaže, da v Himalaji skoraj ne bomo uživali.

Včerajšnji zmagoslavni prihod v tabor I (ni me bolela glava) je danes pozabljen, ne bomo še kmalu na vrhu. Kako lepo je bilo sedeti na toplem soncu in delati načrte, pa tole pa ono in na vrh seveda. Danes z odprtimi usti zijam v šerpi, ki divjata kot lokomotivi. Zadnji konec pred razpoko komaj izdelam. Tu sta včeraj Ljubo in Cic pustila cepin-kladivo ter nekaj klinov in označila prostor za T II. Lepo, samo da sedim — višina 5800 m.

Šerpi garata, ne vem, kje ti fantje jemljejo moč. Tudi midva postavljava šotora. Skuhamo čaj, šerpama napiševa listek, kaj naj jutri navsezgodaj prineseta sem, da gremo proti sedlu.

Ko odhajata, mi ne gre v glavo, kako bosta jutri navsezgodaj prišla sem, ko smo pa danes 4 ure garali kot črne živine. Res, da smo težko nosili, toda saj bosta jutri tudi. Šerpi sta, to je dobro. Ljubo je včeraj rekel: »Boljša je visoka oblačnost kot sonce.«

Mislím v odlomkih, to je sonce — višina. Seveda višje smo kot Elbrus, torej rekord, le škoda da ne moreva zaliti. Žejen sem.

Popoldne preždiva v šotorih, ki naju delno ščitita pred strašnim soncem. Na večer kuhava. Lepo je: mraz in lepo vreme. Da bi le Gjurmji in Dorzi kmalu prišla, potem naskočimo oviro, ki je zavrnila Švicarje. Od tu pa do vrha snežne opasti bo trda. Če tu ne bo šlo, potem nimamo na tem hribu kaj iskati.

Spet sva v zagonu, šlo bo; Mora iti! Kako lepo je, če ima človek moralo (ljubi se mu živeti). Lep večer se preseli v noč, midva pa v šotora. Vzamem tablete za spanje in zoper glavobol. V upanju, da bo jutri šlo, si voščiva lahko noč.

Videti je, da s tabletami za spanje ne bo nič. Počasi začenjam misliti na našo pot, kje se je začela. Na Brnikih, ne v Daranu. Ne, morda zame takrat, ko sem z derezami, za pet številke prevelikimi za mojo nogo, in z vezavo, ki jo ženske uporabljajo za fino perilo, sam šel na Ojstrico. Ne vem, kje se je začelo. Toliko je stvari, ki so nas spravile sem, da bi težko rekel, kdaj se je začelo. Verjetno sem tu zato, ker rad hodim v hribe in sem jim posvetil ves svoj prosti čas. Čudovita dežela je tale Himalaja. Kakor nerazložljive sanje. Škoda, da je tako visoka. Če bi bila nižja, bi si verjetno znal razložiti, kdaj se je začelo.

»Vstani, sneži, sedem je ura.«

Sneži, pa tako rad bi šel naprej! — Sicer bo pa v bazi prav prijetno.

»Preklete, da se vse tako pokvari. Danes bi zares prišli gor!« Do 12. ure bova čakala šerpi in če ju ne bo, greva nazaj. Pa je res škoda, da sneži, za ped novega snega je že.

Ob osmih pridivjata Dorzi in Gjurmji. Prineseta vse, kar sva napisala, še več. Sijajna fanta sta. Gjurmji pravi, da ne bi škodilo, če bi šli malo proti sedlu. Korajžen fant. S Tonetom se spogledava. Pa pojdimo. Če pa bo slabše, se vrnemo, pravi Gjurmji.

Šerpi nosita tehnično opremo (aluminijaste lestvice, markirne zastavice, pomožne vrvi, ledne kline), Tone eno vrv, jaz pa solo. Po 500 metrih še kar položnega vzpona pred »ta zaresnim« se ustavimo. Sneži huje. »Še eno cigareto, pa bomo videli, kaj bo,« pravi Gjurmji, — kakor da je on sahib. Po eni cigareti sem jaz za drugo (žal mi je 100 metrov višine). Snežiti malo ponehuje

in brez besed zagazimo v strmino med serake in razpoke.

Šerpi gazita naprej do kolen. Pozabim, da sem v Himalaji in ju prehitim. Sicer pa imata fanta čudne namena, naravnost v ledene previse in plaznice hočeta. Včasih gazim v hudi strmini do pasu. Prečimo po robovih razpok in se po vseh štirih plazimo čez na videz majave snežne mostičke. Da je ponovno začelo snežiti, smo pozabili. Še malo in na sedlu bomo — pot bo odprta. Škoda, da včasih izgubljam na višini, toda navpične in previsne serake zmagujemo v prečnicah seveda. Vražje strma je tale stotina metrov, pa seraki, pa orientacijsko zaguljeni. Na srečo si pot markiramo z markirnimi zastavicami.

»Hudič si,« pravi Tone, ko do prsi zakopan rinem v zadnjo strmino pod poldrug meter veliko opastjo. Dosežena je opast, še tri metre in na sedlu bomo. Spet pozabim, da sem v Himalaji. Opasti sem vedno rad plezal, lotim se je po domače; izsekam stopinjo, drugo luknjo za roko, cepin — čim višje, hop in na dnu razpoke sem. Tone se prizanesljivo reži, šerpi pa kar odkrito. Če bi imel sapo, bi se še sam režal. Lovim sapo in se sprašujem, zakaj sem tu.

Pozabil sem staro pravilo: pet korakov počitek, sicer po sedmem koraku padeš.

Ladislav Lesar

EROZIJA

(Urošu Tršanu)

*Vdiram v nesmiselno prostost;
v mrak gluhih senc
in sem kot jadro drobnega mrčesa.*

*Tako bežim s teh blodnosti
v še večjo opustošenost;
lazim pod hrib;
pod grm;
pod plešavost možgan,
da se navešelim.*

*In če se vzpenjaš po strmini
v hrib;
če slutiš vrh,
kakor proščenje severa
in si še zmerom le
ne moč,
te zlomi bolečina v tilniku;
se svet razkolje.*

*Če se premakneš
(sežeš do najlepše skale),
kot nežnost jo začutiš,
ničesar drugega.*

Potem se lotim oprezneje: vse cepine v njo in z zadnjico na Tonetovi glavi zabijem cepin na rob sedla.

Sedlo 6200 m je daleč nad mojim rekordom, prvi človek na njem, pa ni zmagoslavja v meni. — Prazen sem.

19. 9. 1965 Baza

Pripravljanje tovorov.

Tonač in Pavle Šimenc (Pablo) ter Dakia in Karma gredo iz tabora I, da bi postavili tabor III na sedlu. Ves dan slaba poročila. Gazijo čez kolena, mraz je in bojijo se, da ne bodo prišli na sedlo. Zvečer vsi čepimo pri primopredajniku.

Uspelo je. Na sedlu stojita dva šotora. Skačem od veselja.

22. 9. 1965 tabor I—III

Ob 7,30 uri sva s Tonetom težko otovorjena odšla proti sedlu. Že ko sem začel hoditi, mi je bilo slabo in sem se dolgo boril s tem, da nisem bruhal. Težko sem hodil — dve uri sva hodila do tabora II. Tam sva srečala Cica in Ljuba, ki sta se vračala iz tabora III. Včeraj sta rešila še zadnji tehnični problem. Strme vesine in serake nad sedlom sta opremila s pritrjenimi vrvmi. V taboru II sva si naložila še nekaj opreme ter z muko odšla naprej. Vsakih 100 metrov sem padel v sneg kot pokošen. Okrog sonca je bil kolobar. Že sem mislil nazaj, pa me je vleklo naprej.

100 m pod sedlom nama je prišel nasproti Gjurm, prinesel čaj ter od tam naprej nesel moj nahrbtnik. Zaštokal je, ko si ga je naložil. Torej le nisem zanič.

Na sedlu sva s Tonetom popravila šotore, šerpi sta kuhala. Čim sem popil čaj, sem ga izbruhal, bolela me je glava. Zavlekel sem se v šotor in tam čakal jutra. Noč je bila zame obupno dolga.

2. 10. 1965 tabor I—III

Ob osmih gremo Tone, Pavle, Jože, Karma in Ang Tensing na sedlo. Do tabora II rabimo štiri ure zaradi zadnjega dela poti, kjer se je udiralo do pasu. Od tabora II naprej je pot dobra, ker je zgažena. Včeraj sta jo Dakia in Gjurm, danes pa Pavle in Tonač, Dakia in Dorzi. Ko smo prišli v tabor II (sedlo), je bilo tam pravo razdejanje. Trije šotori so zasuti in polomljeni. S skupnimi močmi izkopljemo zasuto opremo in postavimo nove šotore.

5. 10. 1965 tabor III

Tone in Pablo gresta v T I. Ljubo in Gjurm sestopata zaradi klož. Poskušala sta priti na koto

7535. Zvečer sneži in veter je prav divji. Tako se nam zdi, da bomo morali vsi nazaj. Obupne so noči v šotoru. Brez spanja, telo je ena sama želja po toploti, nežnosti in domu.

7. 10. 1965 tabor III

Z Ljubom sva se vrnila s kote. Ponoči razsaja divji veter. Dosti mi je Himalaje.

Rad bi se vrnil tja, kjer je toplo, kjer ni hlastanja za zrakom, kjer lahko ležiš v sami srajci na travi in sanjaš o Himalaji. Samo v sanjah je lepa.

RAZGLEDNI STOLP NA ŽIGERTOVEM VRHU

Ivan Šumljak

8. aprila 1901 je na občnem zboru prejela pravkar ustanovljena Podravska podružnica SPD v Rušah med drugimi tudi tole brzojavko: »Razvijaj, razcvetaj se, nova podružnica! Bodi branitelj naše severne rodne meje! Kličemo Ti: Naprej!« Brzojavko so poslali ljubljanski piparji in njena vsebina je takoj postala program novoustanovljeni planinski podružnici, program, ki ga je 60 let, vse do današnjega dne, vestno in zvesto izpolnjevala.

Novo planinsko društvo je takoj začelo z delom: nadelovalo je planinska pota, jih zaznamovalo in opremljalo s slovenskimi smernimi tablami, prirejalo je sestanke, veselice in krajše ter daljše izlete, ki so jih oznanjali mariborska časnika Slovenski gospodar in Slovencem naklonjeni nemški list Südsteierische Presse ter celjska Domovina. Na primernih mestih je društvo postavilo mize in klopi in si oskrbelo planinske vpisne knjige, tako v Hauptmanovi gostilni na Urbanu, pri Duhu in na Klopnem vrhu. Načelnštvo je skrbelo tudi za članke v Planinskem vestniku in že v prvih številkah našega glasila lahko najdemo prispevke o Pohorju in Kozjaku. Lesjak je opisal pot iz Ruš na Klopni vrh, Ivan Žmavc pa je objavil članek »Razgled pri Pongracu na Radovini«.

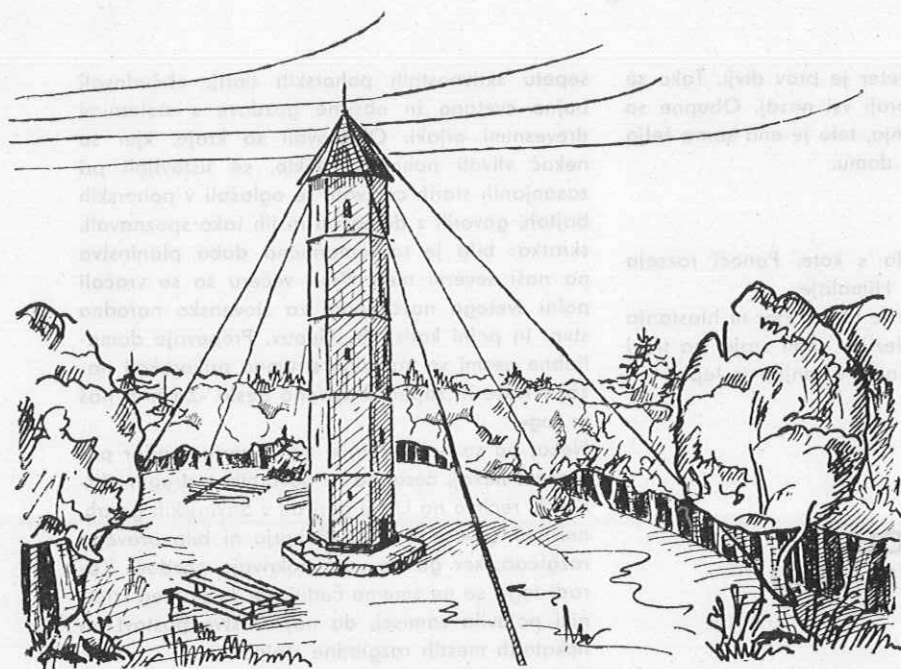
Izleti so bili za večino udeležencev pravo odkrivanje še neznanega ali samo malo znanega planinskega sveta: poslušali so šumenje potokov in bučanje slapov v globokih soteskah, prisluškovali

šepetu skrivnostnih pohorskih barij, občudovali bujno cvetano in obširne gozdove s stoletnimi drevesnimi orjaki. Obiskovali so kraje, kjer so nekoč vlivali pohorsko steklo, se ustavljali pri zasanjanih starih cerkvah, se oglašali v pohorskih bajtah, govorili z domačini in jih tako spoznavali, skratka: bila je to romantična doba planinstva na naši severni meji. Proti večeru so se vračali polni svetega navdušenja za slovensko narodno stvar in polni koristnih sklepov. Prepevaje domoljubne pesmi so navadno strumno prikorakali nazaj v Ruše in zapeli društveno geslo »Za hrib naš in log«.

Nekaj pa so naši izletniki na Pohorju vendar pogrešali, nekaj, česar so se govorniki v drugih planinah, recimo na Uršlji gori ali v Savinjskih gorah, neizmerno veselili — na Pohorju ni bilo pravega razgleda, ker ga do vrha pokrivajo gozdovi. Zaradi tega se ne smemo čuditi, če se je med izletniki pojavila zamisel, da naj društvo postavi na nekaterih mestih razgledne stolpe.

Ko so v drugem letu društvenega obstoja napravili izlet na sosedni Boč, so se dokončno odločili, da postavijo nekje v bližini Areha stolp. Na Boču je bilo namreč nekaj stolpu podobnega. Leta 1899 je postavila Savinjska podružnica na vrhu preprosto kočjo z enim samim 4×4 m velikim prostorom in skupnim ležiščem pod streho. Poleg kočje pa so v krošnji velike bukve napravili ograjen razgledni oder s klopmi in mizo. Na oder so prišli po lestvi. S tega razgledišča je bil zelo lep pogled na vse strani, posebno pa proti Pohorju. Lep razgled je izletnike tako navdušil, da so takoj začeli delati načrte in sestavljati predračun za stolp pri Arehu. Na občnem zboru 29. marca 1903 — bil je v Narodnem domu v Mariboru — so načrte odobrili in sprejeli tudi predračun 1200 K. Pozneje se je izkazalo, da je stal stolp trikrat več, torej 3600 K, natančno pa 3616,16 K, kar je bilo v tistih časih zelo dosti.

Takoj po občnem zboru so začeli s tehničnimi pripravami. Stolp so sklenili postaviti zapadno od Arehove cerkve, na 1346 m visokem Žigertovem vrhu. Tedanji posestnik tega vrha Marko Kapun, po domače Žigert, je brezplačno odstopil parcelo za stolp. V svojih gozdovih je posekal mnogo stavbnega lesa, ki ga je tudi pomagal dovažati na stavbišče. Gradbeni načrt v merilu 1 : 50 je narisal Dragotin Nerat. Na platno napeta risba kaže stolp v pročelju in šestih presekih. Z dobro ohranjenega načrta ni razvidno, da bi predložili načrt oblastem v pregled in odobritev. Morda to v tistih časih za tak stolp še ni bilo potrebno. Delo so prevzeli domači tesarji pod vodstvom Ivana Škariča. Šlo je hitro od rok in je trajalo tri

Žigertov stol
Narisal I. Šumljak

mesece, ves junij, julij in avgust in 6. septembra 1903 so novi stolp slavnostno odkrili.

Slavja se je udeležilo okoli 700 planincev in domačinov. Vsi so občudovali visoki vitki stolp in se veselili razgleda po prelepi štajerski zemlji. Na Žigertovi planji, gozdnem travniku blizu stolpa, se je zbralo došlo ljudstvo. Najprej so nastopili slavnostni govorniki. Govorili so dr. Anton Medved o pomenu gore za človeka, dr. Fran Rosina o rodoljubju pohorskega kmeta, dr. Josip Sernek je prinesel pozdrave savinjskih planincev, dr. Matija Murko je govoril v imenu graških Slovencev, niz govorov pa so še zaključili domačini dr. Karel Glaser, Tine Lesjak in kmet Luka Hleb. Po nagovorih se je razvila na travniku prava ljudska veselica. Igrala je šmarška godba in razigrani planinci in domačini so se zavrteli. V odmorih pa so pevci peli domoljubne pesmi. Dva krčmarja sta pod šotori skrbela za pijačo in ugrizačo.

Podravska podružnica je jubilirala, saj je pomenil stolp njeno prvo zmago. Ponosne stavbe pa so se veselili tudi vsi slovenski planinci. Stolp se je visoko dvigal iz gozda in oznanjal vsem, da je tu slovenska zemlja. Ni čudo, da je v prsih narodnih nasprotnikov rodil zavist in sovraštvo.

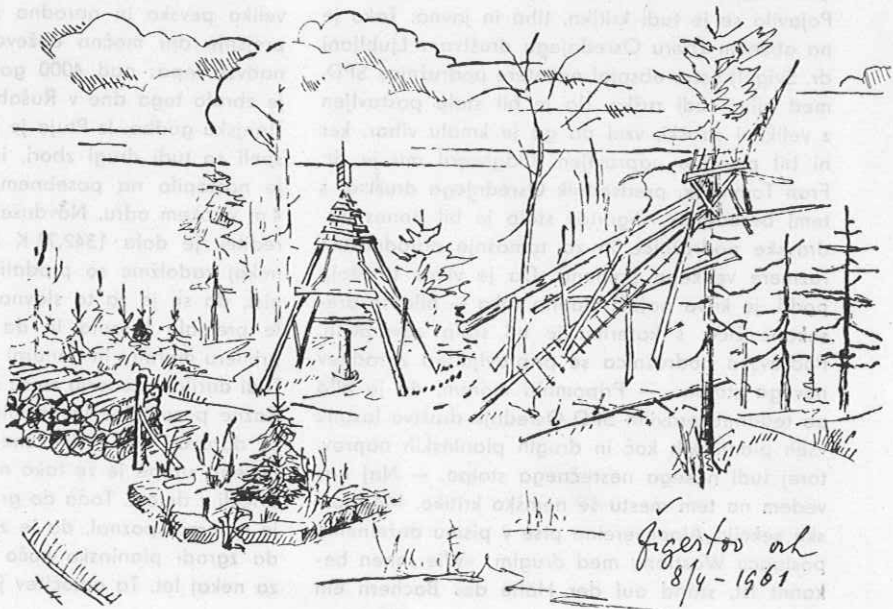
Kakšen je pravzaprav bil? Iz fotografije 12×17 cm, ki jo je založil in »pri naprej poslanem znesku 2 K« razpošiljal Ivan Lampreht, trgovec v Kumnu, spoznamo, da je bil lepo oblikovan in izredno vitek. Višina mu je bila 37 m. Tudi že omenjeni Neratov načrt to potrjuje. Mariborski profesor dr. Leopold Poljanec, ki se je udeležil otvoritvenega

slavja, opisuje v Planinskem vestniku novi stolp takole: »Stolp je šestvogelnik in je visok s streho 37 m. V obsegu meri spodaj 21 m, zgoraj pa 20 m. Temelj je zidan iz kamenja in zvezan s cementom. Venec, na katerem stoji 6 glavnih stebrov, je pritrjen z 1 m dolgimi, 3 cm debelimi vijaki v temelj. Sohe ter tudi križi, ki vežejo sohe med seboj, so pritrjeni in sklenjeni z vijaki in železnimi spenjami. Streha je pokrita s pločevino.« Ves stolp so pozneje obili z deskami in ga pritrtili na šestih krajih z močno spleteno žico k tlom, to se pravi k vznožju najmočnejših dreves v soseščini stolpa, »da ga ne podero grozni viharji, ki tulijo tu zgoraj pozimi. To bi bila prava katastrofa«. V notranjosti so vodile lesene stopnice do najvišjega, to je četrtega nadstopja. Posamezne etaže so bile z linami osvetljene. V najvišji, to je razgledni etaži, je bila miza s klopni in na mizi vpisna knjiga. V vseh šestih stenah so bile gotsko zašiljene razgledne line, ki so se dale proti prepihu zapreti. Line seve niso bile zasteklene. Stolp se je dal zapreti in zakleniti. Ključke so izletniki dobili na raznih krajih, v Rušah, Mariboru, pri Lovrencu, v Framu, Slovenski Bistrici, pri Žigertu, Momu in na Klopnem vrhu, kjer je imela ruška podružnica v lovski koči grofa Zabea gostilno. Povedati je treba, da je stolp v spod. delu namazan s karbolinejem in da je imel tudi strelovod. Stolp je bil prava planinska atrakcija, saj je bil zelo daleč viden in zato ni čudo, da so ga obiskovali gorniki iz bližnjih in oddaljenih krajev, posamezniki in skupine. Ob nedeljah je bilo pri

stolpu posebno živo. Tako je bila 16. junija 1904 pri stolpu gorska veselica, ki pa se je udeležilo zaradi slabo obetajočega vremena le nekaj nad 300 oseb. Kronist pravi, da so bili udeleženci kljub temu prav razigrani, saj je igrala godba na pihala in so ljudje peli in plesali. Ob tej priložnosti so odkrili na stolpu grb, ki ga je izdelal in poslikal ruški kaplan Anton Pintarič. Na grbu je bil napis »Zgradila Podravska podružnica SPD leta 1903. 37 m«. — Še več ljudi se je zbralo na Zigertovem vrhu mesec dni pozneje, 17. julija. Bilo jih je nad tisoč, od katerih jih je 840 plačalo vstopnino za na stolp, kar je prineslo lep znesek 84 K. Vstopnina je namreč bila 10 vinarjev. — Od večjih izletov je treba omeniti izlet Slovenskobištričanov dne 3. in 4. septembra. Za izlet se je priglasilo nad sto oseb, a jih je zaradi slabega vremena prispelo do stolpa le 25. Prenočevali so deloma v Šmatnem, deloma pa pri kmetu Podkrižniku pod Arehom, ki je imel v tistih časih tudi krčmo. Ves izlet so podrobno opisali v Planinskem Vestniku. — Največ izletnikov pa je prišlo ob nedeljah iz Maribora. — Niso se seveda vpisali vsi; vsekakor pa je do srede novembra 1904 obiskalo stolp najmanj 2630 oseb. To vemo iz tega, ker se je v blagajni nabralo 263 K, kar pomeni 7 odstotkov od vsega za stolp izdanega zneska. 263. krona pa je bila, žal, tudi zadnja, kajti v noči med 23. in 24. novembrom 1904 se je stolp podrl. Vitke planinske zgradbe, ponosa ruških planincev, ni bilo več. Živela je 14 mesecev in 18 dni.

Lahko si mislimo, s kakimi občutki so hodili naslednji dan Rušani na postajo, od koder se je stolp lepo videl. Sedaj stolpa niso videli več. Tudi Tine Lesjak je šel v velikem šolskem odmoru na postajo. Vrnil se je žalosten in potr. To so opazili tudi njegovi učenci. Podrl se je stolp, v njegovem srcu pa se je podrlo še mnogo več... Ob prvi priložnosti je šel na kraj nesreče, kjer je videl samo še ruševine.

Kako je prišlo do nesreče? V noči med 23. in 24. novembrom je divjal na Pohorju silen vihar. Tudi v Rušah je vso noč močno razsajal. Pihal je jugozapadnik in podrti stolp je ležal v severovzhodni smeri. Taki vetrovi so v tem letnem času prav pogostni, vendar je stolp prejšnjo zimo vsem viharjem uspešno kljuboval, čeprav še ni bil pritrjen z jeklenimi vrvmi. Kajpada tedaj tudi z deskami še ni bil obit. Verjetno je bilo prav to za stolp usodno, saj je moral nositi ogromno desk in je imel vihar samo še večjo moč. Poljčanski župnik Lojze Cilenšek, prijatelj Janka Mlakarja in eden prvih slovenskih alpinistov, je ob neki priložnosti Rušane močno kritiziral, ker so stolp z deskami obili. — Verjetno pa je bila tudi v sami konstrukciji napaka; le predstavljajmo si 37 m visok lesen steber, ki je bil pri vrhu prav tako širok kot pri temelju, največ 7 m! — Zanimivo pa je tudi dejstvo, da so odborniki pri ogledu ruševin opazili, da je bila ena od šestih vrvi, in sicer najdebelejša, presekana. »Jako sumna okolnost!« pravi kronist. In tako je nastalo vprašanje, ali ni morda zlobna roka viharju še izdatno pomagala s tem,

Zigertov vrh I. 1961
Narisal I. Šumljak

da je vrv že poprej zasekala ali celo presekala, saj je bil stolp trn v peti nekaterim našim narodnim nasprotnikom.

Katastrofa je brdko odjeknila v vsej slovenski javnosti, posebno pa še med planinci. Celjska Domovina piše 2. decembra o nesreči takole: »Mogočni in krasni stolp, ki je bil ponos podružnice, prebivalcev Pohorja in vseh obmejnih Slovencev, ki so ga vsako jasno jutro pozdravljali, ki jih je izpodbujal v narodnem boju, stavba, ki je stala težke tisočake, mnogo truda in požrtvovalnosti, leži pred nami. Ogledali smo si potrgane vez in spoznali, da se glavna vrv ni sama utrgala, ampak da je bila nasekana. Na odsekanem koncu se je tudi zasledila kri. Res je razsajal v sredo in četrtek strašen vihar na Pohorju, a tako ljut ni bil kakor septembra lanskega leta, ko še stolp ni bil privezan. Radovedni smo, bo li sodišče zasledilo lopova, ki je — gotovo podkupljen od mariborskih nemčurjev — storil ta podli čin.« — Podobno piše 1. decembra Slovenski gospodar: »V nedeljo je šla komisija SPD na lice mesta in je dognala, da je bila saj ena žic od hudobne roke prerezana.« — Marburger Zeitung pa piše: »Ob der Turm durch böse Hand umgestürzt oder selbst gefallen ist, ist bis jetzt noch nicht bekannt. Wie ein hiesiges slowenisches Blatt za berichten weiß, ist der Turm von einem gewaltigen Süd Sturm erlegt worden. Es is nur gut, daß es kein Nordsturm war, denn da hätte es gleich geheißten, daß es ein preussenseuchlerischer Sturm war.« — Toda kmalu lahko beremo v Domovini, da podružnica ni obupala in da upa, da bo ob podpori rodoljubov zgradila nov stolp, toda nekoliko nižje.

Pojavila se je tudi kritika, tiha in javna. Tako je na občnem zboru Osrednjega društva v Ljubljani dr. Švigelj ostro obsojal nekatere podružnice SPD, med njimi tudi ruško, da je bil stolp postavljen z velikimi stroški, vzel pa ga je kmalu vihar, ker ni bil pravilno napravljen. Odgovoril mu je dr. Fran Tominšek, predsednik Osrednjega društva, s temi besedami: »Žigertov stolp je bil ponos Podravske podružnice in za tamošnje narodnostne razmere velikega pomena. Da je vihar ta stolp podril, je kriva najbrž zlobna roka — bile so presekanе žice, s katerimi je bil stolp zavarovan. Podravska podružnica se pripravlja na zgraditev novega stolpa.« — Pripomniti moram, da je bilo po tedanjih pravilih SPD Osrednje društvo lastnik vseh planinskih koč in drugih planinskih naprav, torej tudi našega nesrečnega stolpa. — Naj navedem na tem mestu še nemško kritiko. Mariborska sekcija Alpenvereine piše v pismu deželnemu poslancu Wastianu med drugim: »Wie Ihnen bekannt ist, stand auf der Höhe des Bachern ein

von Windischen errichteter hölzerner Trutz- und Aussichtsturm, der infolge falscher Bauart einem Unwetter zum Opfer fiel.«

V afero sta posegli tudi dve sodišči, mariborsko in slovenskobistriško. Obe zaradi tega, ker je stal stolp na meji obeh okrajev. Preiskava državnega pravdnika je trajala polnih osem mesecev. Načelnik Tine Lesjak je moral sedemkrat pred sodišče in tudi druge odbornike so večkrat poklicali. Nekaj časa je celo kazalo, da bodo načelnika in odbornike zaprli. Zagovarjala sta jih dr. Rosina in dr. Lemež, prvi v Mariboru, drugi v Slovenski Bistrici. Slednjič so bili vsi oproščeni z utemeljitvijo, da je povzročil nesrečo vihar in pa pretrgana glavna vrv.

Na občnem zboru podružnice dne 12. marca 1905 so sklenili postaviti nekoliko nižje in bliže Arehu nov stolp. S posestnikom Markom Kapunom-Žigertom so se pogodili glede nove parcele. Stolp naj bi bil zidan. Načrte je pripravil inž. Jaroslav Foerster, odbornik Osrednjega društva. Iz previdnosti pa so poslali načrt v dokončni pregled še češkimi inženirjem v Prago. Na tem zboru je na predlog Vekoslava Bahovca podružnica sklenila, da izda za nabavo sredstev za novi stolp zadolžnice po 20 K. Čez dobrih 10 mesecev je na naslednjem občnem zboru dne 28. januarja 1906 poročal društveni tajnik, da so do tedaj prodali že 50 zadolžnic, ki so za novi stolp prinesle 1000 K. Ginljivo je prebirati imena kupcev. Ni jih več med nami, davno že počivajo v domači zemlji, ki so jo imeli radi, morda bolj kot mi.

Da bi hitro in učinkovito povečali sklad za stolp, so priredili v nedeljo, dne 15. julija 1906, v Rušah veliko pevsko in narodno slavlje. Čeprav je vse prejšnje dni močno deževalo, je bila udeležba nadvse lepa; nad 4000 gostov in domačinov se je zbralo tega dne v Rušah. Igrala je slavna šoštanjnska godba. Iz Ptujja je prišel pevski zbor, pripeli so tudi drugi zbori, in 150 pevk in pevcev je nastopilo na posebnem, zanje pripravljenem 4 m visokem odru. Navdušenje je bilo veliko. Prireditvev je dala 1342,71 K čistega dobička. Tudi nekaj zadolžnic so prodali. Vendar poroča kronist, da se je za to slavnost slovensko časopisje le premalo brigalo in da bi bil v nasprotnem primeru moralni in denarni uspeh še mnogo večji. Tudi darila v denarju so se stekala v stolpni sklad. Razne posojilnice in hranilnice pa tudi zasebniki so darovali kar čedne zneske. Sklad za gradnjo novega stolpa je že tako narasel, da bi že lahko pričeli z delom. Toda do gradnje ni prišlo! Odbor je namreč spoznal, da je za takrat bilo važnejše, da zgradi planinsko kočico in da odloži gradnjo za nekaj let. Ta odločitev je bila dobra, posebno

tudi zaradi tega, ker je sekcija Alpenvereina že začela zbirati sredstva za svoj stolp nad Bolfenkom. Ves nabrani denar so torej porabili za gradnjo Ruške koče pri Arehu.

8. septembra 1907 so odkrili novo kočo. Za zgradbo so deloma porabili les podrtga stolpa in jo pokrili z deskami, s katerimi je bil stolp obit. Neuporabni del lesa pa so razžagali na polena, s katerimi so pri koči še dolgo kurili. Tako so ves les dobro izrabili, del je služil planinskemu namenu vse do 11. novembra 1943.

Leta 1909 je odkrila sicer malo aktivna sekcija Alpenvereina na Ciglenicah nad Bolfenkom 20 m visok železni stolp in pokazala, kako je treba dober stolp zgraditi. Postavila ga je dunajska firma Griedel in še danes dobro služi svojemu namenu.

Istega leta je dobila tudi Ruška koča svoj stolp. Kakih 5 minut hoje na zapad od koče je postavil Drago Švigelj, lesni trgovec v Rušah, 7 m visok razgledni stolp, s katerega pa je bil dober pogled le proti severu in severovzhodu. Izletniki so tja prav radi zahajali. Danes tega stolpa ni več.

Tudi do razglednega stolpa na Žigertovem vrhu je prišlo, čeprav le v okrnjeni obliki. Leta 1910 je postavil vojni kartografski zavod precej visok stolp, ki je služil po sklenjeni pogodbi z ruškim planinskim društvom tudi kot razgledni stolp. Vendar je hitro odslužil.

Morda bo kdo vprašal, kako je bilo z zadolžnicami, ali je morala podružnica izposojeni denar vrniti. Skoraj vsi kupci so zadolžnice prostovoljno vrnili in se s tem odrekli izposojenemu znesku, drugi pa so jih obdržali za spomin na tiste čase, ko se je moral naš narod v ogorčeni borbi boriti za vsako ped zemlje, ki mu jo je hotel iztrgati iz rok zemlje lačni tujec.

P. S.

Če stopiš danes na Žigertov vrh, lahko vidiš na vrhu troje — novo triangulacijsko znamenje z betonskim stebrom, prejšnjo, kakih 20 m visoko triangulacijsko in razgledno piramido, ki se je pri padcu zaplela v veje visoke smreke in je sedaj že mnogo let nanjo naslonjena, in dobro viden temelj nekdanjega Žigertovega razglednega stolpa. V temelju še tičita dva močna vijaka. — Od Ruške koče je do vrha pol ure hoda. Vredno je stopiti na to prijazno vzpetino, polno spominov na prva leta delovanja Podravske podružnice.

VEČER PRED SMRTJO

Boris Režek

Izza zarosenih šip se je motno kazala trata z macesnom, šopi rušja in posivelimi skalami. Dež je ponehaval in se spet zaganjal, ko je potegnil veter. Megle nad planino so se prevlekle čez rob, zakipele kvišku in se znova zgatile po zakotjih.

V steni je šumel slap, vmes je rožljalo kamenje in ti oddaljeni mrmravi glasovi so se spajali s klokajočim vrvanjem curkov v strešnem žlebu. Mračno je bilo; v koči se je komaj razločila posoda na mizi in šopek gričevnika v kozarcu. Po kotih se je od časa do časa zganila kakšna senca, zaškripal je stol, ko se je kdo naveličano presedel in momljav pogovor je pritajil šumenje na planem. Pogled se ni imel kje ustavljati. Slike na stenah so bile le nespoznavne pege. Ljudje so se prestopali do oken in spet na prag, toda zunaj je bila le pretezaajoča se megla, dež in taista puščoba kakor v hiši.

Ves dan je že tako lilo. Ljudje so bili po malem prihajali in se premočeni ogrinjali v odeje. Zagaten duh sušeče se obleke se je širil iz kuhinje in po tleh so se razlezovale mokre lise.

Na noč je kazalo, da se bo vreme le sprevedrilo. Dež je odnehal, v robah je završalo in združjeni macesen na trati se je jel otriesati v pišu. Megle so se raztrgale v pramene, ki so se ovijali okrog skalovjč in stena se je odgrnila. Slap v njej je padal v globino in njegovo utripajoče bučanje se je zgubljal v vršanju vetra, ki se je gnal čez robove.

Z mrakom je vihar naraščal. Ostrešje je ječalo v njegovih navalih, šipe so žvenketale ob loputanju oknic in v hišo so prišli tudi tisti, ki so prebili dan na ležiščih.

Luč je posvetila v raztegnjeni prostor. Neznani obrazi so se pokazali za mizami in pogovor je zažuborel. Utihnil je za hipe, kadar se je vihar na planem zagnal s trgajočim vršanjem in so se ljudje spogledali v nemirnem pričakovanju. Toda vsakteri piš je bil tedaj že mimo in je tožeče zavijal po ostenjih.

»Vreme bo,« je povedal oskrbnik. »Kadar takole pritisne sever, se vselej zvedri. Saj je bilo dovolj moče in vodnjak je napolnilo, da že teče čez rob,« je veselo nadaljeval. »Ne bo mi več treba nositi vodo od studenca.«

»Nič zato, če me je premočilo do kože in še skozenjo,« se je oglasil zmrdnjen možak. »Samo da bo jutri lepo. Sit sem že te bajte,« je pogledal po stenah in naveznil kozarec. Zategnjeni obraz mu je potem kar zasijal, ko se je ozrl k sosedu. »Kam pa ste namenjeni?« Luč je svetlo sijala pod stropom in iz kuhinje se je širila prijetna toplota. Pogovor se je bil razvnel in oglasil se je smeh.

Takšni so večeri v kočah, ko se potaji misel na potekli dan, na trud med potjo, na razglede z vrhov in se ljudje zbližajo ob zadostitvi v sebi. »Kaj, že spat?« se je oglasil fant podjetno kodrastih las in se obrnil k dekletoma ob sebi.

»Nocoj bomo še kakšno rekli,« je potem povzel. »Saj je bilo dovolj pusto ves dan.«

Dekle je oklevajoče zmignilo z rameni in pogledalo k sosedi onkraj mize.

»Zgodaj je še, res,« je nato rekla ona, skoraj v zadregi. Videti ji je bilo, da ji je vseč tod za mizo. »Oh, saj se mi še ne da spat,« se je drobno nasmehljala. »Kje neki!«

Zmrdnjenemu možaku se je že razlezel obraz v prijazne gube. Sam s seboj zadovoljen je bil pripovedoval družbici ob sebi, kako ga je dajalo na poti.

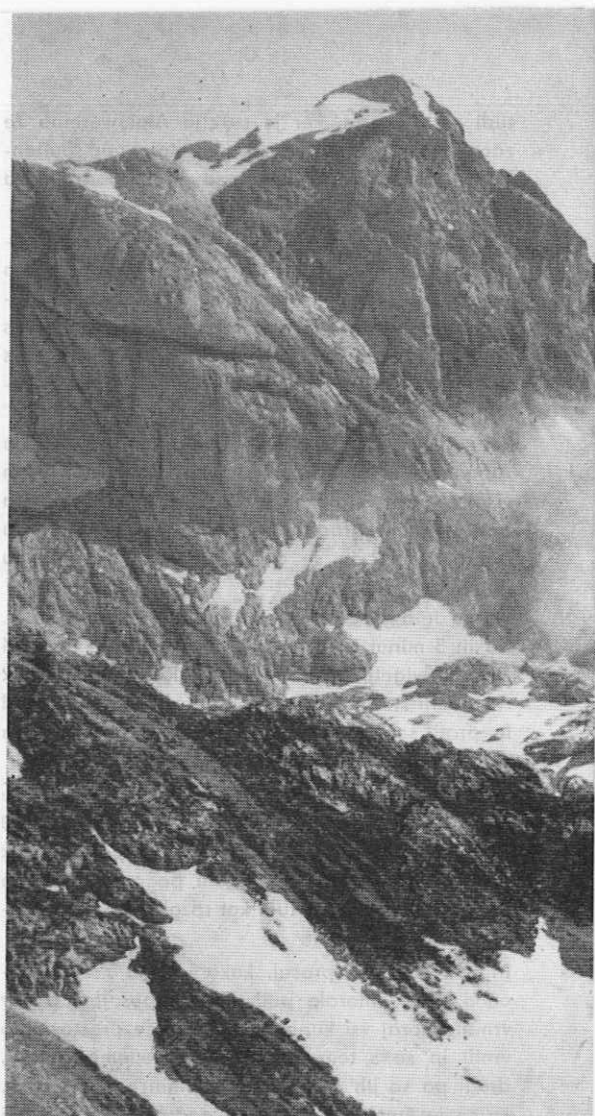
»Dolgo me že ni bilo semkaj,« je nato nadaljeval. »Od tistikrat, ko sta se dva ubila zgoraj na Grintovcu,« je kazal z roko nekam vstran. »Veste, za njima sem hodil po snežišču. Kar je prvemu spodrsnilo, drugi ga je hotel obdržati, pa ... pa ...« je lovil besedo. »Oba sta šla po strmali,« je nato zadihal. »Grabila sta po snegu, a vse zamañ, neslo ju je po snežišču navzdol in med skalovje. Videl sem še, kako ju je vrglo vsaksebi in čez rob ...«

Poslušalci so strmeli vanj z zgroženimi obrazi. Dekleti sta bili prisluhnili in se vprašujoče spogledali. Kodrolasec pa se je z laktmi opt na mizo porogljivo smehljajal.

»Toliko se jih je že pobilo,« je malomarno spregovoril, a se je precej zresnil, ko je ugledal napeta obraza deklet. »No, nesreča pač; nista dovolj pazila ...«

Nehal je, ker je možak znova segel v nastalo tišino. Tudi od drugih miz so se ljudje obrnili k njemu.

»Kar odrevenel sem in se nisem mogel prestopiti. Pod menoj na snežišču so bile le še riže, ki sta

Skuta in Turska gora – v ozadju Ojstrica z Grintovca

jih bila napravila z rokami, da bi se ustavila, in nobene stopinje več. Oklepal sem se svoje palice, ki sem jo zabil v sneg, in mrzel pot me je začel oblivati. Spodaj pa je bilo vse tiho ...«

»Na mestu sta bila mrtva,« je povedal oskrbnik, ko je prinesel jed na mizo. »Spraviti smo ga morali dol, tako je bil prestrašen,« je nato šepnil in z glavo mignil proti možaku. »Kaj le govori o tem,« je potem zagodrnjal, ko je začutil težo, ki je legla nad ljudi. »Saj se nima s čim hvaliti.« »Videl sem ju potem, ko so ju prinesli,« je vmes govoril možak. Nezasodoljno mrmranje ga je ustavilo. Pogledal je okrog sebe in ko je videl, da je segel predač, je zmeden mahnil z roko mimo glave in globoko potegnil iz kozarca.

Foto ing. Albert Sušnik

»Takole plaši ljudi,« je mrmral oskrbnik. »Ko se ga bo dodobra nalezel, pa bo začel praviti še o tistem, ki je bil padel pod Kalci.

»Ni tako hudo,« je kodrolasec miril dekleti. »Zdaj skoraj že ni več snega, le sem in tja je še kakšno snežišče; ni se kaj bati...« Pogledal je vstran in se nasmehnil. »Tole je pa moj sotrpin,« je nato rekel dekletoma, ko je prisedel razmršen potegon z zaspanim obrazom. »No, kako je?«

»Ves sem preležan,« se je malce zvedril oni, ko je naglo ošinil dekleti in se pretezal. »Lahko bi me bil prebudil,« je nato spregovoril. »Prijetno družčino imaš. Tako se mi pa ni zdelo dol, ko sem slišal samo neko godrnjanje.«

Možak je že napletal drugo reč, da je spet obrnil poglede nase. Važno je z roko odtehtaval svoje

besede in obraz pod rahlo osivelimi lasmi mu je rdel v vnemi, ko je pripovedoval:

»Megla je bila in kakor sem gledal podse, da bi ne zgrešil steze, ki se je poznala le po odsih na skalovju, sem le nakrenil vstran, da sem se znašel na nekem robu. Samo korak še, pa bi se bil pogreznil v prepad...«

S težavo se je odsopel in v licih mu je zadrgetalo, kakor bi bil vse to pravkar doživel.

»Videti je, da se nisi, ker si zdaj tu živ in zdrav,« je bolj zase zagodrnjal potegon. »Česa vsega ne boš še znesel!«

Vsi so ga slišali in se zasmejali. Možaku se je potegnil obraz, ker so ga tako zmotili. Jezno je segel po kozarcu in zarenčal čez mizo:

»Kaj pa več ti?« je sikal. »Kje vse pa si že bil?«

Dvajset let že lazim po gorah...«

»Kako je bilo potem?«

Vtaknil se je oskrbnik, ki ni hotel, da bi nastal prepir. Možak ga je imel že nekaj kozarcev preveč, toda ni se mu dal speljati.

»Vsak zmenè se mi bo že vtikal v besedo in mi solil pamet,« je rohnél. »Sakramenski pokovec!« Vstal je izza mize, pa so ga drugi povlekli nazaj in ga mirili. Nejevoljni pogledi so leteli po obeh fantih, toda potegon se ni zmenil za nikogar in je marnjal z dekletoma, ki sta se nemirno presedali.

»Vreme je že takšno...« je zlobno trznil z glavo proti možaku. »Ves teden se je napravljala k nevihti in četudi so se navlekli oblaki, je le malo pogrmelo in spet ni bilo nič; danes se je pa začelo zares.«

»Zato si pa še ves nataknen,« ga je zbudel kodrolasec. »Pusti ga pri miru.«

Možaku so bili odnesli besedo, da je ves teman obsedel pred svojo mero, ko so govorili mimo njega.

»Ni prvič,« je povedal potegon. »Kadarkoli sem naletel nanj, vselej je hotel imeti besedo. Samo naceja se in se postavlja, kje povsod je že bil in kaj vse je doživel.«

»Kaj že gresta?« se je zavzel kodrolasec, ko sta dekleti vstali. »Malo bi lahko še pokramljali...«

»Jutri morda, če bomo še utegnili,« je dobil za odgovor. Poslednja se je še posmehnila od vrat na skupno ležišče. »Srečno!«

»Zdaj pa imaš,« je jezno revsnil kodrolasec na potegona. »Kaj te je le prinesel zlodej, da si mi pokvaril družčino s svojim opletanjem.«

»Meni se za jutri,« ga je ta zavrnil. »Menda nisva prišla zato, da bi se smukala okrog njih.«

»Če bo vreme,« se je oni začemeril. »V slabem vremenu me ne spraviš nikamor.«

Med glasovi v koči se je čulo le še enakomerno vršanje vetra na planem in sen pa tja so še zažvenketale šipe v oknih.

Zunaj se je jasnilo. Sever je potegnil megle nad globeli in vrhovi so se dvigali v zamolkli svod z redkimi zvezdami. Potihujoče je šumel slap v steni; s trat so se otresale lesketajoče se kaplje in macesen je tožil v raztepenih sapah.

Ljudje so se odpravljali na ležišča. Topotanje korakov je donelo po stopnicah in nad stropom. Škripaje so se odpahnila vrata, oglasil se je še kratak smeh in nerazločni glasovi so se počasi utapljali v tišino.

Možak je obsedel sam pred novo mero. Škrtaje je tiktakala ura na steni. Oskrbnik je pospravljaj z miz in vmes nejevoljno odgovarjal možaku, ko sta fanta šla pogledat po vremenu.

»Navlekla sta vrvi in železja in bosta jutri najbrž rinila tja le v rob,« je trznil z glavo.

»Saj se kar menjavajo. Čim dva odlezeta, sta že druga dva za njima. Nikakor ne morejo čez neke previse. Po ves dan se čuje samo nabi-
janje.«

»Tako...« se je zarezal možak. »Potem pa se postavljajo nad vse druge, ki imajo res kaj za sabo.«

Fanta sta se vrnila spred kočè in možak ju je zaničljivo pogledal, ko sta spet sedla za mizo. »Luč je videti spodaj,« je povedal kodrolasec. »Že visoko nad gozdom. Še nekaj ljudi bo.« Oskrbnik je naveličano vzdihnil. Spravil se je v kuhinjo in ropotal s posodo.

»Še malo posediva,« je dejal potegon. »Do jutra se bova še lahko naspala. Tudi ni treba, da bi bila prav zgodnja, dokler sonce ne bo osušilo skalovja.«

»Kaj le imata od tega,« je začel možak. »Pobijate se za prazen nič.« Svetlo je pogledal predse in počasi dajal besede. »Prav tako smo sedeli neki večer; polna hiša je bila. Nihče se ni menil za mladega fanta, pa sem si ga le malo ogle-
dal. Nekako čuden se mi je zdel. Dejal bi, da ga je nekaj trlo.« Prenehal je z besedo in počasi odpil. »Neko slutnjo sem imel, in res...«

»Imel sem prav,« je potem zasopel in zaznojeno obraz se mu je posvetil v luči, ko se je nagnil čez mizo. »Zjutraj so ga videli, da je lezel s poti v skalovje in...« S potihnjnim glasom je sikal, pogledovaje od enega do drugega. »Znenada ga je spodneslo, opletel je z rokami po zraku, se odbil od skal, zavrtelo ga je z glavo navzdol in obležal je v dnu. Ubit!« je končal in se odsopel. »Mrtev!«

Fanta sta se morala nasmehnuti njegovi grozljivi resnosti, ko je tako pripovedoval in krilil z rokami.

»Menda nisva tudi midva tako čudna,« se je oglasil kodrolasec, ki ga je imelo, da bi možaka malo vlekel. »Kaj?«

»Le norčujta se...« je ta povzel. »Slutnjo imam, da se bo nekaj zgodilo. Vselej je bilo tako,« si je položil roko na prsi. »Čutim v sebi, ne mogel bi povedati, kaj,« je zatresel z glavo. »Nekaj me tišči; raje ne hodita nikamor.«

»Pravite, da se mora nekaj zgoditi,« je začel kodrolasec. »Ni pa rečeno, da bi moralo zateti prav naju.«

»Nehajte že s tem krakanjem; kakor bi res klicali nesrečo nase,« se je nejevoljno vtaknil oskrbnik, toda pogovor se je že razvnel. Potegon se je spogledal s kodrolascem in pričel naštevati na prste:

»Vzemimo, da nas je v koči deset; ne... le osem,« se je popravil po kratkem premisleku. »Oskrbnika ne štejem,« se je nasmehnil proti njemu. »Za štedilnikom se mu ne more kaj pripetiti. Potem so oni trije, ki so namenjeni v dolino; tudi ti torej odpadejo. Tako ostaneta samo še onidve dekleti, midva in vi...« je spet svetlo pogledal k možaku. »Torej!«

Možak se je prizadet zravnal za mizo in zbežan pogledal okrog sebe.

»No, pa vladljajmo,« je resno nadaljeval potegon in stresel škatlico vžigalic po mizi. »Vlekli bomo za nas tri in dekleti,« je začel polagati šibice predse. »Kdo bo začel?«

»Zdaj pa je dovolj tega,« je zarohnel oskrbnik in snel luč s kavlja. »Takole se ne boste norčevali iz svetih reči,« je jezno hropel. »Spat se spravite.«

»Vzemimo, da je žreb zadel naju,« je še govoril potegon in tupal za vžigalicami po mizi. »Torej lahko mirno spite,« se je obrnil k možaku, ki ni več zmogel besede. »Jutri bomo že videli. Ampak povem ti,« je nato rekel oskrbniku, ki je z lučjo v roki splašeno strmel vanj, »prvo noč, ko naju vzame zlodej, te prideva strašit.«

»Samo tega ne; bodita no pametna,« je šepetal, ko je posvetil po stopnicah. »Ne kličita nesreče nase.«

Možak ni več spregovoril. V temi se je še dolgo obračal na ležišču, dokler niso vsi skupaj usnuli. Veter je šepetaje pohajal okrog koče. Petelin na dimniku je od časa do časa zaškrtal in vmes je loputnila priprta oknica. Megla se je valila iz globeli navzgor, pod jasnim nebom v višavah pa se je cefrala v štenaste pramene, ki so silili v stene, toda sever jim ni dal do vrhov.

Jutro je bilo tiho. Sonce je medlo posijalo izza meglenega jezua, ko so se ljudje odpravljali vsak v svojo stran.

»Do poldne bo držalo,« je povedal nosač, ko je z onimi tremi odhajal v dolino. »Potem pa kar pod streho; spet bo lilo.«

»Vsaj upanje mi pustite, da se bomo še kdaj videli,« je ogovarjal kodrolasec eno izmed deklet, ki ju je šele zdaj za dne lahko dodobra ogledal. »Ne bodite taki.«

»Nič se ne ve,« mu je spogledljivo vračala. »Sicer pa bi lahko šli kar z nama, da bi bil krajši čas in pot bolj varna.«

»Oh!« je zamencal. »Moram s to pokoro,« je pokazal na potegona, ki je z vrvojo čez ramo že

odhajal proti steni. »No, pa drugič...,« je žalobno dodal. »Nasvidenje!«

Možak je nemara še bolj čemeran, kakor je bil zvečer, le počasi jemal slovo.

»Res gresta v steno,« je dejal oskrbniku, ko ju je ugledal na melišču. »Da bi se jima le kaj ne pripetilo,« je godel. »Veste, tu notri mi nekaj pravi,« se je trepljal z dlanjo po prsih. »Nikoli se še nisem zmotil.«

Oskrbniku se ni ljubilo odgovarjati. Ropotal je po kuhinji in hodil pogledovat na prag, kako je z vremenom, dokler se možak naposled le ni odpravil.

»Pod Škrbino pojdite raje po grušču okrog, ne po snežišču,« mu je še svetoval. »Sneg je trd.« »Menda bom že sam vedel, kako mi bo kazalo,« mu je odgovarjal možak. »Saj nisem kakšen zelenec.«

Deževati je pričelo že ob enajstih. Zatemneli svod se je bil znižal in megle so se znova razvlekle med grebene.

Fanta sta bila že visoko v steni. Pod previsi, kjer sta doslej vedno morala obrniti, pa sta spet obtičala.

Kodrolasec je zabijal klin, da bi se na njem potegnil višje, ko mu je na obraz padla težka kaplja. V robah je završalo, čez vrh je puhnila megla in ulilo se je v gostih curkih. Nekje visoko zgoraj je zarožljalo kamenje in sikaje padalo čez previse v dno.

»Spusti se!« je klical potegon izpod previsa. »Hiti, hiti...« ga je priganjal, ko je v meglenem čadu razpršenega dežja hlatal navzdol. »Drži se!«

V silnem pišu je vrv opletala po steni in kodrolasca je zanašalo, da je nihal sem in tja. Komaj se je potegnil pod previs, že je šel čezenj s silovitim treskanjem kamniti podor. Po steni se je kar kadilo in dno se je zgubilo v lijočih curkih. »Samo še hip in stari bi imel prav,« se je potem na varnem pod previsom oddihoval kodrolasec. »Res se ni bilo treba norčevati in potem še riniti semkaj,« je dodal. »Samo zaradi tvoje trme sva takole nadsrala.«

Potegon se je okrutno režal in se tiščal pod previs, čez katerega je še visela vrv in drgetala v vetru.

»Je že mimo,« je kričal v šumenju curkov in udarjanju kamenja. »Zlodej ne bo prišel na svoje.«

Nevihta se dolgo ni mogla unesti. Mogočno grmenje se je valilo med zamegljenimi vrhovi in

treski so se kar vrstili. Nazadnje so se oblaki le raztegnili in sonce je posijalo po omočenem skalovju. Curki so še žuboreli po steni in v grapah so lili slapovi.

»Za danes sva opravila,« je povzel potegon, ko se je kodrolasec ves premočen otresal. »Toliko še počakajva, da povsem mine,« ga je pogovarjal, ker se je nekaj začmeril. »Kaj te zebe?«

Fant se je res tresel in ni zinil nobene, še poselej ne, ko sta se po vrvi spuščala nazaj pod steno. V prežavi napetosti, ko sta vlačila vrv za seboj in je vmes še vedno sikalo kamenje spod vrha, tudi nista imela kaj govoriti.

»Midva sva torej odvadljala,« se je potem smejal potegon, ko je v dnu zvijal vrv. »Zdaj sta v igri samo še dekleti in stari zlovesčnež. Vendar menim, da so jo vsi skupaj prav tako lepo odnesli.« »Molči!« ga je nadrl kodrolasec. »Dekleti nista vajeni gora in tam na Podih se v megli gotovo nista mogli znajti. Stari pa, kaj se ve.«

V koči sta potem zvedela, da je možak odšel proti Škrbini. Dekleti pa sta se vrnili in se zdaj premočeni sušili na soncu za kočo.

»Vendar!« se je zveselil kodrolasec, ko ju je ugledal na trati. »Pa smo se le spet sešli,« ju je pozdravljaj in sedel mednju. »Srečni dež!« Vse je bilo na mah pozabljeno. Še potegon se je počasi pritisnil bliže in začela se je druga zgodba, v kateri ni nihče več pomislil na zlovesčega oznanjevalca nesreče.

Šele čez dolgo so ga našli med skalovjem pod snežiščem v Škrbini. Oskrbnik je bil zraven, ko so ga spravljali v dolino, in je zaman ugibal, kako se je nesreča sploh mogla pripetiti. Pot okrog je bila kopna; samo za lučaj ovinka vsega skupaj, da sploh ni bilo treba stopiti na sneg. Kaj neki je potem iskal možak na snežišču, na onem ozkem s kamenjem posutem jeziku, ki je segal v prepadno skalovje?

GUIDO REY, vsaj tako znan planinski pisatelj kot Kugy, je zapisal, da planinstvo ni samo sebi namen, ampak le sredstvo. Sredstvo, ki človeka v mladih letih krepi za boje, ki ga v življenju čakajo, ki zrelemu možu ohranja moči, ki zadržuje srečo mladosti in človeku za starost pripravlja zaklad vedrih spominov, ki jih ne more nič na svetu skaliti. Znani angleški alpinist svetovnega slovesa R. L. G. Irving pa pravi, da se bodo vedno našli alpinisti, ki jim bo tveganje vse. Kdor ne vidi v tem nekaj bistvenega, ne more občudovati dela teh mož brez nevoščljivosti v srcu. Ta nevoščljivost utegne toliko škoditi, da bi lahko odlomilo pravo rast alpinizma. To bi bilo obžalovanja vredno, vendar je gotovo, da bi »drevo tudi zlomljeno živelo naprej«. Brez velikih dejanj ni alpinizma, ni napredka v njem. Pa tudi mala dejanja mu dajejo vsebino. Isti Guido Rey modruje takole: Ginjen sem, če slišim sivolase ljudi govoriti o njihovih velikih turah v mladih dneh. Srečni tisti, ki ostanejo preprostega srca in so do konca dni presunjeni od lepot gorske narave. Čutim s tistimi, ki leto za letom obiskujejo svoj zaupni kotichek v Alpah, ki obiskujejo vedno isti vrh, ki jim pomeni prvo in zadnjo ljubezen v gorah.

SKANSEN — muzej na prostem — ki ga imamo pri nas samo v Škofji Loki, imajo na Švedskem že 75 let in to v naravnem parku v Stockholmu, 7 minut tramvajske vožnje iz mestnega centra. Tu v skansenu je vsa Švedska v miniaturi, kakih 1000 poslopj, ki kažejo Švedsko pokrajino skozi zgodovino. So dnevi, ko ta muzej na en sam dan obiše 40 000 ljudi in več. V skansenu je seveda na kilometre sprehajalnih poti in več odrov, kjer so od časa do časa sporedi z ljudskimi pesmimi in revijami narodnih noš, nastopajo pa tudi najboljše pevske moči in najboljši ansambli. Ena od novosti, sicer že nekaj let stara, je »mali skansen«, kjer je vse prirejeno za otroke — »hiše so hišice«, v stajah z domačimi živalmi pa — telice telički, psi psički. Naš skansen v starodavni Loki seveda nima sredstev, da bi tvegaj kaj takega, je pa vreden, da si ga ogleda vsak planinec, ki so mu mar naša starožitnost in kulturne vrednote planinstva. Oglejte si ga, ne bo vam žal!

SEDEM DESETLETJI PLANINSKEGA VESTNIKA (1895–1965)

Evgen Lovšin

UVOD

Ta članek je nadaljevanje mojih spisov »Ob treh planinskih jubilejih« (PV I. 1963, stran 257 in 419) in »Dr. Josip Tominšek, urednik Planinskega Vestnika« (PV I. 1963, str. 494). Spomnili smo se na prvi pristop na Triglav, 185 let je preteklo od tistih spomina vrednih časov, na prvi poskus ustanovitve planinskega društva v Bohinju pred 90 leti in končno na rojstvo Slovenskega planinskega društva pred 70 leti. Omenjeni članki proučujejo zgodovino planinske dejavnosti na področjih kulture, leposlovja in znanosti.

Četrti jubilej, ki ga praznujemo lani in letos, pa je sedemdesetletnica Planinskega Vestnika. Začel je izhajati kot glasilo »Slovenskega planinskega društva« v Ljubljani. Njegova prva številka je datirana z osmim februarjem 1895. leta. Z izjemo vojnih let, ko je ali umolknil ali pa izhajal v zelo skrčenem obsegu, je zagledalo beli dan 65 letnikov.² List je tedaj eden najtrajnejših slovenskih periodik, lahko rečemo najodpornjših, kar se njegovega življenja in imena tiče. Znamenitejši, kot je naš, so morali predati svoja imena literarnoznanstveni zgodovini.

Spis »Ob treh planinskih jubilejih« obravnava dobo pred drugo svetovno vojno. Dopolnjuje ga članek o dolgoletnem uredniku PV dr. Josipu Tominšku. Sedaj ob četrtem jubileju, ob sedemdesetletnici PV pa je ravno pravi čas, da nadaljujemo s proučevanjem planinske kulture in posebej potopisno — znanstvenega delovanja po vojne dobe, ki se nam kaže v 25 letnikih PV, v samostojnih spisih in knjigah, v drugih periodikah,

¹ Kratica za Planinski Vestnik je PV (glej Slovenski pravopis, I. 1962, str. 1042).

² V dobi pred prvo svetovno vojno od 1895 je izšlo 20 letnikov, v prvi Jugoslaviji od 1921 do 1940 20 letnikov, med drugo vojno 1041–1944 4 letniki v zelo skrčenem obsegu, leta 1945. enoten letnik z naslovom Planinski zbornik, 1946 in 1947 2 letnika z nazivom Gore in ljudje, nato pa do vključeno leta 1965 18 letnikov z običajnim imenom Planinski Vestnik. Izšli sta še dve letni poročili za 1893. in 1894. leto in prehodna številka za leto 1915–1919.

predavanjih, v slikarstvu, fotografiji i. p. Tudi smo se zavezali z obljubo, da še bomo v tretjem delu našega razpravljanja o kulturnem pomenu planinstva ozrli na prehojeno pot po drugi svetovni vojni. Tu se nam namreč odpirata problematika in perspektiva planinstva, kar pomeni skupek važnih vprašanj s pogledi v globino čustev in misli v bližnji prihodnosti. Praznik Planinskega Vestnika pa zahteva od nas, da ob kratkem kaj povemo o osebah, ki nosijo največjo odgovornost za kakovost, izvirnost, lepoto in vzgojnost lista; to so njegovi sodelavci in uredniki. V zgoraj omenjenem članku smo uprli komaj bežen pogled v Antona Mikuša, prvega urednika PV, vrzel, ki jo bo — poleg drugih — moral zadelati bodoči literarni zgodovinar. Članek o uredniku dr. Josipu Tominšku je izčrpnější. Če vzamemo v poštev, kar so dr. Fran Tominšek, Josip Wester in Tine Orel že prej pisali o njem, nam skupek objavljenega gradiva dovoljuje, da nadaljujemo pot v polpretekli in sedanji čas. Torej sta na vrsti urednika dr. Arnošt Brilej in Tine Orel.

In tako je o dr. A. Brileju že izšel moj članek v PV 1966, str. 252.

Planinski Vestnik se je v svoji prvi številki predstavil javnosti z naslednjim programom: »Da slovensko planinsko društvo doseže svoj namen (izdajati, pospeševati in podpirati zanimljive planinske spise in slike), sklenil je odbor ‚Sl. pl. dr.‘ od leta 1895. počenši izdavatı blagemu planinoslovstvu posvečen mesečnik, kateri bode objavljal zanimljiva predavanja in različne planinoslovne spise in slike.«

Pisal bo o Valentinu Staniču, Henriku Freyerju in o drugih za planinstvo vnetih možeh.

»Namen našemu časopisu je vzbujati zanimanje za slovenske gore, planine in kraški svet ter vneti za turistiko in delovanje »Slovenskega planinskega društva«.

»Vabimo prav iskreno slovenske turiste in našemu društvu naklonjene prijatelje, da podpirajo tudi duševno naš mesečnik, ter jim kličemo z Gregorčičem:

»Prijatli! vsem delavcem narodnim slava! Hvalježna jim bode na vek očetnjava!«

Za odbor društva sta podpisala to prvo izjavo načelnik Fran Orožen in tajnik Anton Mikuš. Planinski vestnik so dobivali društveniki zastonj, plačati so morali le društveno članarino. Za obliko in vsebino spisov so bili odgovorni pisatelji. Njihovo delo ni bilo honorirano. Ob novem letu 1896 se jim je list prisrčno zahvalil za vztrajno podporo. »V plačilo jim bodi prijetna zavest, da

Gomiščekovo zavetišče na Krnu

Knežke Ravne nad Tolminom,
v ozadju Škrbina

Foto Jaka Cop

so delali v čast slovenske domovine, v slavo njenih prirodnih lepot.« Med prve sotrudnike PV je treba šteti dr. J. Serneca, M. Kosa, Fr. Kocbeka, J. Hauptmana, Fr. Orožna, S. Rutarja, A. Ukmarja, L. Wölflinga, J. Mandlja itd.

Potem je izšlo v sedmih desetletjih 65 letnikov Planinskega Vestnika. Wester in Mazi sta jim za leta 1895—1940, 1941—1950 in za 1951—1960 sestavila Splošna kazala. Ta obsegajo točen pregled objavljenega gradiva, tako leposlovnega, poljudno-znanstvenega in potopisnega po eni kakor strokovnega in organizacijskega po drugi strani.

Naš namen je — kakor že omenjeno — oceniti leposlovno in potopisno stran. Strokovna in organizacijska pa ni naloga literarne analize in kritike, temveč je gradivo za zgodovino slovenske planinske organizacije. Imam v mislih J. Mlakarja razpravo »Šestdeset let slovenskega planinstva (PV 1953) in nadaljevanje te razprave z istim naslovom dr. Jožeta Pretnarja (PL 1954). Zadnjih zelo pomembnih in živahnih petnajst let pa še čaka na ustrezno pero.

Planinski Vestnik ni torej samo potopisna revija, ampak je tudi glasilo Planinske zveze Slovenije, kar pomeni dokumentirani regulator vsega delovanja pri uresničevanju planinskih misli z organizacijsko dejavnostjo. Ker v pričujoči razpravi ni obravnavano organizacijsko dokumentarno gradivo in tako tudi ne ogromno, običajno nenagrajevano, požrtvovalno delovanje mnogih zaslužnih planinskih organizatorjev v društvih in v zvezi, bi taka omejitev lahko povzročila napačno oceno zaslužnosti v planinstvu. Brez organizacije, brez tisoč in tisoč porabljenih ur na društvenih sejah, pri obnovi ali novi postavitvi in upravljanju koč in bivakov ter potov, brez delovanja mladinskih, markacijskih, alpinističnih, gorsko-reševalnih, foto-grfskih, gorsko-varstvenih itd. odsekov bi opešala tudi kulturno-literarna dejavnost, ki najde v planinski organizaciji svojo moralno in materialno oporo.

O VODILNIH MISLIH V PLANINSKEM VESTNIKU

Planinski zbornik 1945, posvečen spominu planincev partizanov, padlih za svobodo slovenske domovine, uvodoma omenja gonilne sile, ki so dajale planinstvu vsebino in dinamiko. Te so povezane z rodno grudo, ljubezen do narode in večni notranji nagon plemenitega človeka, da spoznava skrivnosti in čare narave ter v njenem objemu preskuša in krepi svoje telesne in duhovne sile. Svojevtrstna označba slovenskega predvoj-

nega planinstva pa je obramba domače zemlje pred navalom germanizacije.

Po osvoboditvi nujno nastajajo novi problemi: ohranitev dosežkov NOB, množičnost planinstva v povezanosti z vsem ljudstvom in s čutom odgovornosti in spoštovanja do človekovega dostojanstva, idealizem in pripravljenost za nesebično delo pri obnovi in napredku na številnih področjih, na katerih deluje naše planinstvo.³

Zgoraj izrečene misli se v naslednjih letih še poglobljajo. Planinstvo je treba vključiti v novo telesno vzgojo na način, ki ji ne bi jemal stare lepote in njegove globlje vsebine. Planinstvo se prav po svoji posebni vsebini razlikuje od drugih panog fizikulture in zato tudi zahteva posebno strukturo in posebno nego. Vsebina planinstva je namreč njegov svojevrsten učinek na duha, je njegov prispevek k oblikovanju človekove plemenitosti, prispevek k oblikovanju čuta za lepoto in s tem poseben poudarek na duhovno plat te panoge. Prav tako gledanje na planinstvo pa zahteva, da ga usmerimo k resnični množičnosti.⁴

Ideološke osnove planinstva, s katerimi smo po drugi vojni startali v nove čase, so jasne: ohranitev starih vrednot planinstva, planinstvo je psihološko utemeljen in kot tak družben, množičen pojav, je del splošnega kulturnega človeškega dela.

Misli, izražene v začetku leta 1945 in 1946, osvetljujejo pot, ki naj nas vodi v prihodnje dni. Povedali smo kaj, a prav hud sklop težko rešljivih vprašanj se je pokazal takoj, ko smo se vprašali, kako naj vse to najbolje opravimo. Kakšnih metod se bomo poslužili, odpravili ovire in vključili vse zdrave sile mladine, fizičnih in umskih delavcev v enotno organizacijo.

Uresničevanje lepe ideje je namreč vezano na določeno organizacijsko obliko in na delovne metode, ki so potrebne tako znanstvenemu kakor praktičnemu poslu. Če te metode ne ustrezajo stvarnosti, če ne omogočajo vernega odsevanja zakonov objektivnega sveta in optimalnosti, če ovirajo svoboden razvoj, zavedejo že v začetku akcije na stranpota. Slovensko planinstvo je bilo v prvih povojnih letih vključeno v enotno fizikalno organizacijo, katere poglobljena naloga je bila dvigniti delovne in s pomočjo vojaške vzgoje tudi obrambne sposobnosti našega človeka. Spričo ideoloških posebnosti, tradicije, vsestranosti planinstva, ki presega pomen golega in posebej samo atraktivnega športa, spričo kulturnih, lite-

rarnih, gorsko-reševalnih in drugih svojevrstnih nalog, planinstvo ni moglo najti ustreznega mesta in ne napredka v ozko zastavljeni in preveč centralistični fizikalni zvezi. Planinska kultura in literatura v takih razmerah in pogojih ne bi mogla uspevati in napredovati. Planinska misel odklanja fizikalni lik poklicnega športnega tekmovalca. Popolno sproščenost in svobodo pa je dobilo planinsko gibanje pri nas, ko so bile po sklepih II. kongresa FISAJ osnovane samostojne zveze (telovadna, športna, strelska) in posebej Planinska zveza Jugoslavije. 6. junija 1948 je bila ustanovna skupščina Planinske zveze Slovenije. Planinstvo je dobilo svojo popolno avtonomijo, pa tudi posamezna planinska društva so bila deležna te demokratične organizacijske samostojnosti in so lahko okreplila svoje delovanje na skoraj vseh področjih.

V obširnem delovnem programu Planinske zveze Jugoslavije in republiških zvez najdemo med drugim tudi propagando za planinstvo z lepaki, gesli, tiskom, radiom, filmom in predavanji, priročniki, knjigami o planinstvu in plezalni tehniki. Nove organizacijske oblike v planinstvu so bile v korist in spodbudo k hitrejšemu uresničevanju socialističnih načel tudi na planinskem in alpinističnem kulturno-literarnem področju. Ta način dela se je izkazal za uspešnega tudi v novejšem času, ko je načelo neposrednega samoupravljanja postalo temelj napredka.

Povzročene po tragičnih dogodkih v Jalovcu in Špiku se v nadaljnjih letih vrsté ideološke razprave o alpinizmu in alpinistiki, o večnem problemu mladih in starih, o duhovnem obrazu mladega rodu: »Ali so mladi alpinisti res le skupina duševno preprostih ljudi, ki v gorah niso sposobni doživljati drugega kot ugotavljanje probleme, zabijati kline, gvozdititi kamine, izrekati sodbe o težavnosti stopnji...«⁵ Ne zadostuje za neko alpinistično dejanje samo tehniška predizobrazba. H kulturi alpinistike spada še »utrjevanje orientacijskega čuta, utrjevanje moralne sile v težkih situacijah, razumne odločnosti pri nujnem umiku, samokritične presoje lastnih fizičnih in moralnih sil in **prav posebej čuta za do kraja požrtvovalnega tovarištva.**«⁷

Če naj te razprave pomenijo posebej skrb za pravičen razvoj mladega rodu, se po drugi strani vedno bolj določno oblikuje človeški družbeni ideal. Planinstvo, povezano z vsem našim druž-

³ Dr. Jože Pretnar, Bodoča pota slovenskega planinstva, Planinski zbornik 1945, str. 5.

⁴ Zoran Polič, Planinstvo v novi dobi, Gore in ljudje, 1946, str. 1.

⁵ Glej tudi ideološke članke Tineta Orla PV 1948, str. 65, PV 1949, str. 33 in PV 1950, str. 1 ter Fedorja Koširja, Kultura planincev in alpinistov PV 1949, str. 1.

⁶ Janko Blažej, O vprašanju alpinizma, PV 1951, str. 27.

⁷ Gene Malovrh, Želim si nemega pogovora z gorami, PV 1950, str. 161.

benim življenjem, more in mora oznanjati zvestobo do pravih človeških spoznanj in dognanj.⁸ Samo poznati in poudarjati duhovne podlage planinstva in alpinizma, npr. raziskovanje in proučevanje svetovnih gorstev, vzporedno z znanstvenim prodiranjem človeka v gorsko naravo, bi bilo jalovo delo. Dejanja odločajo! Odprave v Zahodne Julijce, Dolomite, Centralne Alpe, Ande, Spitzberge, Himalajo (Trisul, Kangbačen) so gornje načelo oživele, mu dale vzpodbudo in izkušnje za nova dejanja.

Vzporedno z obnovo človekove delovne sile se nam pojavlja vprašanje posameznika z njegovim svetovnim nazorom in s težnjo oblikovati si smisel življenja. Mnenje, da je »enotno, harmonično doživetje gora, ki je raslo iz čustvenega doživetja in razumskega raziskovanja gora, najbrž stvar časa, ki se ne bo povrnil več«, je lahko zmotno. Izbranci bodo še naprej iskali v naravi doživetja visoke narave in jim bo čustveno doživetje narave in razumsko raziskovalno delo pripomoglo, da se dokopljejo vsaj do trenutne evforije, do priznanja vsaj za trenutke: Lepa je narava, lepo je življenje, spleča se živeti. Če je umetnost obvladano, z duhom prepojeno in tako oblikovano čustvo, potem je tudi čustveno doživetje največje lepote umetnost, le da je redkim dano jo poustvarjati. Kakor so resnično sprejemajoča publika in ustvarjalci umetnosti (pisatelji, glasbeniki, likovni umetniki, igralci) povezani v celoto ustvarjanja in doživetja, tako so tudi v planinstvu nekateri ljudje z umetniškim čutom, pa brez moči poustvaritve, drugi pa oblikovalci umetnosti, ki posnemajo naravo.

Telesno in duhovno razvedrilo, oddih, odmor in obnova delovne sile, vse to je tesno povezano s politično, gospodarsko in obrambno problematiko družbe. Zato so planinci tehtali dokaze, zavzemali stališča in v javnosti skušali uveljaviti svoje sklepe. Vprašanja turizma, žičnic, posegov v naravo, opustitev železniških zvez, graditev novih stavb za oddih itd. so na dnevnem redu. Neustavljivi razvoj na vseh področjih skrbi za obširen delovni program! Ni mogoče naravnovati ga vedno po svojih željah.

Kdor bo hotel zaživeti z našim planinstvom in alpinistiko, z ideološkimi in mnogimi metodološkimi problemi, kdor bo hotel podoživljati neštete planinske izlete in alpinistična dejanja doma in na tujem, kdor se bo želel razgledati po svetu na področju planinstva, si bo izpolnil na dolgi poti 65-tih letnikov mnoge želje.

⁸ Tine Orel, 1895–1955, PV 1955, str. 1.

Tu bomo v zadnjih letnikih našli nove pobude, nove daljave in višave.⁹ Takole se tam piše:

Želimo vsebinsko renesanso našega planinstva, planinske literature, likovne umetnosti, planinske umetne, ljudske ali ponarodele pesmi; slovenski planinski muzej, etnografska razstava značilnih hribovskih področij in še to in ono bi lahko vplivalo na vsebinsko preroditev, poglobitev našega planinstva.

»Potrebna nam je vodniška literatura, zemljevidi, sodobni prospekti, študij ekonomike in sociologije našega hribovskega človeka, ohranitev tradicionalne podobe gorskega sveta z vso njegovo ljudsko bogatijo in prvobitno skromnostjo, ki z vsemi svojimi koreninami predstavlja tudi bistven element izjemne lepote gorskega sveta.«

Uvodni (ideološki) del našega spisa bomo končali z naslednjo ugotovitvijo urednika Tineta Orla:¹⁰ »Tudi Planinski vestnik ne more živeti od same zaverovanosti v tradicionalne psihološke in fiziološke vzgibe planinstva. Mladi svet se ne more hraniti samo od narodnega osveščanja in domoljubne zgodovine našega planinstva iz konca 19. st., njegovi potrebi po gibanju v prvobitni gorski naravi je **treba najti tudi sodobne duhovne vzgibe**, saj se ne smemo sprizajzniti s tem, da bi planinstvo postalo zgolj in samo šport brez izredno bogate kulture, literature, izobraževalne in znanstvene vsebine, ki jo je doslej priznavalo in gojilo kot bistven sestavni del, skratka brez duhovnega, idejnega kompleksa, ki z njim mlad človek opravičuje tveganje, izzivanje nevarnosti, premagovanje skrajnih naporov in prirodno potrebo po avanturi.« Ko bomo iskali sodobne duhovne vzgibe planinstva, nam bodo humani odnos do človeka, umetnostno občutje narave in veselje do novih, globljih spoznanj in znanosti kažipot komaj slutenim razgledom.

PLANINSKI VESTNIK 1941–1949

(urednik dr. Arnošt Brilej)

V usodnem letu 1941. so prve štiri številke PV izšle še pod uredništvom dr. Josipa Tominška v Mariboru, naslednje pa javljajo njegovo bivališče v Ljubljani, kamor ga je bil pregnal nestrpni okupator. PV od 5. številke naprej je dobil pri letnici gregorijanskega koledarja 1941 še letnico fašističnega XIX! Sodelovanje dr. Ar-

⁹ Tine Orel, Ob sedemdesetletnici za novo leto, PV 1963, str. 1.

¹⁰ Tine Orel, Nalog in idej ne manjka, PV 1964, str. 2. Tudi beseda je lahko dejanje, PV 1965, str. 3.

Slatnik (1590 m) s Soriške planine

Foto ing. Albert Sušnik

nošta Brileja pri urejevanju PV 1941 pa je izpričano v 12. številki, iz katere je razvidno, da sta 41. letnik uredila oba, Tominšek in Brilej. Leta 1942 pa je prevzel Brilej tudi uredniške posle in jih častno opravljal vso težko dobo okupacije in nekaj let v novi svobodi. Z edino obljubo, da bo SPD v »Ljubljanski pokrajini« z vsemi močmi še nadalje pospeševalo razvoj planinstva, je PV to tudi opravljal, vendar ob mrzlem molku in preziru vrinjenega tujca, pa s toplo ljubeznijo do domovine in med vrsticami očitno vero v svobodo in pravico.

Planinski zbornik za leto 1945 šteje med uspele knjige — spomenike, ki oznanjajo novo dobo tudi na polju planinske literature. Zbornik je izšel kot 46. letnik PV.

Na I. redni skupščini Planinskega društva Slovenije 24. februarja 1946 je bilo sklenjeno preimenovati društveno glasilo. Literarno-znanstveni odsek je predlagal ime »Triglav« in utemeljeval svoj predlog s tem, da je 50-letnica društvenega glasila mejnik nove dobe, da naziv »Vestnik« ni primeren, ker je društvena publikacija glasilo.

Ime »Triglav« pa je utemeljeno, ker označuje simboliko, izraženo v osvobodilnem gibanju. Očitno so temu predlogu kumovala politična gledišča. Čeprav je skupščina soglasno (!) sklenila, da je naziv društvenega glasila PDS od leta 1946 dalje »Triglav«, se PV ni nikoli tako imenoval, pač pa je dobil novo ime »Gore in ljudje«. Ne za dolgo! za dve leti, in čeprav je uprava revije že razposlala tiskano vabilo na naročilo revije »Gore in ljudje« za tretje leto, se je pojavilo namesto dosedanjega imena s prvo številko 1949 leta staro ime »Planinski Vestnik«, sicer še kot glasilo odbora za planinstvo in alpinistiko FZS (Fizikalne zveze Slovenije), vendar že skupna 5–7 številka PV pokaže na notranji strani na reorganizacijo v planinstvu. Planinski Vestnik je od tedaj glasilo Planinske zveze Slovenije.

Tehtna je Brilejeva beseda pri novem rojstvu PV 1948. leta: Tovarišem naročnikom! uredništvo bo skrbelo tudi v bodoče, da se bodo vrstili v listu članki in dopisi idejnega, beletrističnega in potopisnega značaja; popisi visokoalpskih prven-

stvenih vzponov naj se menjavajo z lagodnimi sredogorskimi in dolinskimi sprehodi in potovanji. Radi bomo sprejemali poljudnoznanstvene razprave o naših gorah; varstvu prirode in prirodnih spomenikov bomo posvečali vso pažnjo. Še bolj kot doslej se bomo zanimali za navpični alpinizem ter pisali o čudežnih podzemskih krasotah našega krasa. Razgledovali se bomo po jugoslovanskih in slovanskih gorah, poročali o novostih v svetovnem alpinističnem tisku. Stalno bomo prinašali ocene in poročila o domačih planinskih knjigah in revijah... Uredništvo se bo potrudilo, da bo Planinski Vestnik še bolj kot dosedaj zrcalo čudežnih krasot in privlačnosti našega gorskega sveta.

To je bila načrtovana pot Planinskemu Vestniku. Do danes ni bilo treba bistveno spreminjati takrat ubrane smeri.

Pred petintridesetimi leti je Brilej sodil, da je pravzaprav slovenske planinske literature zelo malo. Trda sodba! Par knjig (menda jih ne bo niti 20) in 30 letnikov »Slovenskega planinskega vestnika« — to je vse. Med »sistematike z načrtanim programom in jasnimi znanstvenimi ciljem« šteje samo geologa in botanika Seidla, ideologa in imenoslovca Tumo in pisatelja vodnikov in kažipotov Badiuro. »Ostala naša planinska literatura je bolj priložnostnega, zabavnega značaja

ter nekakšna zmes beleterije in potopisa. V to panogo je treba prištevati skoro vse spise, ki izhajajo v PV, razen dr. Tumovih in Zazulovih člankov.«

Beletristično-potopisna Brilejeva ocena se nadaljuje takole: panoga našega alpinskega slovstva izkazuje par imen, ki imajo že utemeljen sloves: Janko Mlakar... se odlikuje po bogatem doživetju, zanimivem pripovedovanju in neprisiljenem humorju, Josip Wester v izbranem jeziku prijetno kramlja o svojih manjših in večjih turah, piše pa tudi temeljite članke iz zgodovine slovenskega alpinizma, dr. Klement Jug je pisal silne dramatične opise svojih alpskih podvigov, ki spominjajo na dr. Lammerja. Vodili so nujno v tragični konec... Potem je še mladi in mnogo obetajoči Miha Potočnik, ki se je s svojo plezalsko družino zaveroval v Martuljek in severno steno Triglava, podajajoč iz teh predelov močno razgibane, točne popise, ki jih krasi pristen jezik ter marsikatera tehtna misel. Mnogo piše tudi dr. Jos. C. Oblak. Njegovi spisi so preširoko zasnovani, po drugi strani tesnosrčni, da odbijajo drugače mislečo in čutečo mladino.¹¹

In da bi svojo začetno oceno podčrtal, Brilej kratko povzame svoja izvajanja: »S tem bi bila pa že do malega izčrpana vrsta pisateljev, ki se najbolj pogosto oglašajo v PV ter so v enem ali drugem pogledu pomembnejši pojavi v slovenskem planinskem slovstvu novejši dobe.«

V petem desetletju PV omenja Westrovo avtorsko kazalo 142 sodelavcev, med njimi ni od zgoraj naštetih ne Seidla († 1942) in ne Juga († 1924), ker sta že prej umrla. Miha Potočnik se v tem desetletju ni oglašal, tako tudi ne Jože Zazula in ne Rudolf Badiura.

Tumova razprava »K imenoslovju Stolove skupine« z mnogimi opombami in popravki, napisana že leta 1933, je izhajala 1947 in 1948 leta, torej 12 let po njegovi smrti. I. C. Oblak je prispeval le en članek, Mlakar 3, najzvestejši in najproduktivnejši je bil Josip Wester z 9 članki. Urednik Brilej se s tistimi, ki jih je ob prevzemanju uredniškega dela imel posebej v časteh, ni preveč okoristil. Potrebno je bilo iskati nove sodelavce in ohraniti še stare, ki jih v začetku ni bogve kako cenil... in sam je bil prisiljen pisati; urednik namreč mora priti z gradivom, tudi če »ga skoplje iz tal«.

Kdo je v petem desetletju ostal v ustvarjalni moči še nadalje zvest listu, kdo se je na novo uvrstil, kdo popustil službo pri muzi potopisne

¹¹ »Jutro«, 1930, dr. A. Brilej, Badiura in slovensko alpinsko slovstvo.

Planina Krn pod Krnom

Foto Jaka Čop

in poljudnoznanstvene besede, to naj nam povedo naslednje vrstice.

Med skupino, po letih starejšo, spada nekaj znanih imen, na primer: France Avčin, Pavel Kemperle, Pavel Kunaver, Marijan Lipovšek, Cene Malovrh, Vilko Mazi, Slavko Peršič, Viktor Petkovšek, Viktor Pirnat, Jakob Prešern, Boris Režek, Josip Tomišek, Josip Wester, Evgen Lovšin, Uroš Župančič in drugi. Največji »aktivum« pri prevzemu uredniških poslov je krog sodelavcev, od teh je odvisen, tem je urednik predan »na milost in nemilost«... Z njihovimi prispevki je bil novi urednik Brilej lahko zadovoljen. Prispevali so v petem desetletju PV nad sto člankov.

V drugo, po letih mlajšo skupino novih sotrudnikov štejemo Janka Blažaja, Ivana Bučerja, Marjana Čadeža, Stazo Černičevo, Marjana de Reggieja, Maksa Dimnika, Marjana Keršiča-Belača, Rada Kočevarja, Vlasta Kopača, Fedorja Koširja, Janeza Krušica, Tineta Orla, Oskarja Rey, Dušana Vodeba, Franceta Zupana in druge. Njihov količinski delež je okrog 80 člankov; za novo mlado postavo zelo ugodna bilanca.

Vse smeri planinske literature, ki jih poznamo od prej, so bile zastopane v večji ali manjši meri tudi v letih 1941—1950. Snov je po Westrovi sistematiki razdeljena na splošne članke, potopise in opise in na slovstvene prikaze in ocene.

1. PRIRODA IN NJE POJAVI

Prirodo in nje pojave so obravnavali čistilci Flore, boginje cvetja in rastlinstva, pa tudi Favna, varuha čred.

Viktor Petkovšek se je sprehajal med zaščitenim cvetjem: med volčini, jeglič, svišči in lilijami. S tiho bojaznijo se vsako leto bliža od narave odlikovanim, množičnim nahajališčem in jih srečen zapušča, če vidi, da je vse v najlepšem redu... Rdečkasti jeglič, zlatorumena gorska sretena, mala alpska zvončnica, bela vetrnica, kuštravi jeglič... Samo dvakrat nas je profesor razveselil s svojim pripovedovanjem. Že pred vojno ni bil preveč gostobeseden, v letih 1950—1960 pa je v PV umolknil.

Kaj vse je našel Vid Barle na Gorjancih... »tu je raj orhidej in drugih znamenitih cvetic«. Slavko Smolej pa je bil med prvimi, ki so si z umetniško fotografijo ohranjali trajen spomin na alpske cvetne lepote...

Josip Vandot je pisal o divji kozi, ki je bila pri našem planinskem prebivalstvu posebno znamenita žival, v ljudski domišljiji obdana z živo

poezijo... Zlatorog-Trentar, Zlatorogov brat z Begunjščice, Martuljkov bajni divji kozel in drugi. Dr. Ivan Grašič se je v Zasavju pomešal med pevce — ščinkavce, plašne škorce in rumene grilčke, strnade s svojim ljubavnim napevom, med zelene žolne, pa tisti drozg je bil med njimi, ki je venomer klical: Tli-tli-tli, pejt sem, pejt sem, a boš šu, a boš šu. Budnarja-Lipoglavška so zanimala krvavordeča jezera in mlake v planinah, njihova flora in favna, krvavordeča lepovka med praživalmi in med rastlinskimi algami.

Na raznih področjih, poljudno znanstveno obravnavanih, deluje že dolga leta priznani vzgojitelj mladine profesor Pavel Kunaver. V desetletju 1940—1950 se je ukvarjal s prirodnim parkom, hodil v podzemni svet, opazoval je grobljo Bistriškega ledenika in spremembe v Triglavu ter agonijo njegovega ledenika, boril se je za čistost Triglavskega vrha — »pustite vrh, kakršen je, vsem bodočim slovenskim rodovom v ponos in veliko planinsko radost!« — Oziral se je v nebo polno zvezd, kar mu pričara vzvišeno misel in pomirjujoč občutek svetovne sorodnosti gora z zemljo, soncem in vsem vesoljem. Smo sredi največjih misterijev narode, smo sredi vprašanja po univerzalnem, večnem življenju, po zadnji resnici... Kunaverjeva iskrena izpoved je zapisana v »Velikih perspektivah«: »In ker ni laži v naukih, ki nam jih daje gorska naroda, se je zgodilo vse, kar so nam napovedovale preko žičnih ograj, bunkerjev, morečih drhali in množičnih grobov.«

Tehten članek o »Prepadnih strmali v pobočjih«, o njih nastanku in pomenu za alpiniste je napisal Cene Malovrh »Nadelane poti v gorah našim očem mnogokaj prikrivajo... ploskev vseine v pozno popoldanski svetlobi, enakomerno se prelivajoče barve in slaba perspektiva zastirajo hodcu po nezaznamovanih poteh prepadno strmal... stoj! kočljivo mesto!«

Malovrh je pisal o snegu in ledu v gorah in Hodalič o plazovih. Večji del literarnega meteorološkega tovara pa je prevzel na sebe dr. M. Čadež, ki se je ukvarjal z višinskimi vremenskimi opazovalnicami, z vremenskimi pojavi, posebej z vremenskimi tipi in njihovim pomenom za vremensko napoved. »Če barometer pada, imajo premoč topli vetrovi, če se dviga, so hladni vetrovi v premoči.« Megle po planinah! Spoznal sem, kako je razvedovanje v megli in snegu nemogoče... Segel sem torej po višinomeru (kovinskem barometru) in ugotovil višino... poročal sem že, kako odlično me je višinomer pripeljal v dom.«

Med poljudno-znanstvene prispevke z raznoterim zgodovinskim gradivom spadajo članki iz **planinske zgodovine in narodopisja**. Z iskrenim občutjem so pisani **spominski članki padlim partizanom**: Arihu, Cizlju, Frelihu, Jordanu in drugim. Boris Režek se spominja v članku »Ugasli smehljaj« šestih tovarišev, ki so padli v osvobodilnem boju: »Znova sem te dni našel zbledelo fotografijo, na kateri je devet oseb, šest jih ni več med nami: Ogrin, Podboršek, Anderwald, Paderšič, Marovt, Lovše...« V to poglavje spadajo tudi razne osmrtnice posebej: Debelakovi, Rotterju, Šerkotu, Tomincu in drugim, kakor tudi razne osebne beležke o živih in mrtvih. Sem bi uvrstil tudi Maksa Dimnika »Krniške robove...« in nepozabljen Miholov grob.

Mikavna članka: Brilejev o Staniču in Lovšinov »Presajene planike« (kaplana Dežmana) javljata obširnejša dela o naši slavni planinski zgodovini. Sem spadajo tudi Westrov članek o Simonu Robiču, prvem pobudniku slovenske planinske organizacije, Finžgarjev članek o Janku Mlakarju, Čopov o Janezu Trdini in Gorjancih in Tominškov o gorskem vodniku Simonu Pinterju.

V vrsti zgodovinskih člankov petega desetletja spada po svoji pomembnosti na prvo mesto M. M. Debelakove Kronika Triglava. »Nimamo človeka,« je napisal Brilej v osmrtnici Debelakovi, »ki bi se mogel in hotel s takim znanjem, s tako hrabrostjo in vztrajnostjo kot ona, lotiti znanstvene plati alpinizma ter leta in leta posvečati ves svoj čas in vse svoje sposobnosti preučevanju naših gora in njihove zgodovine. Tudi ga ni človeka našega rodu, ki bi bil toliko storil za propagando naših planin in našega planinstva v inozemstvu... Kronika Triglava je zanimiv spis, ki obsega vso alpinistično kroniko Triglava do najnovejše dobe, do leta 1940.«¹² Še nekaj zanimivosti so obravnavali Wester s svojimi »Planinskimi paberki iz Bleiweisovih Novic«, o Kadilniku in Orešku na Vel. Kleku, De Reggi o Dobraču, Ložar o Zasavju v starem veku, Ilesič o osvobojenih gorah Nanosu, Snežniku, Učki, Blažej in Kočevar o razvoju alpinizma in o zimski alpinistiki v Julijcih in Teržan o kroniki Ruš.

Plesničar je objavil Vrtovčevo »Pridigo na gori«, najstarejši slovenski planinski spis (Na Nanosu l. 1820): »Kakor otroka že mika se splaziti na bližnjo goro domačije, vleče tudi umniga neizrekljiva moč gor na visoko; truden velicah domačih skerbi, sit, nejevoljin pretežkih butar — iše miru in pokoja, — in ker ga spodaj na svetu nē

najde, beži gor na visoko goro v svojo sladko tolažbo.«

Avčin obuja osebne spomine na Božič 1943 in na Kugyja, Finžgar na Holstovo nesrečo v Triglavski steni, Mazi na Šmarno goro, Mlakar, Frelih, Ravnikar in Vodeb predejo svoje misli, spomine iz narodno-osvobodilne vojne pa še posebej Terčak »Po pohorskih poteh«, Salberger »Odpor pod Storžičem«, Svetek »Iz partizanskih romanj«, Marolt »Bivak II«, Konobelj »Na Stolu« in Zupan »Na Babji zob«. Terčak pripoveduje: »V svetlih nočeh, ko so pohorske jase blestele od medle svetlobe polnega meseca, so neslišno korakali po drvarskih poteh naši kurirji... V dolgi koloni, mož od moža meter do dva, se je vila brigada preko pohorskih jas... Na posekah je brila ostra burja, po malem je naletaval sneg«. Slika, kakor bi jo bil naslikal naš Jakac! »V jeseni je štel bataljon že okoli 80 tovarišev. Preselili so se v samotne predele Črnega vrha, kamor je zverjak le redko prihajal. Junak Šarh in njegovi! 3000 SS-ovcev in orožnikov je sklenilo obroč okoli Šarhovega bataljona!«

Med zgodovinskimi članki v širšem pomenu besede je še Kopačev »Nekaj etnografskega drobiža iz Kamniških Alp« »V goro prodira napredek... domača obrt pojema... V gorah so se še ohranile etnografske oblike in samorasle posebnosti — sem spadajo tudi rezbarije, ki jih izdeluje pastir na planini, gorjanski kmet na samotni kmetiji ali drvar v zameteni bajti... Pes (pipa), škatlica za vžigalice, »trniči« (modeli za kepe trdega, močno soljenega sira v obliki hruške...)« Škoda, če jih ne bi našli v planinskem muzeju!

Za jezikoslovje in imenstvo so se v času 1940—1950 zanimali Ivan Bučer, ki je pisal »Nekaj o planinskem jeziku«: »Kakor bi poslušal stare k. n. k. francjožefske veterane pri modrovanju, prav tako zveni pogovor v marsikateri današnji alpinistični družbi... slišimo rantklufta, špalta, kanta, vindjaka, abzajal... namesto obrobna zev, krajna poč, rob, krušnjak, vetrovka, spustil se je po (ob) vrvi i. p. Zelo umestno opozorilo! Vlasto Kopač je priobčil krajevna imena v Grintovcih. Nazive je zapisoval fonetično, kakor jih je slišal iz vrst domačinov. Bogata zbirka in posnemanja vredna tudi drugod!

O krajevnih imenih ob Glinščici v neposredni bližini Trsta je pisal Slavko Peršič.

Na drugem mestu smo že omenili dr. Henrika Tume po njegovi smrti priobčeno gradivo »k imenoslovju Stolove skupine«. Ta daljša in tehtna razprava spada pravzaprav še v predvojni čas.

¹² Dr. A. Brilej, Mira Marko Debelakova-Deržaj, PV 1948, str. 313.

Pred nami je delo piscev, ki so v petem desetletju PV obravnavali ljudi in narodo na raznih področjih: cvetja in rastlinstva, živalstva, gozdov in planinskih parkov, geoloških pojavov, meteorologije, planinske zgodovine in narodopisja, narodno-osvobodilne vojne, etnografije, leposlovja-poezije in proze, jezikoslovja in imenstva. Westrova sistematika nam je omogočila analitično metodo proučevanja planinskega leposlovja in znanosti. Kakšen je torej končni račun: **Na nobenem področju znanosti ne moremo zabeležiti v tem obdobju kaj izrednega; ne mislimo po kakovosti, temveč po količini. V flori rešuje dober sloves slavnih naravoslovcev, ki jim gre zasluga prvih planincev, Viktor Petkovšek. Predan je svoji stroki v poklicu, znanstveni reviji in v samostojnih delih. V favni je spet edini Grašič, ki je zadelal vrzel in se je pozneje še oglasil. V geologiji so v tem obdobju potrebni opombe neumorni in zvesti sodruknik Pavel Kunaver, v meteorologiji Čadež, v imenstvu Tuma in Kopač. Priznajmo: znanstvene zvrsti planinske publicistike so na splošno zapustile javno tribuno Planinskega vestnika in se preselile v svoje lastne domove.**

Sicer je prva stopnja znanstvenega dela zbiranje gradiva. Vendar tudi ta mora biti načrtovana, sistematična, z določenim namenom. PV je bil v preteklosti zbiralnik in hranilnik mnogovrstnega znanstvenega gradiva. Čim bliže pa smo sedanjosti, tem bolj upada in uhaja ta dejavnost iz rok planinske organizacije. Ali je to že zadnja beseda, ali skriva bližnja bodočnost kaj več v sebi?

Ocena delovanja na področjih planinske zgodovine in narodopisja pa je vsekakor ugodnejša. Tu je bilo ustvarjenega več, posebej ko je stopil domači človek kot odkrivalec visokogorja z mišljijo in pogumnim srcem v tematiko našega zgodovinopisja.

2. LEPOSLOVJE IN POEZIJA

V poglavju »Leposlovje, poezija« je samo 6 pesmi. Baeblerjeva »Ob grobu na Čavnu«, obletava »Sredi goščave na tihi dobravi kupček prsti od kamnov obdan...«. Zorzutova »Zašlo je sonce za Ojstrico...« je našla predsednika Frana Tominška na koncu poti: »Na vrhu smo, predsednik, pa se odpočijte, nahrbtnik odložite svoj, ki v njem vse dni načrte in spomine nosite, skrbi«.

Med leposlovno prozo in sicer kot črtice in humoreske je sistematik Wester uvrstil mnogo

avtorjev. Med njimi sta dva prevoda: Avčin-Longstaffovo pismo Kugyju »Slava Triglava« in Glosar-Munthe Axel, Mont Blanc, Kralj nad gorami.

Šel bi predaletč — in ne po pameti in ne po potrebi — če bi omenjal vse avtorje, tudi tiste, kjer ni kaj občutiti ali kaj podoživeti. No, nepristransko ocenjevati ni lahko, vsaka sodba ima tudi nekaj osebnega v sebi.

Dr. Janko Lokar je napisal lovsko črtico »Za ruševcem«: »Cutim se eno z naravo, kot da bi mi bila dala s pevcem visokih planin ljubavni napitek. Nobena misel mi ne kali njenega uživanja.« Takrat je izšla najlepša slovenska lovsko knjiga: »Gozdovi in vode vabijo«, ki je tudi pri planincih v velikih časteh. Kratko črtico »Planinski mozaik« iz nenatisnjene knjige »Črtice z naših gora« je priobčil Anton Seliškar. Zelo lepe misli: V soncu, glej, gorá lesket! Svet v dragulje je izbrušen — človek: krhek — zledeneli cvet. Boženi Merljakovi se je utrgal v duši spomin na doživljaj na Stolu: »Droben in majhen je bil, skrit v nji mesece,« a občuten in lepo opisan. Ko srečamo Viktorja Pirnata med gorjanskimi kosci, ko na robu širne košenice nabijajo svoja rezila v senci stoletnih bukev, si tudi sami želimo biti na Gorjancih, v času gorjanske košnje, prenočevati kar v kopicah, uživati vonjave po senu, potem pa še pogledati na žumberške planine, pozdraviti potomce junaških uskokov in poslušati njih pesem: »Oj javore, zelen bore, blago tebi usred góre...«

Tod srečamo tudi starega Trdino, o katerem nam Pirnat zanimivo pripoveduje v članku: »Zibelka Trdinovih bajk in povesti o Gorjancih«.

Če hočete kaj več zvedeti o Krimskem možu, ki se mu je izneverila hči, prelepa vila Jezerka, berite Jože Likoviča: Jezerska okenca se odpirajo...

V »Kresnih ognjih« opeva Merljakova narodo in ljudi na planini. Kres... Minca je osmukala praprot, jo vrgla v sredo žerjavice, da je prijetno zadišalo. Nato je planila v fantove roke — še to leto se bosta poročila, tako bajajo kresne pravljice, in že sta zaplesala starodavni pastirski ples.

Kopač se pomenkuje z drvarji. Ti drvarijo cele tedne v samotnih gozdovih pod Mokrico, žive po svoje, redkokdaj se porazgovore; zvečer v bajti ob ognju, preden omahnejo v pograde, ali pa ob sobotnih večerih, ko posedajo pri Urhu. (Izrazi drvarjev npr. lojta (žleb), niso našli mesta v SP, ali pa so tu boljši, npr. kálanica, ceganica, poleno itd.). V »Obledelih podobah iz Grintovcev« nam predstavi nekaj izrazitih domorodcev

gorjancev, med njimi najbolj znane: starega Bosa, Bertuca, Potočnika, Uršiča, Sivega Jurja in Rjavega Martina, Jernika, Mavca in Suhadolnika.

Čudno bi bilo, če se kar v desetih letih ne bi bil nihče spomnil na Simona Gregorčiča in »Planine, ve moj raj...« To je storil v poučnem članku »Po Gregorčičevih stopinjah« dr. Joža Mahnič.

»Na prevalu šestdesetih« nam pripoveduje ljubko in domače Vilko Mazi o kvedrovcih, ki so bili Nemcem nevarni, in o tistih pravih žirovskih, ki so vsem hribom kos! »Le kaj greš to zdaj naročat! Kdaj jih boš pa ponosil?« je pripomnila soproga. Žirovski kvedrovci in šestdesetletnik?! Zakaj pa ne!

Vikrškega domačina Mazija hiša stoji skoraj ob znožjih ljubljanske Šmarne gore in Grmade. Naj se torej ne čudimo, če ji je zvesto predan kot nobeni drugi gori. Pripoveduje, kako so gradili most v Mednem (Mazi pravi, da je pravilno v Mednu), kako je bilo med okupacijo na Šmarni gori in kako se pride gori čez Zatrej. Čez njega hodijo Vikrščani že od nekdanj na Goro. Menim, da je pa ljubljanski »škric« doktor France Prešeren najraje ubiral romarsko pot, da bi bil čim prej pri svojem stricu in kozarcu cvička.

Steska je zabeležil pripovedko izpod Triglava o vitezu Adamu in o grajski gospe Evi, po katerih je bojda ljudstvo imenovalo skali nad Mišelsko planino.

Zelo razgledani Debeljak nam »En dan na dolensko stran« ves dan pripoveduje zanimive in mikavne strani. »Ali veste, da pravijo v samostanu Košljunu sonetu: zvonelica?« Po slovensko bi rekli: zvončica (bot.), ali kar zvonek, če bomo preveč čistili svoj jezik.

Karkoli bi napisal o Debeljakovem ljubeznivem in bistrournem klepetanju »Od Bo-Be mimo Babe proti Bo-bi«, bi mi on gotovo na smešno obrnil. Samo to-le pripomnim: Hodila sta z dr. Jožom Rusom po klasičnih planinskih tleh: Gorjuše—Koprivnik-Bohinjska Bistrica-Slap Savica in se pogovarjala o Triglavskem zborniku kot protiuteži Kugyjevemu »Fünf Jahrhunderte Triglav«. Dr. J. Rus je tudi Lovšinu za knjigo »V Triglavu in njegovih sosesčini« svetoval koristne stvari. S seboj v Buchenwald je vzel tudi svoj spis o Triglavu. Spis in pisec sta — žal — ostala v tuji zemlji. Spomin nanj ne bo zbledel!

Cene Malovrh je ujel nekaj spominov na tobogan v snegu. Kar trije poskusi na zimsko Kočno po zahodnem grebenu so se izjalovili... »Ostali smo sicer na dolgu pri naši gori, napravili načrte za prihodnje. Potem so prihrumeli Tevtoni...«

Skalar piše o cepinu in o vojnih letih:

»Volhki majski zrak je poln čudovitih pričakovanj, tako da je še moje železno telo vztrepetal... Saj vedo, kako je meni, staremu zncancu, ki mora prebijati dolgočasne dni v ropotarnici, mesto da bi klesal stope v strme boke in vžigal iskre, kadar bi se s poljubom dotaknil trde pečine.«

Skalar srečuje v »Bolečih prividih« tovariše iz prejšnjih dni... Mračne obraze je oralo neutešno hrepenenje... Glej jih, vrhove, vse ožarjene! Vsa rajda se pne iz ravnine, kamnita pesem prečudno lepega soglasja!... Nevidna pregraja se ne gane, roke tipljejo po mrzli neizprososti, kakor bi grabile v goli zrak.« »Ali pa smo vedno vedeli, da hodimo v svetišče, kadar smo se jim bližali?« »Takrat, ko se je potapljala v obzorje gora, bela in čista kakor nevesta, toda pri tem zanesljiva kakor prevejana spogledljivka.«

Ljubeznivi dr. J. Prešeren obuja spomine na prvo svetovno vojno. Vrnitev na fronto... »Tako je šlo vse mimo mene. In mladost in življenje in ljubezen — vse je šlo mimo mene.« Počasi se priplazijo leta in pridejo časi, ko doumeš globino Cankarjevih besed, »potem ko si kot mladenič šel mimo njih...« »Po dvainvajsetih letih... Zopet naprej in zopet tako, kot povsod po tem prekletem hribu: vojne opreme na kupe, jeklene čelade, tornistre, bajoneti, municija, čutare za vodo.«

1947. leta je Stazika Černičeva priobčila svoj prvenec »Svojevtrstna alpinistika«. Nič posebnega, bi dejal razvajanec v planinskem branju, a kazno je bilo, da se v njej skriva še več uma in več srca. Že v naslednjem spisu »Jesen v gorah« nas ogreje z velikim hrepenenjem: »...veselo je vriskal vlak proti Gorenjski... ta jesen v gorah bo še lepša, saj mi bo — težko pričakovana — draga in prijetna kot kmetu prisluženi sad... Kako sproščen in tih je človek včasih; brez velikih načrtov — le želja po skali in po širokem brezkončnem vsemirju tiho polje po žilah.«

»Luna se je počasi dvigala po temnem svodu nad Brano in njene srebrne tipalke so se tihotapile vse bolj na levo; pravkar so dosegle Tursko goro in kot začudene nad drznim lokom, so za trenutek negibno obstale na njenem južnem razu.« Šele 1952 se Stazika oglasi spet s članki, ki jih štejemo med bisere planinskega leposlovja.

Ko bi imeli kaj več takih prispevkov, kakor je velikega pisatelja F. S. Finžgarja »Drobiž od nekdanj«, »Izgubljen, Lišpavec, Planike na kilogram...« Mimo uvoda ne smem: »Ko prebiram spise in opise sodobnih gorohodcev, planincev, turistov in preudarjam njih doživetja, tedaj se mi

poraja edini sklep: molči! Ne budi spominov iz otroške dobe našega alpinizma. V mladih planincih se je porodil popolnoma drugačen svet, drugačno občutje, vse globlje izraženo, in doživetje, kakor smo ga doživljali mi stari. Tveganje je sedaj geslo, največji napor, združen s smrtno nevarnostjo, jim je užitek... Prodor in uživanje naravnih, četudi strahotnih lepot ob snegu, ledu, viharju in plazovih jim je mogočna pesem, iskana in ljubljena... Sodobni popisovalci se bodo sicer mojemu berilu poredno nasmihali in zabavali ob »otročih planincih«. Zato jim naštejemo nekaj drobiža, ko debeliza nimam.«

Častiti gospod Finžgar! to ni samo vaša usoda, vaša izpoved, to je večna izpoved tistega rodu, ki mu sonce zahaja!...

Radu Kočevjarju in njegovemu tovarišu se gora ni nasmehnila... »Ponesrečen poskus«: »Videl sem še, kako je snežno pobočje okoli mene zalavilo... močan sunek me je podrli in zasukal na glavo, med bobnenjem sem padal nekam navzdol in se onesvestil. Ko sem se zavedal, sem tičal kakih 200 m niže v plazovini, krvavel sem iz ust, v čeljustih sem čutil hude bolečine...« Hm, kakšen ponesrečen poskus! To je sreča v nesreči...

Kdor je preživel plaz, kakor Ciril Debeljak, se naj ima za srečnega človeka. »Ravno sem se z vsemi silami potegnil gor in nameraval zasaditi cepin v globok sneg, ko je v to napetost udaril grom, strašen pok nad nama v žlebu... Ravno nad nama izpod vrha grape se vali in lomasti siva gmota. S strašnim grmenjem in sikanjem se pomika naravnost proti nama. Vsak umik bi bil skok v globino. Samomor! Mar je to konec, konec sredi moči in mladosti, konec v tem neoskrunjenem, deviškem svetu?

Finžgar je imel prav. Mladina doživlja in piše drugače.

Marjana Keršiča »Umirajoče luči« so se posvetile in ugasnile, spet posvetile in ugasnile... Visoko gori nekdo kliče na pomoč... Ponoči, v snegu in ledu, v steni — Klusov je kričevito stiskal v rokah razcefrani konec vrvi, Mihi pa je iz ranjenega čela tekla kri in se topla razlivala po licu... »Okamenela naveza« v zahodni steni Planjave — decembrski dan. Čakale so izprane žmule, s sencami v previsih, nad globino... Med zavijanjem vetra je nenadoma nastala težka moreča tišina... Ta mir je napolnil s čudno grozo njihova notranjost; molče so prisluškovali bitju srca. Gora je razprostrla nad njimi nevidni plašč svoje zahrbtnosti in je preteče čakala... Nazaj tukaj ni mogoče več!

Silne težave, velike skrbi, nečloveški napor, borba s snegom, z viharjem, z navpičnostjo stene, s samim seboj — globoko občuteno opisuje Belač rešitev iz pekla v »Zametenih stopinjah«.

»Stiskal sem zobe in si želel, da bi bil kjerkoli na svetu, samo stran s tega prekletega ledu in potuhnjenega snega. Da bi nikoli več ne videl te globine pod seboj, ko me je vlekla vase, mi jemala voljo in hotela izsesati iz naju zadnjo kapljo življenja. S potnim čelom sem se naslonil na ledeno skalo.

Po trinajstih urah — pet ur za zadnjih sto metrov...!

Belačeva izpoved »Zametene stopinje« me je vsega prevzela; to je močna beseda o velikem dejanju — in vstopnica za Himalajo! Na daljnem Trisulu III se je Marjan spomnil za zametene stopinje...

V domači planinski literaturi sicer nimamo tako velike osebnosti, kot je bil dr. Julius Kugy, nemškega peresa o slovenskih krajih mojster, imamo pa vrsto planinskih leposlovcev, katerih celoten opus predstavlja nešteto bistrih, žuborečih potokov in rečic, ki se vse zlivajo v veletok našega planinskega leposlovja. Kritično in z znanjem ustreznim slovstvene zgodovine sestavljena — bi lahko izšla antologija planinske proze, za katero ne dvomimo, da ne bi bila v javnosti lepo sprejeta.

(Se nadaljuje)

MONT SAINT ELIE je na Alaski. Poleti 1965 so se na to goro povzpeli Amerikanci: Everett, Benner, Davidson, Eberl, Story in van de Graaff in to prvič po severozapadnem grebenu. To je bil komaj četrti vzpon na to goro. Na Mont Logan, o katerem smo že pisali, pa so prvič po centralnem grebenu, ki ga imenujejo tudi Hummingbird, avgusta 1965 prišli na vrh Bacon, Coale, Evans, Long, Steck in Wilson. Tudi vzponi na Alaski kažejo, s kako velikimi koraki dohiteva ameriški alpinizem onega v starem svetu. Ali pa že prehiteva.

IZJEMNA DEJAVNOST, opremljena s predikatom ekscentričnosti, ki je ni lahko razumeti, je alpinizem za opazovalca, ki mu ni dovolj blizu, pravi dunajski filozof Karl Greitbauer. Zato te dejavnosti javnost večkrat ne čišla tako, kot bi bilo treba. Javnost se zadnja leta spričo uspehov v visokih gorstvih sveta sicer zanima za alpinizem, vendar to še ne pomeni, da je spremenila svojo sodbo o njem. Čeprav ga vključuje v športno kulturo, vendar ga ne enači z drugimi športnimi panogami, kot so plavanje, atletika, telovadba ipd. Pri drugih športih se ne pojavlja vprašanje »zakaj« in »kako«, ker predstavljajo doživljajsko celoto brez kontrastnih momentov. Pri alpinizmu pa je cel kup »mejnih situacij« in ostalih doživljajskih kontrastov. Karl Jaspers med mejne situacije šteje boj, smrt, trpljenje. Če je to tako, ni čudno, če se pri takem športu načenjajo posebna vprašanja.

GORA ATHOS na polotoku Halkidika, hagian oros, sveta gora, je leta 1963 praznovala 1000-letnico meniške republike, države moških, 50 km dolge in 10 km široke. V to republiko ne sme stopiti nobena ženska, ne otrok ne evnuh, tudi živalska samica ne, nobeno gladko lice. Tu ni RTV, ni avtomobilov, elektrike, časopisov, je le svet, ki umira, ostanek srednjega veka, noč, ki ima sicer plejado kulturnih spomenikov, a vendarle noč. V moškem samostanu zidanem za 6000 menihov, živi še 30 menihov. Najmlajši je star 70 let.

Sicer pa je Athos lepo planinsko doživetje. Popotniku, ki mu je grška vlada dovolila obiskati meniško republiko, je prišla na misel beseda dramatika Gerharda Hauptmanna: »Daleč od življenja sem življenju bližji«. Aristotel, ki je bil tudi blizu tu doma, bi mu najbrž ne pritrdil.

SIMPOZIJ O ZNANSTVENIH POGLEDIH na snežne in ledne plazove je priredil Inštitut na Weissfluhjochu nad Davosom aprila 1965. Katastrofa na Mattmarku v Švici je obrnila oči široke javnosti k problemom ledeniških plazov, vedno bolj se je zadnja leta namnožil tudi fond iz lavinoloških raziskav v ZDA, Kanadi, ČSSR, Poljski, SZ in na Japonskem. Simpozij je organiziral dr. M. de Quervain, ki smo ga v našem glasilu že večkrat citirali. Lavinologija je mlada veda. Pred 100 leti ji je utiral pot J. Coaz, švicarski gozdni inšpektor. Simpozij je predložil vrsto izdelkov iz hidrologije, glaciologije, gozdarstva in medicine. Navedemo pa naj le nekatere nove ugotovitve glede napovedi in klasifikacije plazov.

Vzroki plazov so številni in različni, izvirajo pa iz statike. Če napetosti v snežni odeji prekoračijo mejo trdnosti snega, pride do podora, drsenja ali do takljanja snega. Zato so podatki o napetostih najvažnejši. Količino napetosti v elastičnih trdnih telesih mehanika lahko ugotovi, je pa stvar zelo kompleksna. Najbolje bi bilo meriti napetosti na mestu. To pa ni mogoče, ker je na nevarna pobočja težko priti zraven, če pa merilec že pride, aparat spet toliko moti snežno odejo, da so meritve neuporabne. Treba se je torej zadovoljiti z meritvami na vzorcih v laboratoriju. Glavno vlogo igra plasticiteta snega, to je lastnost, da se sneg preoblikuje, ne da se zlomi. V tem pogledu je sneg podoben togi melasi, ki zelo počasi teče, če pride na strmino. To se vidi iz pripognjenih dreves pod plazom. Sneg se torej bolje upira pritisku kakor potegu, se torej rad stabilizira, to pa zmanjšuje nevarnost plazov. Trdnost snega se meri v laboratorijih ali na mestu. Zaradi različnih faktorjev pa je sneg mehanično zelo kompleksen material, ki se numerično zelo težko izkazuje. Poleg tega pa je še po strukturi zelo nestabilen. Čim se tvorijo snežni kristali, istočasno spreminjajo tudi svojo obliko in velikost, dokler se ne spremene v led oz. skopne. Ta metamorfoza je močno odvisna od temperatur, to pa povzroča nove mehanične lastnosti, ki še niso povsem raziskane.

Meritve trdnosti in teoretični računi o napetostih dajejo le lokalno veljavne elemente. Sinteza teh, zajeta v teorijo o stabilnosti, šele daje podatke o pogojih podora za večje mase snega. Manjkajo meritve tik pred sprožitvijo plazov, zato so podatki negotovi. Z vodo prepojen sneg je kajpada lažji, stabilnost takega snega je manjša, na bregu 15° se tak že splazi. Brez vode bi bil stabilen še na strmini 45°. Univerza v Montani (ZDA) je namesto Haefelijeve robne sonde, s katero so dobivali doslej vrednost trdnosti snega kot funkcije globine snega, pokazala Bradlerjev resistograf. Meri natánčneje kot Haefeli in meritve takoj registrira. Preizkusili so ga v Rocky Mountains. V Alpah se morda ne bo tako obnesel, ker ga je treba v snegu z roko zavrteti, to pa pri tršem snegu ne bo vedno mogoče.

Izumili so tudi aparate, s katerimi se meri množina vode na snežni površini. Princip temelji na absorpciji žarkov gama, ki jih izžareva majhna kobaltova bomba. Rezultati se lahko sporočajo po radiu, če gre za kraje, ki jih je težko doseči. Važen parameter spomladanskega snega je množina proste vode, ki je v snegu v tekočem stanju. Dolej so jo merili s kalorično ali fizikalno-kemično metodo ali s centrifugacijo. Zdaj so izumili aparat, ki temelji na dielektričnih lastnostih mešanice ledu — vode — zraka in ki daje podatke o prosti vodi hitreje in natančneje. Debelino snega razmeroma natančno lahko izmerimo s fotogrametrično metodo, ki so jo v Parsenu uporabili že l. 1956. S posnetki iz zraka se delata dve karti 1 : 2000 pred in po sneženju. Razlika med nivoji zadene debelino snega na 20 cm. Čeprav to precej stane, se na Japonskem za to metodo zelo navdušujejo.

Poleg mehaničnih obstoje še drugi faktorji. Važna so tla s svojim nagibom, izpostavljenostjo in oblikovitostjo. Ker so te lastnosti v bistvu nespremenljive, jih je lahko določiti. Večjo pozornost je treba posvetiti spremenljivkam, predvsem meteorološkim. To so trajanje in intenzivnost sneženja, moč in smer vetra, zračna temperatura in izmenjava žarčenja. Približno so bili ti faktorji že raziskani z izkušnjo, natančna statistična metoda pa jih je odkrila šele pred kratkim. V Alpah je 90 % plazov v trdi zimi med decembrom in marcem. Štirje od petih so povezani z močnim vetrom ali hudim vetrom. 90 % se jih sproži med sneženjem ali z enodnevno zamudo. Veter z metežem je najčešči vzrok plazov.

Temperatura ima posredno vlogo, saj vpliva na mehanične lastnosti snega in občutno vpliva na metamorfozo snega. To je tudi plazovni činitelj, saj temperatura tvori znotraj snežne odeje šibke plasti, ki učinkujejo potem kot kroglični ležaji. V Utahu so naredili v zadnjem času zanimive poskuse, kako bi vplivali na metamorfozo. Raztresli so po tleh kemikalije, katerih izparevanje je oviralo spreminjanje snežnih kristalov. Rezultati so bili pozitivni, ni pa jih mogoče uporabiti, ker je predrago in zaradi zastrupljanja tal. Raziskave se nadaljujejo, morebiti bo tudi iz tega kaj.

Na Weissfluhjochu imajo že nekaj let snežno drsno ploskev 20 m dolgo s strmino 30° do 45°. V spodnjem delu so gozdovi, strehe, koli. V zgornjem delu nakopičijo 8 m³ snega in ga spuste na ovire v spodnjem delu. Pri tem kinometografsko snemajo obliko toka in elastično merijo hitrosti. V Šiozavi na Japonskem imajo na terenu 475 m take ploskve pri 30° nagiba. Če je vreme ugodno, umetno prožijo plazove in merijo sile na ovirah in kinematične lastnosti pri plazitvi snega. Verjetno bodo ti eksperimenti odkrili največ.

Vse te raziskave imajo poglobilni namen, da se plazovi napovedo in se ustvari solidna preventiva. Napoved in preventiva pa sta možni le ob sintezi vseh kriterijev, po katerih se sklepa. Še vedno igra veliko vlogo »intuicija« napovedovalca ali boljše izkušnja, torej stvar empirizma, ki verjetno še dolgo ne bo odslužil.

Še vedno ne moremo govoriti o uradni mednarodni klasifikaciji plazov. Kar sta l. 1957 na kongresu Mednarodne unije za geografijo in geodezijo predlagala de Quervain in Haefeli, še ni sprejeto. Tudi simpozij l. 1965 tega ni rešil. Vsak vidi najprej svoje področje, pomena drugih področij ne vidi. Nekateri bi radi klasifikacijo naslonili na genezo, zanemarjajo pa meteorološke vzroke (sneženje, metež, padec temperature), vzroke v snegu samem (plazovit sneg, metamorfoza pod pritiskom) in kompleksne vzroke (dež, odjuga zaradi temperature in žarčenja). Drugi spet opazujejo samo kakovost snega: suh, moker, nov, zapihan, star. Vsi pa soglašajo, da bi morala klasifikacijska shema omogočiti jasno identifikacijo objektivnih lastnosti in pojavov, medtem ko naj bi merljivi elementi izostali, ker se lahko sumarično določijo. Nekateri predlagajo klasifikacijo po načinu sprožitve (naravna, umetna), po obliki (kložasti, pršni itd.), po drsni ploskvi (talni itd.), po plaznici (grapa, pobočje), po načinu gibanja (drsenje, takljanje, prh po zraku).

Skratka, lavinologija je zdaj res veda. Nedavno je še čemela v vražah in uverah, zdaj pa je veja znanosti, ki pojasnjuje, napoveduje in lahko tudi pomaga.

331. SMER V CALANQUES DE MARSEILLE sta 9. januarja 1966 preplezala Georges Livanos in Marc Vaucher. Oba sta tiste vrste, da plezata »zadnje velike probleme« in tako sta to smer tudi proglasila za zadnji veliki problem v Calanques. Visoka je 120 m, ima 80 previsov, ki vise 35 m v praznino onstran vertikale. Vse kline sta pustila v steni, 140 jih je, od teh 17 svedrovcev.

OGLEDI

Ciril Praček

Namen, da se zgrade Triglavske žičnice, je močno odjeknil med Slovenci. Nekateri so za, drugi proti, kakor vedno, kadar gre za nekaj novega pri nas. Kljub vsemu za in kljub vsemu proti so pri PZS toliko napredni in dalekovidni ljudje, da se razvoju ne upirajo. Res je bolje s pametnimi predlogi in nasveti usmerjati razvoj v pravo smer.

Arlberg, ki je podoben našim Julijcem, je ves preprežen z žičnicami, toda zato je še pravtako lep, obiskujejo ga vzgojeni ljudje, ki ne pohodijo, pomendrajo, potrgajo in razbijejo vsega, kar je

okoli njih. Za to je potrebna dolgoletna vzgoja, potrebni so zakoni, predpisi, kazni.

Tam neke v najbolj skritelem kotu svojega planskega srca bi tudi prav egoistično želele te lepe gore samo zase, samo za svoj zdravi organizem, ki zmore napore in daljave. Pred prostimi dnevi si že nemiren, v soboto te zgrabi, oprtaš najpotrebnejše, hodiš ure in ure v samoti in piješ lepoto miru in okolja.

Triglav in njegovo okolje pa ni last samo nekaterih izbrancev, ki naj uživajo njegovo bogastvo. Ta izredno prostrani rezervat je obenem tudi mrtev potencial izrednega bogastva, mrtev pač, dokler ga ne bodo in ne bomo izkoristili. Mrtev kakor Donava v Djerdapu, dokler je ne bomo pretvorili v električno energijo. Tega se nekateri pri nas dobro zavedajo. Da bi vskladili do največje možnosti čimboljšo izbiro terenov za izgradnjo Triglavskih žičnic ob čim manjšem iznakaženju terena, je Zavod za izgradnjo TŽ zaprosil PZS, naj mu da na razpolago tri gorske vodnike za opazovanje triglavskega gorskega sveta.

Pod Kurico pri pastirski bajti v Zg. Krmi

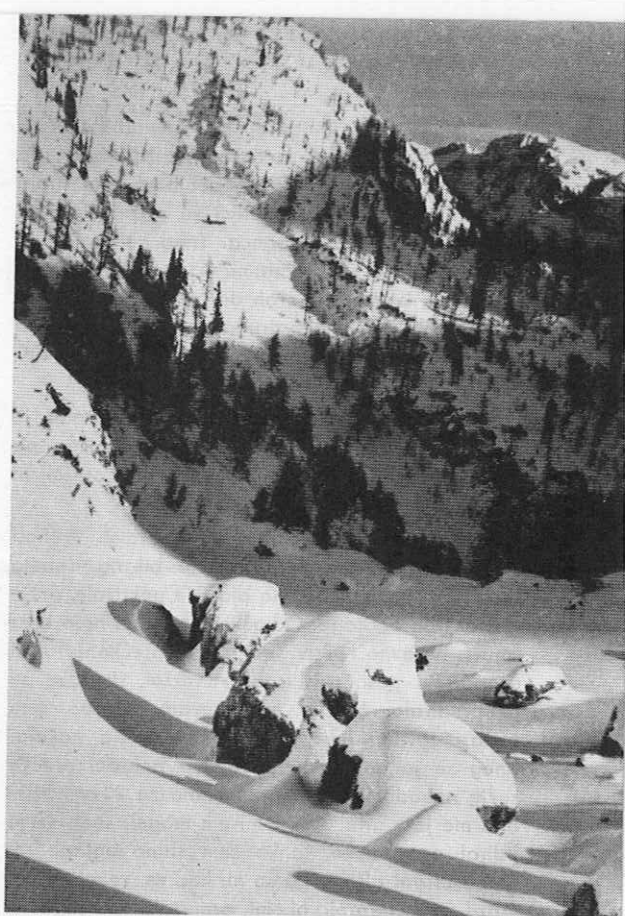
Foto Ciril Praček

Triglavsko okolje ima tako posrečeno lego, da žičnice ne bi pokvarile najlepšega alpinističnega okolja, to je dolino Vrat in severno triglavsko steno. To bi ostalo tako, kakor stoji že milijone let, tu bo promet ostal, kakor je, bojim se le, da tudi tisti, ki so proti žičnicam, odslej ne bodo zahajali več v Vrata (po izgradnji žičnic, ki pa se lahko zavleče še dolgo).

Ogledi se vrše že tri leta, gorski vodniki so šli vsako zimo najmanj petkrat skozi Krmo do Kredarice, prehodili so ves smučarski svet od Velega polja do Krna. Ves smučski svet od Krme do Krna je celota in TŽ so samo začetek povezovanja tega prostranstva v organizem, ki bo morda zaživel šele čez dolga desetletja, toda nekoč bo gotovo zaživel, ker je tu, ker obstaja, ker sam sili in se ponuja v tako rešitev. Vizija prihodnosti kaže tu gori naselja, hotele, žičnice, promet, življenje, denar. Desettisoči bodo živeli nekoč od neizmernega potenciala belega zlata, kakor žive pod Mont Blancom, v Arlbergu, Courchevelu, Cervinii, Isèri in še kje drugod.

Mraz je pritiskal, ko smo navezovali smuči in vprego zadaj za Mojstrano. Če moraš nositi tisoč stvari, od kuhalnika do spalne vreče, potem postaneš izumitelj in narediš iz smuči sanke, na katere privežeš teh tisoč stvari in jih vlečeš po ravnini za seboj v zasnežene gore. Pot iz Mojstrane do zadnje hiše v Radovni, do Lojzeta Rekarja, je navadno shojena, ker tu so še ljudje in in tu so še gazi. Lepo počasi smo šli po beli gazi, igraje gre, če ne nosiš. Pri Lojzu smo se ustavili, tu je zadnja straža civilizacije, tu je topla kuhinja, tu je vroč čaj. Še vselej, ko smo šli tu mimo, nam je Rekarjeva mama postregla kakor lastnim otrokom, zato smo se tu obvezno ustavili. Od tu naprej ni bilo več gazi. Konec je s komodno hojo in vleko. Težki oprtniki so se preselili na hrbet in smuči na noge. Ta pot je v snegu dvakrat, trikrat daljša. Dve pedi pršiča na starem snegu. Gazili smo menjaje. Z juga so se trgali oblaki, kazalo je na sneg. V Krmarici smo navezali kože za vzpon in gazili vse težje v naraščajočo debelino svežega snega. Tudi to gazenje ima svoj opoj. Daleč zadaj je že Zasipska planina, uživaš pri pogledu na daljavo, ki si jo premagal v občutku zadržane sile, ki jo zmerno sproščaš v napredovanje. Toda pot je še tako dolga in globoki sneg postaja pod Plešo zahrbtno nevaren zaradi plazov. Iznad Debele bukve smo vzeli razdaljo in navezali lavinske vrvice. Teh par sto metrov je najbolj nevarnih na vsej poti. Držali smo se skrajno desno, tu se ne zapraše tako močni plazovi, kakor preko Proda izpod Draškega roba. Preko sto metrov smo se oddaljili drug

Pogled od pastirske bajte proti stari lovski bajti Foto Ciril Praček

od drugega in previdno napredovali skozi bukovje. Na vrhu Pleše se svet zravnja in se malo dvigne do Vrtače. Vrtača je značilna ravnina med Plešo in Poljem. Tudi tu je treba hoditi ves čas skrajno desno, kajti v novem snegu je nevarno. Na Pleši nas je ujela tema. Ves dan smo že gazili. Čelne svetilke so zasvetile v noč. Do Pastirske bajte je sicer tu gori poletni komaj uro hoda, v globokem snegu smo gazili na smučeh že štiri ure. Od sedme ure zjutraj do devete ure zvečer.

Občutek zadržane sile, ki jo lepo počasi sproščaš v garanje, je že davno minil, hoja je postala trd boj za obstanek. Niko se je v koči lotil štedilnika, z Maksom sva šla nad bližnji macesen in mu oklestila suhe veje. Le počasi se je ogrevala koča. Da ne bi predolgo čakali na čaj, je Niko vžgal kuhalnik in skuhal čaj. Pozno ponoči smo polegli v spalne vreče na trda ležišča in se predali užitku počitka.

Zjutraj je bilo treba zgodaj vstati. Niko je pričel šariti že ob petih po koči. Ni se mi dalo vstati iz tople vreče, toda topli čaj me je zvilbil pokonci.

V temi smo odrinili naprej. Kurica nad Pastirsko kočjo je nevarna, vzeli smo zopet razdaljo vse do ravnine pod Apnenico. Ta pobočja so zelo strma in polna plazov. Na Apnenici se je pričela igra svetlobe vzhajajočega sonca. Tega veličastja ne moreš popisati z besedami, to moraš doživeti. Vsakokrat, ko sem v gorah doživiljal sončni vzhod, je bilo to rojstvo dneva drugačno, okolje se vedno spreminja, oblaki so vedno različni, le vtis dogodka je vedno isti, silen, nedopovedljiv.

Vreme se je nekako popravilo, močan veter je opravil svoje delo ponoči, zapihal je sneg po kotanjah, sneg je od vetra in mraza otrdel in laže smo napredovali.

Pri Kalvariji so nastopile zopet težave. Prehod preko znane plazovite grape je bil na debelo zameten. Nevarna debela plast je pokrivala zmrznjeno, trdo podlago. Odločili smo se za hojo brez smuči naravnost navzgor in za prečkanje nad grapo. Pri pešačenju sneg ni držal, globoko se je prediralo. Visoko nad nevarno grapo sem počasi zavil v levo. Niko in Maks sta čakala. Sneg se je udiral do pasu. Na polovici prečke se je nenadoma plast premaknila za 20 cm. Stisnilo me je v grlu, skočiti nisem mogel, sneg se je udiral pregloboko, lahko sem samo ugibal, ali se bo utrgal ali ne. Pa se ni, kdo ve, zakaj se ni? Gazil sem naprej, ni mi preostalo drugega. Z druge strani je gledal naše početje metereolog Tonček, ki je tudi že neštetokrat imel težave s prehodom preko te grape pod nami, ki smo se je danes izognili, toda tudi višje je prehod v strmini nevaren.

Tonček je stal niže pod nami in se prebil previdno do grape. Prijel se je za skalo, stegnil smučarsko palico daleč nad grapo in udaril v sneg. V sekundi se je utrgala plast in zdrela v globino. Pogled na plaz je veličasten, razbija tišino, ko se silovito zapraši navzdol in uničuje vse, kar mu je napoti.

Tonček je zlata duša, vselej kadarkoli nas je še opazil, da se prebijamo navzgor, nam je prišel s čajem nasproti. Kaj pomeni čaj ob taki priložnosti, to ve samo tisti, ki se je pozimi težko otvorjen bližal Kredarici. Seveda pri tem vedno kakšno pametno razderemo. Tončkov hobby so modeli letal. Sam ima veselje z jadralskim letalstvom, zato ni čudno, če ga poznajo po njegovem konjičku turistice vse Evrope in mu prinašajo raznovrstne modele, ki jih ima doma lepo razstavljene na omari.

Pri Tončku smo prespali in se podali zjutraj na lepo in dolgo smuko preko ledenika, Staničeve kočje, pod Ržmi, čez Pungrade, Apnenico, mimo

Pastirske bajte v Travno dolino, Polje, Vrtačo, Plešo v Krmarico.

Smuka je bila taka, kakor je možna samo v tem večno tihem gorskem svetu. Prilepiš smučko k smučki tam, kjer to svet in sneg dopušča in se samo nalahko pozibavaš z boki ter jadraš kakor letalo ali ptica mirno navzdol. Užitek je v tem lahkotnem, baletnem gibanju. V slabšem snegu zaplužiš ali celo odskočiš in tudi v tem je užitek. Pri turnem smučanju uživa vsakdo po svoje, gibanje v tem okolju daje pečat razpoloženju.

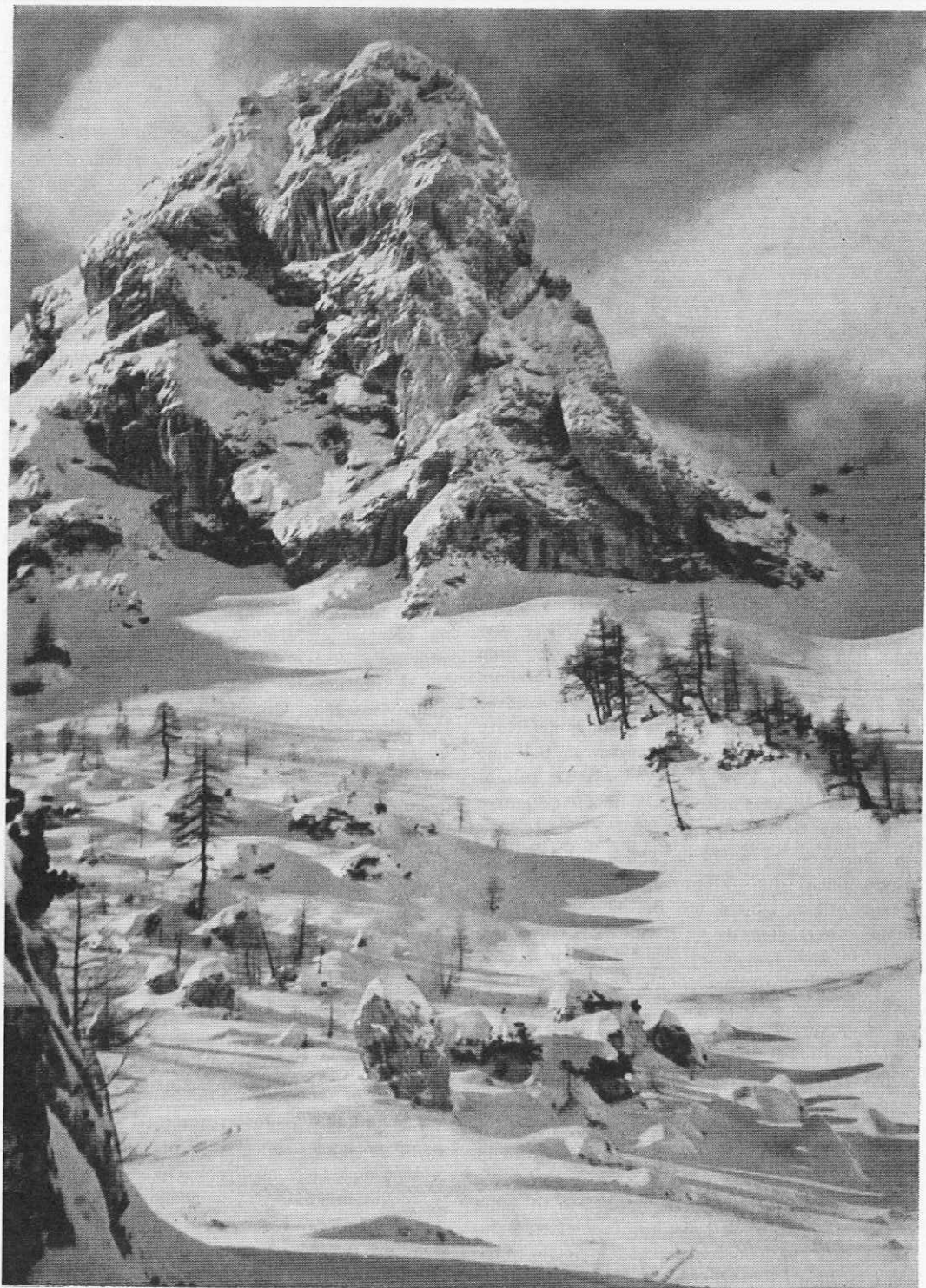
Še celo kilometre dolga ravnina Krme, ki je nagnjena nalahno navzdol, je lepota vseh lepot. Oko počiva na debelo obloženih smrečicah, ob smučini se lesketajo dragulji in le smučina moti prirodu, ki je prav taka kot pred milijoni let.

Preko dvajset ogledov v zadnjih treh letih je odkrilo marsikaj pomembnega. Predvsem, da je treba gledati na ca 400 km² gorskega sveta od Krme do Krna kot na organsko celoto, ki bo nekoč eden največjih smučarskih rezervatov Evrope. Samo najbližje okolje Triglava nudi sledeče izrazito turistične proge, ki se lahko uporabijo tudi za tekmovalne proge: Progo izpod Rži čez Pungrade v Krmo do Krmarice, progo s Kredarice v Krmo, progo z Boh. Vratc v Krmo, progo s Planje (Morbenja), na Velo polje, progo s Kanjavca na Velo polje in progo s Kredarice proti Pragu. To so najbolj značilne bodoče turistične steze, ki imajo sneg od 6 do 10 mesecev. Te proge bi bile v prometu takoj po izgradnji TŽ. Preostanejo potem še smuk s Hribaric proti Sedmerim jezerom, smuk z Bogatinskega sedla proti Krnskemu jezeru, različni smuki izpod Krna, smuki izpod Podrte gore, smuk s Konjskega sedla v smeri proti Spodnjemu Voglu in naprej proti Žagarjevi grapi in vse do Zlatoroga pri Boh. jezeru. Potem še smuki s Hribaric za Mišelskim vrhom v Velsko dolino, s Hribaric za Debelim in pred Debelim vrhom in s Hribaric za Tičarico proti Ovčariji.

Potem so še pozni pomladanski smuki skozi Kot in za Cmirom. Poleg teh glavnih turističnih smukov je še nešteto krajših lepih smučskih steza.

Najbolj markanten je ca. osemkilometrski smuk izpod Rži v Krmarico; eden najlepših je smuk s Hribaric v Velsko dolino. Ta dva bosta verjetno najbolj obiskana. Oba sta tipična turistična smuka, kjer se da spuščati naravnost in ovijati v počasnem tempu, kakor pač kdo zna.

Ta smučski svet bo vsekakor nekoč zaživel, čeprav se mi egoistični alpinisti na tihem tega bojimo in ne želimo. Razvoj gre svojo pot; ta smučski svet kriči po izkoriščanju.

Cesar, vrh nad pastirsko bajto v Zg. Krmi

Foto Ciril Praček

NA SMUČEH PO GORJANCIH

Lojze Zupančič

Ko je dolenske griče in doline pobelil sneg, sem se pripravil, da pogledam v skrivnostni svet Trdinovih bajk in pripovedk. Nekoliko začudeno me je pogledal sprevodnik avtobusa, ki vozi iz Novoga mesta na Vinico, ko sem vstopil s smučmi v avtobus. Je že imel prav, kajti Bela Krajina je bolj znana po narodnih običajih, gostoljubnosti, vinu in soncu kakor po smučarskih terenih. Pa saj grem na Gorjance!

V lepih in napetih vijugah se dviga cesta mimo Mehovskega griča (571 m) proti prevalu na Straži. Prav na vrhu griča so še vidne razvaline gradu Mehovo, ki so ga opustošili uporni kmetje leta 1515. Ima strmo storžičasto obliko in dokaj širen razgled. Posebno lepo se vidi Novomeška kotlina. Pri Zajcu sem mimogrede pogledal spominsko ploščo Janeza Trdine, ki jo je zidalo PD Novo mesto. Še nekaj elegantnih ovinkov in bili smo na Straži (635 m), kjer je opozorilna tabla za planinski dom Vinka Paderšiča in odcep gorjanske ceste mimo Gospodične do Miklavža (14 km).

Na Gorjance je pokukalo sonce in nastal je krasen zimski dan. Vsepovsod je ležala debela snežna odeja. Objela me je tajinstvena tišina. Samo dober kilometer se gorjanska cesta strmo dviga in kmalu sem prispel do Ogljarice. Kar odleglo mi je, ko sem se potem po širokem košeninastem dolu dvignil na zasneženi goli hrbet in po njem na vrh, ki mu je ime Lipovec (814 m). Čudovit razgled! Niso vsi Gorjanci gozdnati, kakor se kažejo s severne strani. Južna pobočja so večinoma gola, in tu so obširni smučarski tereni. Po nagnjenem svetu so neslišno brzele smučiči v dol na južni strani Lipovca, ki ima najnižjo točko 681 m. Po nasprotnem pobočju sem se dvignil na Oklinak (886 m). Na vrhu je betonirana tri metre visoka piramida z obširnim razgledom. Nad Semičem se v zimskem soncu prešerno smeje Mirna gora (1048 m), belokranjski Rigi. V daljavi se je oko ustavilo na Kleku. Vsa Bela krajina leži pred menoj. Ker sem imel pred seboj še dolgo pot, sem se kmalu po južni strani spustil v vas Popo-

viče (810 m). Vas je skoraj prazna, zato se nisem dolgo mudil, ampak sem krenil po odprtem terenu rahlo navzgor skoraj ves čas po golicavi mimo Dubrave v vasico Gaj. Čez prisojno reber nad izvirov Sušice sem v slabi uri prispel na Malčev krč (Zgornje Katunište), 1017 m. PD Novo mesto je že skoraj pred tremi desetletji tukaj kupilo svet za novo planinsko kočo, ki pa žal še danes ne stoji. Morda bo, kdo ve! Razgled je obširen in plava preko slovenske zemlje od Kolpe tja do Triglava, ki se ves blešči v soncu in snegu, kakor da bi bil v svatovskem oblačilu. Na stari bukvi sredi košenic sem opazil običajno planinsko markacijo, poleg pa črko T. Prav iste vrste oznako sem videl tudi na opozorilni tabli pri odcepu gorjanske ceste na Straži (Na Vahti). Skoraj bi pozabil, saj te markacije označujejo »Dolenjsko turistično — planinsko pot«. Ker so vsa dela, ki jih zahteva taka pot, že skoraj končana, se bo kmalu nova pot pridružila ostalim, ki so speljane po naših gorah.

Sonce je prijetno grelo, zato sem odpel smučiči ter jih namazal. Zavil sem v gozd na levo preko rebri in skozi ozek dol do ruševin dveh cerkvic, kamor sem prispel v pol ure. Še nekaj minut in že sem bil na Trdinovem vrhu (1181 m), ki je najvišja točka Gorjancev. Urno sem odpel smučiči in se po lestvah povzpел na zidan razgledni stolp visok 14 m. Obzorje se tu proti vzhodu razširi preko Medvednice v panonski svet, proti jugu čez karlovško kotlino do bosanskih gora, Velebita, Bjelolasice in v Gorski kotor. Na zahodu se vidi notranjski velikan Snežnik, Javniki, Nanos in Trnovski gozd. Bolj proti severu sem opazil Julijske Alpe z očakom Triglavom. Na severu pa sem videl Kamniške Alpe, prav na obzorju pa Pohorje. Kaj bi samo gledal v daljna obzorja, pa poglejmo, kod poteka dolenska turistična — planinska pot, ki se pregledno vidi. Začetek je v Novem mestu, potem teče na partizansko Frato ter preko Srobotnika v Dolenjske Toplice. Nato gre strmo navkreber v bazo 20 na Kočevskem Rogu, pot se nadaljuje po cesti do Komarne vasi in čez Gače na Mirno goro, dalje nad Semičem do Jugorja in po gorjanski cesti do Velikega prostora. Tam krene na desno in preko Maličevega krča na Trdinov vrh. Po gorjanskih gozdovih in košenicah je speljana do doma pri Gospodični, pri Miklavžu in na Polomu ter čez Opatovo goro v Kostonjevo. V Podgorju je markirana mimo Pleterja, Gracarjevega turna na Tolsti vrh, obišče biser Dolenjske grad Otočec, vinorodno Trško goro, razgledni Hmeljnik in se konča v Novem mestu.

Na stolpu sem dobil dva mlada fanta s Krškega polja, navdušena nad razgledom, ki se je razgrnil pred nami.

Po slovesu sta odšla k Miklavžu v počitniški dom »IMV« iz Novega mesta, ki je občasno odprt tudi preko zime.

Na višinskem kamnu pri stolpu je običajna markacija in črki KT. Agilno planinsko društvo Dubovac iz Karlovca je že pred leti vzorno speljalo »Karlovško transverzalo«, ki gre skozi Žumberk preko Gorjancev po poti XIII. proletarske brigade. Karlovška transverzala se pričinja v Jastrebarskem in se dvigne na Japetič (planinski dom »Žitnica«) ter navzdol v Mrzlo Polje (560 m) in mimo Petričkega sela na Ječmenišče (979 m) ter čez Blaževo goro na Pleš (981 m). Od Pleše gre pot KT v dom Vodice in na Trdinov vrh (Sv. Gera). Obišče še dom pri Gospodični in pri Miklavžu, poslovi se od najvišjih gorjanskih vzpetin ter se nadaljuje v zapadni Žumberak, kjer je obvezen žig v vasi Cetoši (720 m) in Kaštu (420 m) ter se zaključi v Kamanju ob Kolpi. Pot KT je dolga preko 70 km in poteka po najlepših predelih Žumberka in Gorjancev.

Od Trdinovega vrha proti vzhodu do Pirčevega hriba in do Pleša oziroma Ječmenišča so najlepši predeli na Gorjancih. Višina je ves čas okoli 1000 m in se vrstijo košenice za košenico, vmes pa pasovi stoletnih bukev. Po suhem pršiču sem kar švignil mimo markacij KT do križišč poti, višinska točka 1030 m nad izvirom Koštanice. Tu so idealni smučarski tereni. Po rahlo padajoči dolini sem bil mimogrede na prostranem planem svetu (Krči) in po vzponu na višini 1002 m. Tukaj se pričenjajo Slemenca, ki na severu strmo padajo v dolino Pendirjevke in Belega potoka. Med izvirom obeh dolinskih potokov so strme Kobile, ki dajejo pravi gorski videz. Zdaj moja pot zavije v gozd med stoletne bukke. Številne sledi gozdnih prebivalcev je križala moja smučarska gaz, ki se vidno pozna po kristalno lesketajočem snegu. Dobro uro sem rabil, skoraj po ravnem svetu, pravzaprav dolgem gorskem grebenu, da sem prišel do najvišje točke, prav tako 1002 m. Tu me je najbolj mikal vzhodni del Gorjancev, za katerega se je med planinci oprijelo ime Samoborsko gričevje. Tudi po tem predelu je speljana planinska krožna pot »Skozi Samoborsko gričevje« — hrvatsko »Kroz Samoborsko gorje«. Začetek je v Samoboru in gre preko Okič grada na Plješevico (780 m). Nadaljuje se na Preseko in dvigne na storžičasti Oštrc (753 m). Lepa razgledna grebenska pot se mimo ruševin gradu Lipovec spusti v dolino do Soičeve kuče in zopet dvigne v planinski dom »Žitnica« na Japetiču.

Dalje gre nekaj časa skupno s KT, po ločitvi krene v Noršič selo in nazaj v Samobor.

Lani 16. maja 1965 so hrvatski planinci pridedili jubilejni izlet od dvajsetletnici HPD. V zvezi z obletnico je bil ponovljen spominski pohod »Po poti prvega organiziranega izleta HPD 1875—1965«. Sedanji udeleženci poti, ki je šla iz Rude na Veliki dol, Oštrc in Plješevico, so prav tam dobili spominski znak, ki so ga izdajali samo tisti dan, oziroma potrebne kontrolne žige, ki so bili obvezni za spominski znak. Precejšnje število slovenskih planincev se je udeležilo spominske poti, posebno iz Zasavja.

Ker me je vabil še Pirčev hrib, sem se kmalu odpravil dalje po goličavah, ki na levo strmo padajo v dolino Belega potoka in mu domačini pravijo Kobilji potok. Izvira namreč pod strmimi Kobilami. Že sem bil na Pirčevem hribu (939 m), ki je odlična razgledna točka, čeprav ni hrib v pravem smislu besede. Od tu vidi izletnik členovitost zemljišča in Gorjance v čarobni zimski podobi. Po strmem košeninastem pobočju sem se hitro spustil v več kakor 300 m nižje ležečo vas Javorovico. Med potjo sem imel čudovit pogled na Krško polje. Za trenutek sem postal pri razvalinah cerkvice sv. Ožbolta in pri spomeniku iz NOB. Na desni v majhni dolinici stoji znameniti kartuzijanski samostan Pleterje z bogato knjižnico, ki je vredna ogleda. Ker je bilo sonce že dokaj nizko in avtobus v Šentjerneju ne čaka, sem jo hitro ubral dalje. Šentjernej je znan po svojih znamenitostih. Tukaj je župnikoval Primož Trubar — začetnik slovenske književnosti. Zadnja leta ga obdajajo hmeljski nasadi, ki dajejo okolici nov videz.

Obiščite Gorjance, ne bo vam žal!

DVE SOSEDI SPOD OLŠEVE

Jože Vršnik

V nadmorski višini 1250 metrov zahodno od cerkve sv. Duha v veliki strmini visita kmetiji Kolarjevo in Golerjevo. Domačiji sta kar blizu skupaj. Bolje povedano: Sta bili. Vojna jima ni prizanesla s požigom. Po vojni so se Kolarjevi vrnili in s plosnja vsaj delno obnovili, Golerjevo pa je ostalo pašnik.

Staro Kolarjevo mater sem še poznal. Bila je drobna, suhljata ženska, precej živahna, brihtne glave in za delo zelo spretnih rok. Bila je posebljena dobrotica. Poleg svojega nekoliko čudaškega moža je veliko trpela, a menda nikdar tarnala, še manj se kdaj razburila. Trpela je kakor svetnica. Ko je naš Tinče prirohnel na ta svet, je ona stregla naši materi. Mati so jo ohranili v hvaležnem spominu, jaz pa še bolj, saj mi je znala jako lepo govoriti in postreči, da je ni mogoče pozabiti.

Takratne Golerce pa sam nisem poznal. »Odšla« je že nekaj let prej, preden sem jaz »prišel«. Zato jo poznam samo iz pripovedovanja svoje matere. Tudi ona je morala biti prav tako dobra duša, sicer bi se s Kolarico ne razumeli tako lepo. Bili sta dobri prijateljici in radi sta obiskovali druga drugo. Če je prišla Kolarica na Golerjevo, ji je Golerca postregla z najboljšim. Ko je prišla Golerca na Kolarjevo, je stregla Kolarica, Golerca pa se je lepo usedla na stol, z nogami na pručico, z rokami navzkriž in po svoji nekoliko smešni navadi je pričela s koleni skup

tolči in pogovor je tekel. »Jhts, jhts« je bil njen pogost in priljubljen izraz. Kaj pomeni, je težko uganiti.

Na enem takem obisku pa sta prišli na nekoliko čudno misel. Dogovorili sta se, katera bo umrla prva, pride drugi povedati, kako je v večnosti. — Še nekaj obiskov sem in tja, in Golerca je zbolela. Kolarica ji je lepo stregla, a Golerca je umrla.

Neko mesečno noč je Kolarica kakor navadno ležala v svoji sobi. Duri so se počasi in tiho odprle in v sobo je stopila Golerca. Usedla se je, postavila noge na pručico, roke navzkriž in pričela je s koleni skup tolči. Tedaj pa ji je Kolarica rekla: »No, soseda, zdaj mi pa le povej, kako je v večnosti.« Golerca se je malo vznemirila, potem pa je rekla: »Jhst, jhst, božja pravica je tenka.« Nato je spet tiho odprla in zaprla vrata in odšla. — Kolarica je bila vse življenje sveto prepričana, da je vse to videla in doživela v budnem stanju. Nihče ji ni mogel dopovedati, da se ji je vse to sanjalo.

PISMO UREDNIŠTVU

Solčava, konec novembra 1966

Dvomim, da bi to pismo prišlo do ušes tistih, ki jim je namenjeno.

Vedno in povsod slišimo in beremo, kakšno korist prinašajo turisti in izletniki kmečkim ljudem, zlasti v planinskih in izletniških krajih. Če to drži za tiste redke kmečke družine, ki imajo dovolj ljudi, da se s stem pečajo, in tudi sredstva za napravo sob in opremo za oddajo letoviščarjem, pa to večinoma ne drži za naše visokogorske kmetije, čeprav leže ob planinskih potéh. Kmetije in izletniki mi bodo pač pritrdili, da na izlete v planine gredo večinoma le manj denarni ljudje, ki gledajo, da bi čim ceneje shodili preko počitnic, pa čim več užili. Tudi naša kmetija leži na takem kraju, da preko nje peljejo planinske poti iz Mežiške doline, Smrekovca, preko Raduhe in Grohata v Solčavo in Logarsko dolino, oziroma od nas preko Robanovega kota v Savinjske Alpe. Tod gre tudi znana transverzalska pot po vrhéh Slovenije. Menim, da so planinci-transverzalcji, vsaj večinoma, še najbolj na mestu in nam ne delajo škode pa preglavic. Precej planincev pa je takih, kot da bi teleta spustili iz hleva — ne vedo, nad čim bi se znosili, ko se jim je posrečilo zbežljati iz mest. Vso »kulturo«, ki jo doma v svoji okolici morajo zadrževati v svojih našopirjenih glavah, stresejo s sebe, ko pridejo na deželo, zlasti na dolgih, samotnih planinskih potéh.

Del naših njiv in travnikov leži pol ure nad našo domačijo, to je na poti iz planine Grohat proti Savinji. To je tu najvišja obdelana zemlja, znano Javorje, v višini preko 1100 m. Tam sejemo žito in kosimo, pozimi pa ne glede na vreme in sneg hodimo gor redit ovce in jalovce. Njive imamo ograjene, da lahko brez nadzorstva pasemo govedo, ovce in konje. Marsikateri teh »kulturnih« planincev, vzgojen v zaničevanju vsega, kar je kmečkega, pušča

prítake in prélaze (lese) odprte ali jih celo razmeče in tako spusti živino na njive, v žito, v deteljo. In spravi ves naš trud v nič. Zgodi se celo, da si taki tipi zakurijo v neobokanem hlevu ali zraven njega, ne meneč se za nevarnost pred ognjem. Po skoraj 2 uri dolgi poti iz planine Grohat, po gozdu in med skalovjem ter grmovjem začutijo prav tu potrebo, da se kar drug za drugim izpraznijo, in to tudi okoli dóma, ob hiši, sredi pota in celo v vrt med solato itd. Zgodilo se je že tudi, da so popolnoma obrali edino češnja, ki je rodila, oziroma jo surovo oblomili. Nihče še ni odšel od naše hiše lačen ne za časa vojne, ne pozneje, če je le hotel jesti. Objestnost, da se znašajo nad nami, medtem ko delamo vsi na oddaljenem koncu posestva in ni nobenega domá, je pa le preveč.

V nobenem časopisu in v nobenih nasvetih, niti zdravniških, ni najti, da bi priporočili pravo zdravilo proti debelosti, proti salu, ki muči mnoge, ki se sicer prištevajo k delovnim ljudem (izvzajem umske delavce!). Vse mogoče diete, telovadbo, masažo, dnevni red, gibanje, toplice, kopanje, šport, rekreacijo itd. naštevajo. Radijski nasveti, časopisni itd., nobeden ne pozna najbolj učinkovitega in naravnega zdravila, ki je menda zato vedno zamolčano. Namreč: Še tako velika porcija kalorij in vitaminov nič ne zaleže in ni nevarna nam, ki se v naših strminah ubijamo s kmetijstvom. Jamčim vsakemu, da bo v enem mesecu »počitnic« pri nas ob vse odvečno salo, če bo le hotel tako delati, kot moramo mi, da nam kmetija ne propade, da pridelamo naš vsakdanji kruh za sebe in še za marsikaterega »delovnega človeka«, ki pa že ne ve več, kako dolga je pot do kosa kruha, zlasti pri nas. Večkrat se kak mimoidoči pritožuje nad strmino, ko gre to pot samo enkrat in prazen in še s počitki, zraven pa nas blagruje, »ko ste navajeni«. Sila kola lomi in nas tudi, ko tisočkrat poteptamo vsak meter naše sicer obsežne kmetije. V dežju in snegu, vse nedelje in praznike, v boleznih ali pri zdravju, v »počitnicah«, ki jih nikoli nimamo in zunaj njih, dostikrat še ponoči je za nas samo delo in skrb. Oprostite! Nobeden ne bi vzdržal take »kure« za vitko linijo, ki bi jo opravljal pri nas, kvečjemu bi se nalezal drugih tegob, ki tarejo nas.

Vi pri časopisih in radiu, ki imate vpliv na množice, na javno mnenje in delite kulturo na vse strani, povejte tem delovnim ljudem v mestih, v tovarnah pa tudi marsikje na deželi, naj nam prizanašajo s tako kulturo, kot sem jo prej omenil. Ne govorite nam o možnosti za lažje življenje in naprednejše gospodarjenje. Morda jih imajo dolinski kmetje in celo marsikateri v višjih legah. Tudi oblast meče večkrat vse v en koš, vse ocenjuje po okoliščinah tistih, ki jih pozna iz neposredne bližine, ki res lahko uspevajo in napredujejo. Tako imenovane »vzorne« kmetije bi se naj ustanovile na gospodarstvih v hribih, ki imajo najtežje pogoje, ne pa tam, kjer si gospodar sam, če je količkaj misleč in napreden, lahko pomaga. Taka uspešna kmetija v težkih pogojih bi bila pač najboljša šola za vso okolico.

Nikar se ne čudite, če se nam nakopiči gnev do vrha, da prekipi. In zato to pismo. Vplivajte na javnost! Učite ljudi, tudi nekatere učitelje, ki na izletih nič ne zaostajajo za slabo vzgojenimi otroki, ki ne vedo ali se ne brigajo, zakaj ta ali druga naprava, zakaj tako in ne drugače, in ne pustijo ničesar na miru. Nič ne pomaga, če si mi sami tu in tam medsebojno potožimo, kaj je narobe, in si moremo le zaželeli, »da bi bilo nekoč vendarle« drugače. Mogoče sem edini, ki vam je to tako povedal. Res, ni nas več mnogo, ki se še borimo za obstoj na takih mestih. Ne se zgražati nad tistimi, ki so že omagali, ne vzdihovati za prepadlimi kmetijami, ki postajajo pustinje, ne obžalovati nad vsem ljudskim blagom in izročilom, ki se še vedno z veliko naglico izgublja, pač pa raje razumeti in po razumu ravnati. »V življenju trnja, a cvetja na grob!« Ali ne bi bilo bolje narobe: »Sadite nam raje v življenju cvetic, a — trnje shranite za na grob!«

Prepričan sem in z menoj še drugi, da bi ob drugih pogojih do grobov naših kmetij in starobitnega kmečkega, da, narodnega življenja potem ne prišlo ali vsaj ne tako naglo. Dosti bi vam še imel napisati, največ za potožiti, pa naj bo dovolj. Vesel bom vsake dobre volje, ki bi vsaj skušala te stvari predručati.

Lep pozdrav s planin!

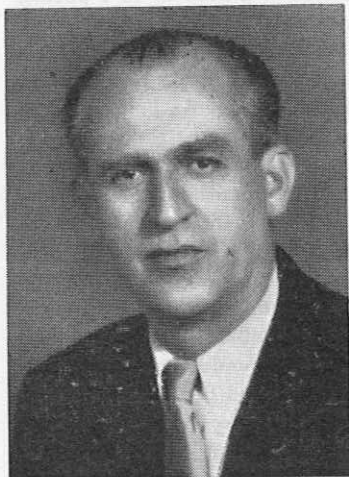
P. T.

Op. ured.: Planinski Vestnik že več kot desetletja posveča primerno pozornost takim našim kmetijam, o kakršni govori gornje pismo. Zato naj govori! Da bi ne bilo prepozno! Ohranitev teh kmetij ni samo stvar enodnevnih ekonomskih računov.

RADO LAVRIČ OB NOVEM MEJNIKU

Menim, da je skoro nepotrebno predstavljati slavljenca. Pozna ga vsa številna slovenska planinska družina, pa tudi preko meja naše republike je segel njegov dober glas. Naš »planinski« Lavrič, rojen 13. 3. 1907 v Radečah pri Zidanem mostu, si je naložil šesti križ na svoje rame.

Mladost je preživljal tako kot vsi mladi ljudje tedanjega časa in se je z leti prikopal do svojega koščka kruha. Tedaj, med obema vojnoma, ni še nič mislil na planine, bil je dolinski človek, ki je vestno opravljal svojo službo in mu za športno in planinsko udejstvovanje ni bilo dosti mar, pa tudi časa mu ni preostajalo za take

stvari. Druga svetovna vojna pa je temeljito izpremenila tudi njegovo življenje.

Kmalu po končani vojni ga že srečamo v tedanjem Planinskem društvu Ljubljana, nato v odboru za planinstvo in alpinizem pri Fizkulturni zvezi Slovenije, ko pa se je leta 1948 planinska organizacija osamosvojila in se preimenovala v Planinsko zvezo Slovenije, je postal njen tajnik in na tem odgovornem mestu še danes opravlja in ureja vse, včasih tudi zapletene planinske zadeve. V pisarni ga lahko najdeš skoro ob vsakem času, pa tudi nekaj celo-nočnih »šihtov« je Rado opravil tedaj, ko so nujne zadeve terjale čim hitrejšo izvršitev nekaterih nalog.

Kmalu je spoznal, da samo s »papirnato vojsko« ne bo mogel v svojem

delu uspeti. Kupil si je planinsko opremo in kmalu ga srečamo v vrstah aktivnih planincev. Hodil je od kočee do kočee, pregledoval njihovo poslovanje, grajal in hvalil, največkrat pa pametno svetoval, kako bi naša društva planinsko gospodarstvo čim bolj uredila. Ob takih obiskih pa se je povzpел tudi na neštete vrhove v Julijcih, Karavankah, Kamniških planinah, na Pohorju, pa na Gorjancih in v Zasavju, skratka povsod, kjer je naša zemlja »v nebo hotela«.

Izdal bom tudi majhno skrivnost, ki večini njegovih planinskih prijateljev najbrže ni znana. V želji, da bi tudi pozimi lahko obiskoval planine, si je Rado pred leti kupil smuči in zarezal z njimi svoje prve sledove v planiške snegove. Žal ga smučarski šport po nekem nerodnem padcu ni preveč navdušil in zato je opustil misel na zimske užitke na smučeh.

Že preko 20 let vleče voz planinske pisarne in njemu v čast badi povedano, da ta voz do sedaj še ni zdrknil na krivo pot. Za vsakega obiskovalca pisarne ima Rado dobro besedo, pri vsem njegovem obširnem delu pa ima točen pregled nad vsemi problemi, vedno pa ima pred očmi koristi planinske organizacije. Ko sedaj nekaj razmišlja o odhodu v zaslužni pokoj, se vsi njegovi sodelavci dobro zavedamo, da tako vestnega delavca in prijetnega družabnika najbrže ne bomo zlepa mogli najti.

Rado! V življenju si bil vedno optimist, rad si »skrival« svoja leta, ker si se počutil mlad, zato upam, da se tudi ob tem starostnem mejniku ne boš spotaknil in boš še dolgo let z lahkoto nosil breme, ki ti ga leta nujno nalagajo na pleča.

Ob tvojem jubileju ti vsi planinci iskreno čestitamo in se ti ob tej priložnosti tudi zahvaljujemo za tvoje veliko delo, ki si ga opravil za našo planinsko organizacijo.

Fedor Košir

STONE BUČER – 50-LETNIK

Sredi januarja letos je stopil na življenjski vrh tudi Tone Bučer, širok po Sloveniji znani planinski aktivist, podpredsednik Planinske zveze Slovenije. Ko se s tega razglednega jubileja ozira na svoje planinsko delovanje, smo dolžni, da mu sledimo in v našem glasilu zabeležimo njegove dosežke in zasluge, za katere ga je že leta 1955 z zlatim častnim znakom odlikovala Planinska zveza Jugoslavije, tri leta nato pa z enakim odličjem tudi Pla-

ninska zveza Slovenije, katere odbornik je že več kot dve desetletji.

Rodil se je 19. 1. 1917 v Ljubljani v družini, ki je dala tri navdušene planince, med drugim brata mu Ivana, pisatelja, ki ima v slovenskem planinskem leposlovju posebno, še ne povsem ocenjeno, zelo ugledno mesto. Vsi trije bratje Bučerji so začeli s planinstvom v deških letih in so bili v letih pred vojno med plezalskimi družinami v Grintovcih in Julijcih že znana naveza. Vojna Tonetu ni prizanesla. Ko je prišel iz koncentracijskega taborišča, se je takoj oprijel dela v planinski organizaciji in snoval predvsem njene delovne oblike in metode, ki so ji ohranile čislano predvojno izročilo in jo utrdile s pridobitvami kulturne re-

volucije, obnove in socialistične izgradnje.

Bil je dolga leta načelnik komisije za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije in PSJ, ko smo z velikim poletom ustanavljali AO, nova plezalska žorišča, kjer jih pred vojno še ni bilo, ko smo videli pred seboj visoki cilj, da dosežemo tudi v plezilstvu določeno množičnost, predvsem pa kvalitetne naveze, s katerimi bi lahko stopili vstřic z najboljšimi v Evropi. Koliko tečajev vseh stopenj, koliko sej, sestankov, zborovanj pomeni eno samo desetletje takega dela! Tone Bučer ga ima za seboj več kot eno desetletje. Kdor le količkaj pozna posebne značilnosti dela v AO, bo priznal, da je treba za to velikih energij, pa tudi ljubezni in navdušenja; treba je žrtvovati čas in osebno lagodnost, razmišljati, odločati, po-

mirjevati, poravnovati, vzpodbujati in večkrat žeti zamere in nerazumevanje. Tone Bučer je to zmožgal z nenavadno vztrajnostjo in potrpežljivostjo.

Kot vodilna osebnost pri organizaciji AO v Sloveniji je odigral zelo vidno vlogo pri prvi naši himalajski ekspediciji na Trisul I. 1956 in bil soudeleženi pri prvem našem stiku s Kavkazom in sovjetskimi alpinisti.

Ko je spregel nekatere dolžnosti pri alpinistični komisiji, se je lotil spet organizacijskih problemov. S svojim razgledom po PD v Sloveniji in širokim krogu znancev in planinskih prijateljev je bil kot nalašč pripraven in primeren za to, da opravi določene organizacijske spremembe, ki naj bi planinsko zvezo približale društvom v novih upravno-političnih in samoupravnih okoliščinah in ji ohranile njeno vlogo v slovenskem planinstvu. Zdaj se posveča predvsem medruštvem in odborom, s katerimi skušamo povezovati društva na delovnem in družabnem področju in jim dati pri njihovem delu širše razglede in razvijati smisel za naloge, ki so posameznim pokrajinam skupne.

To seveda ni vse, kar je treba ob jubileju take zvestobe in vztrajnosti reči. Upravičena je slovesna beseda priznanja in zahvale. Vemo, da je jubilar ne pričakuje in da se mu s tega življenjskega vrha mudi na novo življenjsko turo. Želimo mu, da bi bila čim bolj prijetna in uspešna ter da bi jo opravil v pozorni, razumevaljoči navezi, prežeti z resničnim planinskim tovarištvom.

Dragi Tone, v imenu slovenske planinske javnosti Ti kličemo: Na mnoga leta!

to

CIRIL VEZJAK

Nenadomestljiva vrzel je zasevala v planinskih vrstah v Laškem. Povzročila jo je zavratna bolezen, ki je uničila življenje neutrudnega člana Cirila Vezjaka.

Bil je poln ustvarjalne sile. Komaj 45 let je bil star, ko smo ga 7. septembra 1966 pokopali.

Pokojni Ciril se je kot velik ljubitelj narave takoj po prihodu v Laško vključil v naše vrste. Aktivno je sodeloval v gradbenem odseku pri gradnji novega planinskega doma na Šmohorju. Posebno velike zasluge pa je imel pri napeljavi električnega toka in vodovoda na Šmohor. Vsa leta je bil odbornik, član gospodarskega odseka in od leta 1959 do leta 1964 predsednik društva.

Bil je dober gospodar, tehnik in finančanik in kot tak najboljši svetovalec in pomočnik odboru. Našel je izhod iz vsake zagate. Kot direktor komunalnega podjetja v Laškem, član in odbornik vseh množičnih organizacij, je konec leta 1964 zaradi prezaposlenosti odložil predsedniško mesto. Kljub temu pa je še naprej sodeloval v gospodarskem odseku in pomagal društvu, kjer je le mogel, do konca svojega prekratkerega življenja.

Z njegovo smrtjo smo izgubili marljivega tovariša in požrtvovalnega planinca. Še dolgo se ga bomo z boleščjo v srcih spominjali.

F. M.

USTANOVITEV PD ROGAŠKA SLATINA PLANINSKIH DRUŠTEV JE ŽE NAD STO

Sam sebi nisem verjel, ko me je v petek 13. januarja t. l. pisarna PZS obvestila, da se v Rogoški Slatini ustanavlja planinsko društvo. Saj smo po vojni na raznih planinskih in turističnih sestankih govorili o tem, da je to potrebno, se spominjali nekdanih časov, ko je planinska podružnica med Bočem in Donačko goro nekaj pomenila tako za planinstvo kot za turizem in se čudili, kako to, da ne more oživeti v Rogoški, ko so se v bližnjih Poljčanah onstran Pečice in Boča takoj po osvoboditvi našli navdušeni planinski pobudniki in odborniki.

Končno so spregovorili odločno besedo rogaški planinci, ki so se po vojni včlanili v poljčansko društvo. Ustanovni občni zbor 14. januarja t. l. je pokazal na lepo planinsko tradicijo onstran Boča in dal vedeti, da je tu planinsko jedro čvrsto. Imajo 117 odraslih članov in dosedaj 9 mladincev, vendar imajo v načrtu, da bodo ustanovili mladinske skupine po šolah širom po mični šmarski občini. Tov. Mecilošek, ki je občni zbor uvedel s toplo, občuteno besedo o planinstvu, tov. Komerički, tajnik, ki je občni zbor vodil, in vrsta drugih požrtvovalnih odbornikov so jamstvo, da bo planinsko društvo za družbeno življenje prelepe Rogoške Slatine in vse občine pomenilo živo klico najboljših pobud za to, da bi ti kraji lepše in polneje zaživel. Na občnem zboru je kot prvi diskutant nastopil predsednik občinske skupščine tov. Libnik in v svojem govoru pokazal izredno razumevanje in zanimanje za vlogo in naloge novega društva. »Rogaški planinci,« je dejal predsednik, »so v obnovi planinstva po vojni mnogo

naredili pri izgradnji koč na Boču, pri gradnji razglednega stolpa na tem »štajerskem Triglavu«, v prihodnje pa bodo lahko še več.« Prinesel je tudi pozdrave študentov, ki študirajo v Ljubljani. Ti so mu izrazili željo, naj podpre ustanovitev planinskega društva v Rogoški Slatini, pa tudi obljubili, da bodo v ta malo znani predel naše ožje domovine vabili mladino iz centralne Slovenije. »Mladini je treba dati visoke cilje,« je končal predsednik, »in mi moramo to razumeti.«

Občni zbor je pozdravil tudi predstavnik štajerskega meddruštvenega odbora tov. Šmajc in dal novemu društvu vrsto koristnih napotkov. Na enega opozorimo že zdaj – 16 štajerskih društev bo vsako leto priredilo skupni planinski tabor. V l. 1967 bodo najverjetneje izbrali Bočo ali Donačko goro, štajerski Matterhorn.

Občni zbor je izvolil 11 odbornikov, za predsednika tov. Meciloška, za tajnika tov. Komeričkega. Član odbora je tudi narodni heroj Luka Vidmar, ki ga na te kraje veže zgodovina XIV. divizije. »Pot XIV. divizije« pa je že nekaj let stalna mladinska prireditelj PD Celje z republiškim značajem. Z njo goji planinstvo v teh krajih partizanskega izročila in s tem povzema eno od temeljnih ustanovnih idej slovenskega planinstva – narodno obrambno idejo.

Ustanovitev PD Rogoška Slatina utegne obogatiti tudi zdraviliško turistični potencial očarljivega rogaškega centra med Sv. Križem, Janino in Bellevuem. Zakaj ne bi to nekoč evropsko pomembno zdravilišče vabilo v objem svojih čudovitih moči tudi s prelepim vncem bohotnih vzpetin? Od Sladke gore vse do Rogatca, sredi katerih je Donačka gora v slovenskem sredogorskem reliefu edinstvena, je en sam resničen užitek za slehernega ljubitelja strmih sprehodov in izletov. Tako zdravilišče bi moralo opasati svojo okolico z nekakšno mikro-transverzalo in odlikovati tiste goste, ki bi jo med bivanjem v zdravilišču zmogli. Načinov, s katerimi se tako klimatsko zdravljenje razglaši in utemelji, je več. Razvite teme v bolj razvitih alpskih državah nas o tem lahko pouče.

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je na občnem zboru zastopal tov. Tine Orel.

Novemu društvu želimo mnogo uspehov, odbornikom pa mnogo dobrih sodelavcev, posebno pri vodstvu mladinskih skupin, pri vzgoji in propagandi.

to

OBČNI ZBOR PLANINSKEGA DRUŠTVA TAM

Planinsko društvo Tovarne avtomobilov in motorjev Maribor je imelo v soboto 17. dec. 1966 letni občni zbor. Zbora se je udeležilo 120 članov društva, gostje iz Ljubljane, Maribora in Ruš ter predstavniki planinskih skupin, ki jih ima PD TAM na terenu.

Predsednik planinskega društva Henrik Uran je prvi spregovoril o delu društva med letom ter o uspehih in delnih neuspehih. Delni neuspeh predstavlja rahel padec članstva, nekoliko zapostavljena vzgoja mladih članov in skromnejši rezultati v izletniški dejavnosti.

Lani so organizirali v matičnem društvu 15 izletov, katerih se je udeležilo skupno 660 članov. Razen tega se je v okviru izletniške dejavnosti udeležilo proslave na Dan borca, ki je bila na prizorišču zadnjega boja Pohorskega bataljona, sto članov. Po slovenski planinski transverzali se je napotilo dvajset članov, deset pa po zasavski poti. Prav tako so letos uspeli povečati število naročnikov na Planinski Vestnik in sicer od 116 na 138 naročnikov. Organizirali so štirideset predavanj, katerih se je udeležilo skupno dva tisoč štiristo poslušalcev.

V minulem letu je prevzelo društvo v upravljanje planinski počitniški dom TAM »Zarja« na Pohorju, ki je tako postal planinska postojanka.

Prihodnje leto bo slavilo Planinsko društvo TAM deseto obletnico obstoja. Ta jubilej se ujema z mednarodnim letom turizma, zato bo društvo v prihodnjem letu znatno poživilo svojo dejavnost. Predvsem bodo okreplili delo z mladino. Prizadevali si bodo tudi, da bi še povečali število članov, ki šteje zdaj 885 planincev, od tega 582 starejših članov, 151 mladincev in 152 pionirjev. Ob koncu občnega zbora je tov. Franci Šmajš prikazal navzočim članom številne barvne diapozitive, Karel Pelc pa je zavrtil krajši barvni film, ki ga je posnel ob 65-letnici Planinskega društva Ruše pri Mariboru.

-ič

PRIJATELJ IZ FRANCIJE

V Poitiersu, zgodovinskem mestu, ki bi ga moral poznati iz zgodovine vsak naš srednješolec, živi krožek prijateljev Jugoslavije. Vodi ga g. Pierre Mistouflet, dober poznavalec Slovenije in naš prijatelj. Ob 15-letnici obnovljenega francosko-jugoslovskega krožka (1952 do 1967) nam je poslal tiskane rimane

reminiscence na potovanja, ki jih je v zadnjih letih opravil po Sloveniji in Dalmaciji. Listi nosijo naslov »De la Savinja (les Vallées Alpestres Slovenes) à la Zermanija« (le Littoral Dalmate sur l'Adriatique) in so pristrčen izraz naklonjenosti do naših ljudi, do naše narodne usode in kulture. Govoré o Valvazorju in o Vodniku, o Prešernu, o Borisu Kidriču, o Logarski dolini, o Sukošanu in Novigradu, pojo pa tudi o himni miru na svetu.

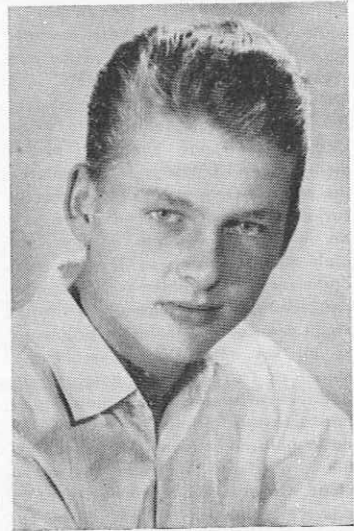
to

MRTVIMA PRIJATELJEMA

V nedeljo 26. junija 1966 sta se v severni steni Štajerske Rinke, v smeri Modic-Režek, smrtno ponesrečila kamniška alpinista Drago Geršak in Cene Grčar.

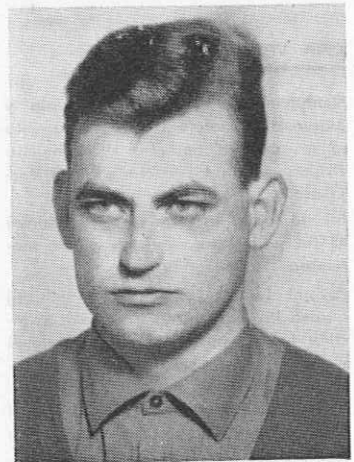
Pol leta je preteklo, kar smo vaju pokopali. Spomin na to se mi še vedno zdi bolj moreče sanje kot resnica. Še vedno, kadar se v četrtek zvečer odpro vrata naše pisarne, se nehote ozrem, če ni kateri od vaju. Preveč prazno je, odkar vaju ni, da bi lahko pozabil. Morda še bolj zato, ker sem vaju vedno videl le živa. Takrat nisem šel na Okrešelj; prijatelj, ki so jih ubile gore, ne bi mogel gledati. Podzavestno vaju še vedno pričakujem. Kdaj bova nadaljevala razglabljanje o smislu življenja, o ljubezni, o alpinizmu, Drago? Se spominjaš, ko smo gazili proti Žmavčarjem, pa je bil sneg preglobok, noč pretamna, mi pa preveč nagnjeni k filozofiranju, da bi se nam ljubilo navzgor v meglo? In ti, Cene? Kdaj bomo spet na sprejemu pripravnikov razjezili bistriško Slavko, ki hoče opolnoči že zapreti, pa je tako razpoloženje, da nas šele sivo jutro lahko prežene izza miz? Sprejem je že bil in spet se je »šefinja« morala jeziti na nas, čeprav ne preveč. In ti? Zastonj čakam, fanta. Kdor pade iz stene, se ne more vrniti. Poslušal sem tiste, ki so videli vajine zadnje sekunde, tiste, ki so vaju pobrali izpod stene, prebral sem članke, ki so z vajino krvjo dvigali naklado časopisom. Slišal sem drobne prepirčke o načelih, ki zbledé ob nečem tako velikem, kot je smrt, pa so se nekaterim zdela mnogo pomembnejša od dveh življenj — seveda tujih. Podrobnosti: odkrušen oprimek, blok, ki se je utrgal, goljufiv klin...

Zakaj? Vprašanja brez odgovora. Alpinizem ni matematika, ni šah. Zakaj zabijamo kline v lahki steni, drugič pa jih preziramo v težki? Zakaj je

Cene Grčar

človek zdaj pretirano previden, drugič pa ga navdušenje nosi kot na krilih? Zastonj vprašanja. Še vidva najbrž ne bi mogla natančno odgovoriti. Tak je alpinizem, taki smo ljudje — alpinisti. Pamet mi pravi, da vaju ne bo več, čeprav vaju vidim oba pred očmi, kot bi se pravkar ločili nekje pod gorami. Spet plezamo kot prej. Tudi jaz, čeprav sem takrat zasovražil gore. Naj se odpovem temu, kar imam rad, temu, zaradi česar jih je že veliko umrlo, tudi vidva? Izdal bi sebe, vaju, gore. Kje bi potem iskal lepoto in resnico?

Drago Geršak

Posloviti se moramo, fanta. Hvala vam za lepe ure, ki smo jih skupaj preživeli v gorah. V naši družini sta delala tako, da sta za zgled. To je veliko za vajina mlada leta. In če naj bo smrt tudi opomin, ni bilo vse zastonj. Mnogo smrti je, ki so še mnogo bolj nesmiselne. Vem, da bi se upiralo vajini skromnosti, pa vseeno: »Slava takim, ki umro trde, moške smrti, slava vama, ki sta umrla v gorah, za katere sta živela!«

Tone Škarja

SPREJEM V AAO 1966. Sprejem novih alpinistov v Akademski alpinistični odsek je bil letos na sporedu 5. XI. — v Tamarju, kot veleva tradicija. Toda izredno slabo vreme in neprevozna cesta, ki so jo usposobili šele po 16. uri, je obetalo slab obisk. Kljub temu pa prireditev ni odpadla, čeprav je bilo letos navzočih le 30 članov APD in gostov, pa tudi od tistih, ki bi morali biti sprejeti, so prišli le trije. »Komisija« v sestavi: Jošt Razinger, Vlado Schlamberger in Franci Savenc je zaslila in preizkusila najprej Draga Skabrneta, sledil mu je Janez Kunstelj (AS Vrhnika) in nato še Polde Taler. Vse tri je potrdila kot sposobne, da sprejmejo naziv alpinista AAO in spominsko darilo (knjigo Borisa Režka — Stene in grebeni), za vse napake pa jim je dal zasluženo kazen »rabelj« Polde Potočnik.

Za vse ostale, ki se dosedaj še niso udeležili sprejema, pa bi se ga bili morali, ker jih že štejejo za alpiniste, je bilo sklenjeno, da s sprejemom počakamo do jeseni 1967. Ti so: ing. Tomaž Banovec (AS Železničar), Boris Gruden, Andrej Kalar (AS Železničar), Ante Mahkota (prestop iz AO Lj. Matiča), Tine Mihelič in Šobar Davorin. Nato je predsednik društva razdelil še spominske vponke, ki jih prejmejo člani AAO za vsak vzpon VI. stopnje, ki so ga v pretekli sezoni prvič opravili in za prvenstvene smeri. Bilo jih je kar 47, kar kaže, da je bila sezona 1965/66 tudi za AAO izredno uspešna.

ZVEZNI ALPINISTIČNI TABOR V PROKLETIJAH. Letošnji zvezni alpinistični tabor je bil organiziran pod Grbajo v času od 7.—17. VII. 1966. Bilo je skupno 32 udeležencev pod vodstvom Branka Kotljariča. Zanimiva in za nas poučna je udeležba po republikah. Hrvaška 12, Bosna in Hercegovina 7, Srbija 6, Makedonija 3, Črna gora 3, Slovenija 1 (Jesenice). Ali so pri nas alpinisti res

že toliko izkušeni, da jim pred vzponi v tujih gorstvih niso potrebne izkušnje takih ali podobnih taborov, kjer se razmere bistveno razlikujejo od naših domačih?

Nedaleč stran od tega tabora so imeli svoj tabor še srbski alpinisti, pod vodstvom dr. Rastka Stojanovića, bilo jih je 15.

Skupno so opravili lepo število vzponov vseh težavnostnih stopenj, med njimi tudi 6 prvenstvenih, kar je za razvoj alpinizma v tem predelu velikega pomena.

Franci Savenc

DELOVNI NAČRT ŠALEŠKEGA ALPINISTIČNEGA ODSEKA 1966—67

(za planinski društvi Šoštanj in Velenje)

Šaleški alpinistični odsek je bil ustanovljen po sklepu občnih zborov PD Šoštanj in Velenje na skupni seji UO PD Šoštanj in Velenje dne 16. 6. 1966. Skladno z razširitvenimi prizadevanji AO Šoštanj in v skladu z nalogami PZS ter šolskega odbora je šoštanski AO presegel meje delovanja šoštanskega PD in segel na področje PD Velenje, predvsem na rudarski šolski center (RŠC) Velenje.

Z doseženim razvojem delovanja sta se strinjala tudi UO PD Velenje in Šoštanj in tako vsestransko podprla delovanje šaleškega AO. Organiziran je bil v juliju 1966 začetniški letni alpinistični tečaj, katerega se je udeležilo 24 udeležencev iz Velenja in Šoštanja. S tem je stanje članstva v AO naraslo na 10 članov in 22 pripravnikov. Po teh začetnih uspehih in nalogah, ki stoje pred šaleškim AO, se je nujno moralo delo razvijati v dve smeri:

1. v razvijanju množičnosti pri pospeševanju planinske misli. V ta namen je bila ustanovljena planinsko alpinistična skupina na RŠC, ki je baza za iskanje podmladka za AO. Člani te skupine bodo v planinski šoli spoznali osnovno planinsko znanje.

2. Kvalitetni dvig članstva pri planinski vzgoji in izobrazbi pa bi omogočal šaleški AO, ki bi združeval pripravnike in člane — alpiniste.

Na tej osnovi je sestavljen program dela za obdobje 1966/67, ki upošteva vse razvojne in vzgojne činitelje v planinski vzgoji.

Vodstvo AO se v polni meri zaveda stare resnice, da uspešnost dela omogočajo mnogi činitelji, med katerimi pa zavzemajo posebej pomembno vlogo

načrtnost, sistematičnost in organizirano delovanje.

Rezultat teh prizadevanj je delovni načrt, s katerim želimo seznaniti slehernega člana in pripravnika in vse furume, ki so soudeleženi pri vzgoji naraščaja v našem AO. Do te odločitve so nas privedli naslednji razlogi:

a) želimo, da bi z delom AO bil seznanjen sleherni član, pripravnik, planinec v mladinsko-alpinistični šoli na RŠC, MO PD Velenje in Šoštanj, UO PD Velenje in Šoštanj, vodstvo rudarskega šolskega centra, Skupščina občine Velenje, občinska komisija za društveno dejavnost pri Obč. odboru SZDL Velenje in PZS.

b) Iskreno želi vodstvo AO, da bi vsi navedeni postali soudeleženci pri oblikovanju naše planinske mladine in da bi člani, kakor pripravniki sami postali aktivni oblikovalci in dopolnjevalci tega delovnega načrta.

c) Ker je naše delo javno, ker je planinstvo in alpinizem zadeva naše delavske mladine in vseh članov PD, se v polni meri zavedamo, da je vse dejavnosti treba tudi publicirati in seznanjati članstvo PD.

Čeprav je načrt plod številnih razgovorov in razprav, tako članov vodstva kot vsega članstva AO, se zavedamo, da je še nepopoln in pomanjkljiv. Izrazitejšo vrednost bo lahko dosegel le, če se bodo vsi udeleženci naših akcij zavestno vključevali v delo AO in s tem ob analizah in dopolnitvah načrta in dela sproti oblikovali politiko dela in napredka AO.

Gore naj postanejo naši šaleški mladini vir plemenitih čustev, srčne dobrane, plemenitosti, skromnosti in vsega onega, kar gore dajo zvestemu obiskovalcu in za čemer stremimo tudi v naši družbeni skupnosti. Gore naj ne bodo življenjski cilj, pač pa dopolnilo v življenju, da se v gorah okrepimo za nove naloge v dolini, da se vračamo vedri in polni novih načrtov na vsakdanje delo. Zato bo delo odseka potekalo tudi po načelu samouprave in s tem vzgajalo svoje članstvo za vsakdanje naloge.

ALPINISTIČNI DEL 1966—67

Glavni namen alpinističnega dela je gojitev letne in zimske alpinistike. Zaradi tega smatra vodstvo AO kot svojo najvažnejšo nalogo načrtno, sistematično in organizirano vzgojo alpinističnega naraščaja — s tem hoče AO čim bolj izpopolniti kader slovenskih in jugoslovanskih alpinistov. Temeljito izurjeni in pripravljeni v letni in zimski alpinistiki se bodo usposo-

bili tudi za vrhunske storitve v kopni skali, snegu in ledu. V ta namen bomo organizirali naslednje:

Oktober in november 1966 – pričetek nadaljevalne alpinistične šole in priprave pripravnikov za hojo v gore v zimskih razmerah;

– izvedba dveh skupnih treningov v skalah v Paki pri Velenju;

– teoretične priprave za zimsko zahanjanje v gore – osnove zimske alpinistike;

29. november 1966 – **trodnevni začetniški zimski alpinistični tečaj na Korošici**: hoja z derezami in cepinom ter uporabo vrvi v zimskih razmerah; zimski pristopi na vrhove;

Januar 1967 – zimske počitnice – 10-dnevni **zimsko alpinistični tabor** na Vršiču – 30 udeležencev; od tega 8 učinkovitih dni: pristopi na vrhove in opravljanje lažjih vzponov na vrhove, urjenje v uporabi cepina, derez in vrvi; tehnična plezarija v zimskih razmerah;

osnove visokogorskega turnega smučanja z vajami o osnovnih smučarskih likih – turni pohodi in povezava s pristopi na vrhove;

Februar – maj 1967 – Izvajanje individualnih vzponov in skupinskih pohodov v gore (z uporabo cepina, derez, vrvi, smučí).

– Priprave za odpravo na Grossglockner.

1. maj 1967 – srečanje s celjskimi alpinisti na Okrešlju: vzponi in visokogorsko turno smučanje.

Maj – junij 1967 – začetniška in nadaljevalna alpinistična šola (plezalna šola) v skalah v Paki in Šentflorijanu, praktični del in teoretični del s predavanji v Velenju in Šoštanju.

PLANINSKI DEL

Oktober, november, december 1966 – pričetek planinske šole in izleti za planince (mladince) na okoliške vrhove;

– tri predavanja po programu planinske šole in dva izleta;

Januar in februar 1967 – udeležba članov planincev iz RSC na smučarskem tečaju na Kozjaku;

Marec–apríl–maj–junij 1967 – nadaljevanje planinske šole z izleti;

– štiri predavanja in trije izleti, dva od teh v Savinjske Alpe.

– izbor najboljših planincev, ki imajo pogoje za sprejem na začetniški letni alpinistični tečaj;

Avгust 1967 – Skupinski pohod najboljših planincev po slovenski planinski transverzali;

– individualni izleti pod vodstvom pripravnikov AO.

September 1967 – skupinski izlet, skupno s člani in pripravniki AO pod Storžič, srečanje s tržiškimi alpinisti.

Oktober 1967, november, december 1967 – zaključek planinske osnovne šole in pričetek nadaljevalne šole ter priprava za ture v zimskih razmerah.

Med letom pa bo še vrsta predavanj z barvnimi diapozitivi na RSC Velenje in v pionirskem klubu v Šoštanju. Osnovni namen bo dosegala planinska šola tudi s primernimi predavanji o obzirnosti in pozornosti do planinskega sveta, razvijala bo etične in estetske vrednote, gojila tovarištvo, skromnost in resnicoljubnost.

Končni smoter bo planinski del dosegel s tem, da bi absolventi planinske šole pristopali v AO v skladu s pravilnikom o sprejemu v AO.

Julij 1967 – sedemdnevni začetniški in nadaljevalni letni alpinistični tečaj na Okrešlju – 30 udeležencev, s praktičnim in teoretičnim programom po učnem načrtu ŠO pri PZS.

Julij – oktober 1967 – izvajanje individualnih vzponov;

– odprava šaleškega AO na **Grossglockner** z urjenjem v lednih razmerah in priprave na naslednje leto za Centralne Alpe (odprava bi imela obliko tečaja in tabora; z urjenjem v ledeniški tehniki in samostojnim izvajanjem vzponov v ledeniških razmerah. Vzponi v Grossglocknerju naj bodo osnova za delovanje v centralnih Alpah.

Odprave se bodo izvedle v mesecu juliju, avgustu (glede na vremenske razmere)

– udeležba dveh članov AO v odpravah komisije za alpinizem PZS.

September 1967 – srečanje s tržiškimi alpinisti pod Storžičem z vzponi v sev. steni Storžiča.

Končni smoter alpinističnega dela naj bi bil vzgoja alpinističnega naraščaja in njegova usposobitev za osvajanje neraziskanih področij gora. Da bi dosegli ta cilj, je potrebno sistematično področja Grossglocknerja in šele nato preiti v področja Centralnih Alp. V ta namen bo še letos vodstvo AO uvedlo evidenco, ki naj spremlja uspehe posameznika in navez ter sestavi perspektivni plan razvoja AO, upoštevajoč razvojne sposobnosti vseh članov. Poleg vsega tega bo AO stremel za usposobitev vsega članstva v samoreševanju in reševanju ponesrečencev v gorah, posebno skrb pa bo posvečal preventivnim ukrepom s primernimi vajami in teoretičnimi temami.

V propagandnem delu bo AO v tem letu obveščal sproti javnost v lokalnem tisku, PV in preko oglasne omariče v Šoštanju in Velenju. Prišel bo voditi kroniko AO od ustanovitve AO Šoštanj, nato šaleškega AO in sproti dopolnjeval to področje dejavnosti s fotografsko dokumentacijo.

Kolikor bodo kazali posamezniki zanimanje in posebni interes za **kulturnoznanstveno delo na alpinističnem področju**, bo vodstvo AO vsestransko podprlo vsako tako akcijo.

V tem letu je potrebno, poleg vsega tega preiti na individualno stimuliranje dejavnosti, upoštevajoč pri tem naslednje faktorje: število kvalitetnih in prvenstvenih vzponov, celotno število vzponov, raznolikost vzponov (letne in zimske razmere), aktivnost v organizaciji sami (pri vzgoji kadra, pospeševanja dela itd.).

KAKO JE S PRVENSTVENIM VZPONOM V ŠTRUCI?

V razpravi o problematičnih prvenstvenih vzponih (PV 1966/12) je Franci Savenč precej nadrobno obravnaval tudi direktno smer v Štruci, ki sva jo prva preplezala s Pavlom Šimencem 30. 9. 1962, in ugotovil tole:

– plezalca sta se pred vzponom po vrvi spustila v smer od zgoraj in jo verjetno »priredila« za kasnejši vzpon;

– raztežaj pod polico se je pri poskusih prve ponovitve zdel Andreju Kalarju mnogo pretežak za svojo oceno v opisu (V), kar poraja upravičen sum, da ta raztežaj sploh ni bil preplezan (op. p.: Kalar ga ni preplezal!).

Omenjeni Savenčev članek in Kalarjeve »ugotovitve« v njem sta me močno presenetila. Prvenstvenih smeri, pri katerih sem kot soplezalec sodeloval, še nisem nikdar zavijal v skrivnosti, vedno sem skušal dati realno oceno najtežjim mestom, v člankih pa sem njihovo težavo večkrat celo poudaril. Tudi v pogovorih sem tistim, ki so se zanimali za ponovitve, skušal podati čim jasnejšo sliko smeri in vedno opozarjal na najtežja in predvsem na najnevarnejša mesta. Naj pripomnim, da sam nisem dobil v zameno istega, kadar me je zanimala kaka nova smer; nasprotno, včasih sem dobil celo vtis, da je treba o smeri povedati samo vse najlepše, o nevarnostih pa je treba molčati. Kaj res smer postane slavna šele takrat, ko ob njenem vznožju leže trupla?

S Savenčem se videvava pogosto in ne vem, kako da mi svojih (?) dvomov

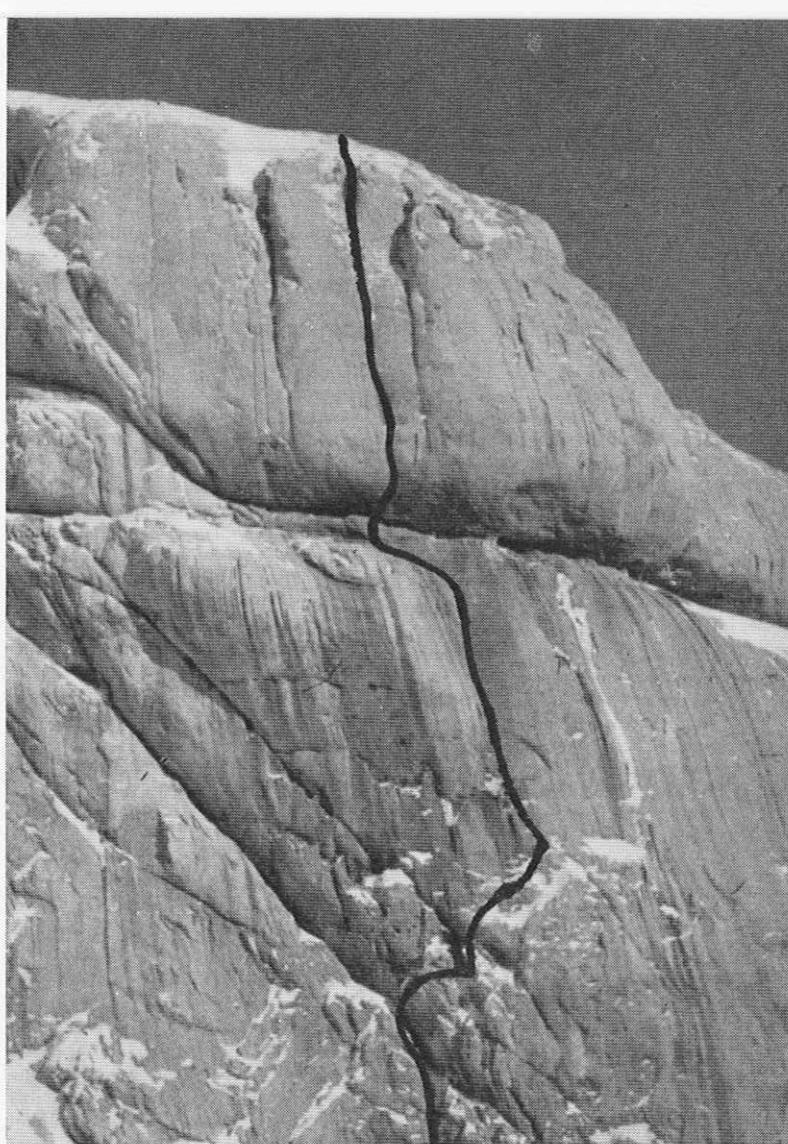
ni nikdar niti omenil. Na predvečer drugega poskusa prve ponovitve direktne v Štruci sem se zvečer na Kokrskem sedlu lep čas pogovarjal s Kalarjem in Držajem. Pred tem sta že enkrat obrnila pred »zloglasnim« raztežajem. Takrat so ju naši fantje opazovali in po tem, da sta do tega raztežaja potrebovala nekaj ur (pri prvenstvenem midva le slabo uro), res ni bilo mogoče sklepati, da bi vzpon uspešno dokončala. Pred drugim poskusom sta mi razkazala opremo, ki bi najin prvenstveni vzpon bistveno olajšala, in upravičeno sem upal, da bosta to pot zlezla. Pa nista. Težavam v skali se je kasneje pridružil še dež, in ker sta vse dopoldne porabila spet za vstop, je bilo treba nazaj. Opozoril sem ju na to, da je poč (zajeda) visoka poldrugi raztežaj, da je varovališče na sredi skrajno neprimerno, da klini ne drže itd. O svojih dvomih mi Kalar takrat ni ničesar omenil, pa tudi kasneje ne.

Kako je potekal prvenstveni vzpon? Prvič sva poskušala 24. 9. 1961. V treh urah sva bila pod streho preko podnožja in poldrugi raztežaj dolge »sporne« poč. Potem sva zavrtala prva dva svedrovca v streho. Ne vem, kako bi se umaknila in kdaj, če nama ne bi Trobevškova in Pišler pokazala police, ki teče iz neke lažje smeri pod streho. Ta polica (z enim mestom V →) je bila že preplezana, kar je videti po dveh starih klinih.

15. 10. 1961 sva polico porabila le za ogled in neboljen poskus vzpona, ker po slabo prespani noči (na Kokrskem sedlu so zapirali koč) res nisva bila sposobna za kaj resnejšega. Tudi pri domačem kovaču napravljeni sveder ni bil najboljši; pri obeh poskusih sva za vsako luknjo porabila skoraj uro časa.

29. 9. 1962 sva vstopila po stranski smeri in po polici ter v osmih urah nabila vse svedrovce v streho. Namevala sva potem pod streho bivakirati, ker pa se je vreme poslabšalo, polica pa je od strele precej ožgana, sva jo ubrala nazaj na Kokrsko sedlo. Naslednje jutro – 30. 9. – sva potem spet vstopila po polici – ker si še enega dneva plezarije pač nisva mogla privoščiti – in v sedmih urah preplezala do vrha.

Toliko o samem vzponu, ki je bil izvršen tako kot že precej drugih pri nas in v tujih gorah. Dejstvo je, da je bila vsa smer preplezana od spodaj navzgor s pomočjo prstov in klinov, ki sva jih sproti zabijala, da se nisva spustila v smer niti za meter niti za ogled in niti za »prirejanje« smeri. Da pa možnosti pristopa po polici nisva posebej reklamirala, se je treba zahva-

Zapadna stena Štruce z vrisano direktno smerjo

Foto Tone Škarja

liti upravičeni bojzani, da bi potem ponavljalci plezali le streho, kar bi bilo pa škoda, ker je spodnji del smeri, čeprav nekoliko tvegan, tudi po svoje lep.

Prva sta celo direktno smer ponovila brez poprejšnjih poskusov 4. 9. 1966 Tomaž Artelj (star 18 let) in Zmago Medved (star 19 let). V »sporni« zajedi sta našla še star klin, ki ga je po Artljevem mnenju nemogoče zabiti drugače kot pri vzponu navzgor. Točno nad zajedo je streha široka vsaj 15 metrov (klin je 6 do 7 m pod njo v globoki oporni poč), kar onemogoča vsak poskus spuščanja z vrha, posebno še, ker tu nad počjo sploh ni police in ne razpok. Iz poč je treba prečiti

na precej zoprn način povsem prosto preko plati nekaj metrov v levo, kjer je udobna polica za varovališče.

Omenjena zajeda je preplezljiva in preplezana. Pleza se prosto, klini omogočajo le iluzorno varovanje. Zakaj samo ocena V, čeprav je težko? Moj odgovor je tak kot Artljeva ocena, da namreč ne more biti zajeda ocenjena z več kot V, če sta pa streha in predel nad njo vsaj za stopnjo težja. Lestvica težavnosti ima pač le šest stopenj (kje bi že sicer bili s številkami!).

Ne vem, od kod Andreju Kalarju pravica, da smeri, ki jo sam ne more zlesti, potem razglašajo za nepreplezljivo? In od kod Savencu pogum, da vsako voglarjenje javno obravnava kot

iti v jedilnico, kjer smo se stiskali okoli velike tople krušne peči.

Vračali smo se molče in vsak je pre-mleval svoje misli, in vse so bile navezane na eno ljubezen — na gore.

Janez Resnik

Ponatis iz lista »Mladi rudar«, ki ga izdajajo učenci RSC Velenje.

GRS

III. strokovni sestanek zdravnikov GRS Jugoslavije je bil tokrat na Šar planini 15. in 16. oktobra t. l. Udeležilo se ga je okrog 30 zdravnikov iz vseh republik razen iz Črne gore. Iz Slovenije so na sestanku sodelovali dr. O. Končan in dr. E. Vavken iz Ljubljane, dr. A. Robič iz Tržiča, dr. J. Andlovic iz Nove Gorice ter dr. G. Zavrnik in dr. I. Valič iz Kranja. Na programu je bilo zdravniško poročilo in predavanje o II. jugoslovanski himalajski ekspediciji na Kangbačen dr. J. Andlovica, referat dr. I. Stojanovića iz Beograda »Srce in planinstvo« ter referat prof. dr. I. Bonača iz Ljubljane »Poškodbe zaradi sončnih žarkov in njih zdravljenje«. Po referatih se je razvila živahna diskusija. Vsi referati bodo objavljeni v posebnem biltenu Komisije za GRS PSJ. Sestanka so se udeležili tudi člani komisije za GRS PSJ.

Makedonci so se ponovno izkazali s svojo gostoljubnostjo in planinski dom tovarne TETEKS iz Tetova na severnem pobočju Titovega vrha kot prijetno zavetišče. Žal je bil sestanek v jesenskem in ne v zimskem času, ko bi marsikateri udeleženec rad izkoristil idealna in edinstvena smučišča na širnih pobočjih Šar planine. Nedvomno čaka Šar planino še velika bodočnost v zimskošportnem turizmu. Slovenski udeleženci sestanka so si po zaključku ogledali še nekatere zgodovinske in turistične kraje v Makedoniji.

DRIV

BORIS KAMBIČ ŽE DRUGIČ V ANDE

Član Akademskega alpinističnega odseka in v zimski sezoni 1965/66 eden naših najbolj uspešnih alpinistov (skupno 11 vzponov, od tega dvojje prvenstvenih — Debeljakova v V. Mojstrovki in »zimska smer« v Strugu) Boris Kambič se pripravlja na andske vrhove.

Leta 1962 je bil eden izmed iniciatorjev ekspedicije AAO v južnoameriške gore, do katere pa iz že poznanih dejstev ni prišlo. Nato se je vključil v priprave odprave v Cordillero Real 1964, toda tudi tedaj je iz objektivnih

razlogov odpadel, starši so ga nekaj pred realizacijo povabili v Buenos Aires. Njegov obisk Južni Ameriki ni bil zaman. V Argentini in Chileju, ki ju je obiskal, je navezal mnogo stikov in od tam poslal mnogo koristnih natopkov in literature. In ne samo to, skupaj s prijatelji iz Mendoze se je udeležil v začetku leta 1964 žepne odprave v dolino Rio Santa Clare. V začetku je računal sicer na južno steno Aconaque ali vsaj na normalni vzpon na to najvišjo goro v Južni Ameriki, namere pa so propadle, ker je zamudil pravi čas. Toda obisk te odmaknjene dolinice je bil kljub temu uspešen. Skupaj s tremi drugimi je opravil tri vzpone na dotedaj deviške vrhove, ki so jih krstili: Elmer (5600), Dopej (5200) in Bojan (5400). Nekaj kasneje je preplezal še krajšo plezalno smer v bližini Bariloche.

Sledila so tri uspešna leta, ko se je izkazal z vzponi doma, v Dolomitih in na Kavkazu, razen tega pa je bil še eden od najuspešnejših načelnikov odseka. Med tem ga je sicer alpinistični klub iz Mendoze povabil, da se še z enim tovarišem udeleži njihove mednarodne ekspedicije v Peru, toda to je propadlo, ker ni dobil pravočasno vizuma.

Letos je v začetku poletja zopet odplul na dolgo pot v Argentino. Izpopolnjeval se je v jeziku, navezoval stike in delal. Takole piše:

«... V kratkem me bo pot zanesla zopet v Mendozo. Udeležiti se namravam ekspedicije Hemana Josa v južno steno Meserdarija, ki so jo že dvakrat naskakovali, toda bili so oba krat odbiti. Ekspedicija bo na delu med 5. in 25. januarjem, o poteku pa bom pisal dnevnik, ki vam ga bom poslal. Upam, da ga boste prejeli že do 15. februarja...»

Upajmo, da se mu je med tem vzpon skupaj s tovariši že posrečil.

F. S.

PISMO IZ FRANCIE

Vse več je članov AAO, ki so raztreseni po svetu. Eni zato, ker so se preselili, drugi, ker se v studiju izpopolnjujejo ali so na obisku, tretji pa iz kakih drugih vzrokov. Žal se le redko vidimo, toda vez je ostala in prav tako pripadnost odseku — vsaj konec leta pošljejo vzpone in pripišejo načrte. Eden od teh je tudi Ivan Meden, ki trenutno živi v Villeneuve St. Georges v Franciji, po rodu pa je iz Cerknice. Čeprav se je za alpinizem navdušil

še v Franciji, mu je vsako leto bolj zvest. Letos mu je posvetil skoro ves avgust. Skupaj s francoskimi tovariši je opravil naslednje vzpone:

AIGUILLE DIBONA (3130) — zap. stena. Smer visoka kakih 120 m, toda tehnično precej zahtevna (mestoma A₂).

— Livanosova smer v isti steni (jugozap. greben JZ). Nekaj višja smer, ocenjena s TD (zelo težko, spodnja meja).

— južna stena direktna, s počjo Madier (VI). Smer (350 m) je v celoti ocenjena s TD.

PIC NORD DES CAVALES (3364) — zapadni greben. Smer je ocenjena s TD. LA MEIJE (3983) — južna stena »dirtissima«. Smer je visoka okoli 800 m, njena ocena pa se suče okoli V. Čas plezanja — 9 ur.

GREBENSKO PREČENJE. Prečenje je potekalo od Grand Pica po ledenem ozebniku (200 m) na Dent Zsigmondy, od tu po razdrapanem grebenu na Pic Central (Doigt de Dieu).

V pismu obljublja, da bo v kratkem poslal tudi nekaj misli o francoskih alpinističnih solah, ki jih je obiskal v zadnjih dveh letih.

F. S.

GUOZI SUDIAN je v Pekingju izdal knjigo o kitajskem alpinizmu. To je knjiga o najbolj znanih kitajskih vzponih zadnjih let: Minya Konka, Muztagh-Ata, Everest, Šiša Pangma, in ženski vzpon na Kangur Tjube Tagh. Za evropski okus, za ljudi, ki so navajeni alpske planinske literature zadnjih sto let, pravi A. de Chateaus, nič kaj mikavna knjiga. Nobene stične točke med klasičnim alpinizmom, njegovim literarnim izrazom in njegovo kulturo ni videti, nič nas ne veže s tem, kar zdaj nastaja na Daljnem Vzhodu.

O LIONELU TERRAYU je napisal nekaj velikih besed tudi Maurice Herzog, prvi mož francoske ekspedicije na Annapurno 1950. Prvikrat, pravi De Gaullov visoki komisar za mladino in šport, je Terraya videl med vojno, ko je okupirana Francija trpela tudi zaradi pasivizacije mladih mož, ki bi bili morali na vojsko. Tudi Lionela je gladala vest v pričakovanju aktivnejših dni. Občutil je globoko potrebo, da uveljavi svoj pogum in domoljubje. Zato je kmalu našel pot do gibanja »Mladina in gora« (Jeunesse et Montagne), ki je dala odgovornemu gibanju (la Résistance) mnogih sposob-

nih kadrov. V začetku leta 1942 se je ustavil na neki kmetiji v les Houches. Tu je začel z alpinizmom, z njim gruča mladincev, ki jih je bil sam ogenj, tehnike pa skoro niso poznali. Lionel je bil zagrižen pri delu, predvsem pa poln vere v skupni ideal – v gorništvu. Ta skupina je bila za metek kasnejših »državnih alpinističnih šol« v dolini Arve v Prazu in kasneje v Chamonixu. Lionel, čeprav meščanski otrok iz ugledne zdravniške družine, se je med temi hribovskimi otroki, ženami in starci pokmetil, utrdil, pomozatil tako, kakor da bi sklenil »kljubovati večnosti«. Na prvi pogled je bil videti surov, kmalu pa je, pravi Herzog, pokazal plemenitost značaja, svojo tenkočutnost in mehko, toliko nežnejšo, ker jo je skrival pod hrapavo skorjo robotosti. »Imel sem srečo, da sem bil deležen sadov njegove plemenitosti, že med vojno sva se povzpela na Mt. Blanc po Peutereyskem grebenu, vse peš, z makaroni v nahrbtnikih. Z nama je bil še Gaston Rébuffat in Gerard Herzog. Bila je ta tura prava epopeja prav zaradi slikovite Lionelove navzočnosti«. L. 1944 je v Maurienni stopil v alpsko edinico kapetana Stéphane. Glas o njegovih dejanjih je segel do Tarentaise, kjer je bil v uporniški četi Herzog.

Po vojni so se vsi trije gorniki zbrali v Chamonixu in preživeli tu nekaj slavnih, nenavadno živih let. Vsak dan je pomenil nov podvig in novo objubo. Iz te bratovščine se je rodila zlata doba francoskega alpinizma, ki se je izkazala tudi z velikimi ekspedicijami. Z njimi je Francija stopila v alpinizmu na prvo mesto v Evropi. Organizator teh zmag, Lucien Devies, je omogočil Terrayu, ko je spoznal njegove izjemne sposobnosti, da se povsem uveljavi, posebno po ponovitvi Walkerja 1946 in Eigerja 1947. Doslej še ni bilo alpinista, ki bi imel za seboj toliko velikih ekspedicij kot Terray: Annapurna 1950, Fitz Roy 1952, Huantsan 1952, Makalu 1954, 1955, zapadni Čakrarahu 1956, Džannu 1960. V enem samem letu je zmogel tri uspešne ekspedicije in sicer l. 1962. Džannu – tu je bil vodja, vzhodna Čakrarahu in Nilgiri. Končno l. 1964 Mt. Huntington. »Ne morem skrivati,« nadaljuje Herzog, »da je Terray pokazal višek človeške solidarnosti na Annapurni: to je bila odpoved, požrtvovalni duh, ganljiva sočutnost obenem pa levja moč, s katero se je boril do kraja in tvegaj svoje zdravje, ne da bi pomislil na počitek. Po tem veli-

kem dejanju se je umaknil v Pécles, kjer je živel z družino. Ostal je tu brez klientov. Niso se upali naprositi tako veličino, on sam pa se tudi ni ponujal. Bil je preprost, skromen, naš Cincinnatus, mu pravi Herzog, čeprav se je uveljavil in si pridobil svetovno ime. Bil je sijajen filmar, predavatelj in pisatelj. »Osvajalci nekoristnega«, njegova knjiga, ki je izšla l. 1963, je postala vzor sodobne alpinistične avanture, napisana sproščeno, krepko, neposredno.

Na zadnjo turo je šel s posebnim namenom, da napravi »turo za zabavo« s tovarišem, ki ga je imel nenavadno rad. Herzog je bil navzoč »pri preludiju in finalu te velike in dramatične simfonije. Teško se bo našel tak virtuozi, ki bi bil kos njenim akcentom. Z njo se je poslovil človek, ki nam je zapustil najlepše in najpotrebnejše – zgled plemenitosti, brez katere ni življenja, ki bi ga bilo vredno živeti.«

to

NOVA REVILJA ZA VARSTVO NARAVE je začela izhajati v l. 1966 v Franciji, z naslovom »Aménagement et Nature«. Zavzema se ob splošnem gospodarskem planu v Franciji za varstvo in obnovitev narave v ravnovesju z gospodarstvom. Prva številka obravnava razvoj poljedelskega prostora, solidarnost med mestom in vasjo, zaščito in oskrbo naravnih znamenitosti, narodne parke, varstvo pokrajine, agrikulturo in turizem v hribovskih krajih. Glavni urednik je Roland Bechmann.

to

PIERO ROSSI, GLI SCOIATTOLI DI CORTINA. Knjiga o »vevericah« v Cortini je izšla v Bologni. Pisec je znan italijanski planinski publicist, eden najgovornejših v našem času. Beseda teče o cortinskih plezalcih, ki so okoli leta 1950 pomenili »strah in trepet« za vso plezalsko konkurenco, ki so pobirali prvenstvene, kakor bi praznili kozarce, v slogu, ki mu ni bilo para, lahkotnem in suverenem. L. 1939 so se združili v Cortini d'Ampezzo v privatni klub brez posebnih zahtev a ne brez ambicij, za osnovo kluba pa so razglasili ljubezen do gora, prijateljstvo in cortinsko »rojaštvo«. Jezili so stare, jezili tiste, ki niso bili nikoli mladi, in tiste, ki so verice hoteli napraviti za »Teddyboys« alpinizma. Prva naveza, ki se je vidno odlikovala, sta bili verici Bibi Ghedina in Lino Lacedelli. Slednji je bil l. 1954 na K₂. Koliko govorjenja, češ, kaj pa ima dolomitski akrobat opraviti v Himalaji! »Veverice« so postale simbol Cortine,

kajti turistična industrija ima svoje imperativne. Nastala je tudi »anti-legenda« s polemiko in kritiko, kako se verice obnašajo, kako temu in onemu niso kos, prišlo je do italijansko-švicarskega duela v severni steni Zapadne Cine in še marsikaj, kar naj bi vrglo senco na cortinski ekskluzivni klub. Ta pa je vendarle obdržal svoj sloves in leto za letom veže nase nove mlade člane iz slavnih cortinskih vodniških družin, ki seveda že davno niso več to, kar so bile na prehodu stoletja. Piero Rossi je znal z živo besedo orisati glavne člane kluba in njihova dejanja. Svoje slavo pa je v knjigi odnesla tudi prelepa Cortina.

ALFONZO BERNARDI, IL MONTE BIANCO. Avtor knjige o Mt. Blancu je predlanskim vzbudil pozornost s knjigo o Matterhornu, o kateri smo že poročali. Pričakovali smo ga, da bi nam povedal o Matterhornu ob jubilejnim Whymerjevem letu, pa si je takorekoč pripravil na pot zlomil pri smučanju nogo. (Lansko leto v Trentu je ponovno obljubljal, da bo prišel). Avtor se sistematično ukvarja s planinsko zgodovino, obenem je pa sam navdušen planinec in dobro pozna tudi naše Alpe, posebno Julijce. V knjigi Mt. Blanc obravnava samo razdobje od l. 1091 do 1786, to je od časa, ko se Mt. Blanc prvič omenja, pa do prvega vzpona nanj. Knjiga vsebuje tudi sodobne tekste, ki obravnavajo geografijo in geologijo, glaciologijo in planinsko zgodovino, h kateri je sestavek o Compagnie des Guides de Chamonix prispeval sam Rébuffat, dalje tekste de Saussura, Ruskina in E. R. de Chateaubrianda. Bernardi je zbral – in v tem je velika vrednost te knjige – vse, kar so o Mt. Blancu napisali veliki popotniki modernega veka, med drugim, kar je napisal Goethe, dalje poročila Journal de Genève iz l. 1786, biografije in portrete citiranih avtorjev, dokumente, risbe, zemljevide itd., skratka knjiga, ki noče biti samo album, marveč postalica za kulturnega človeka, v veliko veselje duhu, ki vidi v gorah nekaj več kot plezalski revkizit ali kuliserijo, mimo katere frči na samodruču sodobni moto-človek ali sedeči turist.

to

TONI HIEBELER, MED NEBOM IN ZEMLJO. Knjiga ima 264 strani, od tega 40 slik na umetniškem papirju in 78 cm dolgo zložljivo karto Civette. Taka knjiga stane danes v Nemčiji 25 DM. Začnilno za Hiebelerja ni

samo pisanje o velikih dejanjih v gorah, marveč se v knjigi suče beseda tudi o avtorju, o njegovi osebnosti in njeni rasti brez tistega sramežljivega strahu pred resnico, ki daje pečat mnogim planinskim spisom. Hiebeler je iz ekstremnega alpinista pred leti postal poklicni planinski publicist, urednik »Bergkamerada« in zdaj »Alpinizma«, tako da spada danes med najbolj znane alpiniste na svetu. Njegova redakcija je prava centrala alpinističnih informacij, vpeljana tako, da danes novice iz vsega sveta vanjo same od sebe »dežujejo«. Tudi pričujoča knjiga ima vse odlike Hiebelerevega peresa, mikavne tudi za ljudi, ki niso blizu alpinizma. Njegovi nazori niso taki, da bi bili vsem všeč, njegovi literaturi pa raste cena tudi z izzivanjem polemik in kritik. Ne boji se povedati, da hoče živeti po svoji volji, da je postal gornik zato, »da bi spoznal veličastnost življenja, da ga doživi tudi v avanturi«.

to

O PLANINSKEM VESTNIKU 1964–1965 je na dveh straneh poročala ugledna avstrijska planinska revija Österreichische Alpenzeitung, glasilo ÖAC, ekskluzivnega avstrijskega alpinističnega kluba. V poročilu pravi recenzent, da je PZS z uspehi svojih članov dobila zvezo s svetovno elito. Slede podatki o naši planinski organizaciji, med drugim tudi to, da je predsednik PZS znan alpinist in vodja ekspedicij, dr. M. Potočnik. »Čeprav je Triglav Slovincem sveta gora, so zadnja leta pridobile tudi Savinjske Alpe in privabile elito slovenskih plezalcev.« Nato poroča na kratko o 60-letnici dolge nemške smeri v triglavski steni (Reinl, König, Domenigg), nato pa o najnovejših uspehih naših plezalcev po podatkih iz PV, o Zupanovi smučarski komisiji, o transverzali in o naših uspehih v Alpah. Poročevalec se strinja s stališčem, ki ga PV zavzema do ekstremnih plezalskih storitev, simpatičen mu je Kugyjev kult, pozna Avčino knjigo »Kjer tišina šepeta«, ve za Segulovo odpravarsko komisijo in za vse, kar smo Slovenci doslej v svetu z ekspedicionizmom dosegli. Poročevalec se strinja s pospeševanjem prijateljskih odnosov ne glede na to, da se naši narodi ne ujemajo povsod, in priznava PV, da s svojimi poročili o ÖAC in njegovem delovanju prispeva k normalizaciji razmer v Julijskih Alpah, kamor na koncu vabi avstrijske alpiniste. »Tu se bodo počutili ugodneje kakor v marsikateri zapadni deželi.«

V isti številki ÖAC (1348, 1966) poroča W. Stephan o vzponu v severni steni Ailefroide Centrale 23. julija 1959, ki ga je opravil z Antejem Mahkoto. Mahkota je o tem obširno poročal v našem glasilu. Obširen opis je opremljen z nazornim posnetkom, ki dobro kaže bistvene probleme smeri. Za naše ekspedicionistične kroniste in izvidnike je vredno omeniti Diembergerjev pregled ekspedicij in vzponov v Hindukušu, gotovo strokovno najtehtnejšem pregledu o dogojanjih v tem gorovju. Tudi pregled novih vzponov v Vzhodnih Alpah od l. 1961, ki ga piše že dolga leta H. Peterka, je znan po svoji eksaktnosti, le v pisavi se ne drži pravil, ki jih zadnja leta že uveljavljajo tudi nekateri nemški turistični in planinski pisci. Tako najdemo v poglavju o Zapadnih Julijcih še Monte Ursic (Vršič), Torre Carnizza (Krnica), Veunza Occidentale (Vevnica). V vzhodnih Julijcih je zabeležena smer v Sfingi, ki sta jo l. 1961 naredila Aleš Kunaver in Mikec Drašler, v Karavankah seveda Edelweisspitz, medtem ko je v »Steiner Alpen« pri Dolgem hrbtu pripisan še Langkofel, kjer sta avgusta 1961 severovzhodno steno preplezala H. Peterka in K. Dressandt.

Številka 1349 iste revije poroča tudi o poljskem »Taterniku«, ki ga ureja Josef Nyka, in o mariborski planinski publikaciji »Planine ob meji«.

to

SKANDINAVIJA sistematično vabi turiste, posebno nemške. V Münchenskem »Haus der Kunst« so februarja 1966 priredili skandinavski buffet s plesom, ki so se ga udeležili skandinavski diplomati in zastopniki bavarske vlade. Skandinavci so v uradni pozdravi omenili lepote Skandinavije, mikavne za izletnika, planinca, alpinista, dopustnika, ki si želi divjine in samote. Stroške so nosile turistične organizacije Danske z Islandijo, Švedsko in Norveško.

HANS SCHWANDA je starejši avstrijski alpinist, a še vedno močno aktiven. V zadnjih letih se močno zanima za Kavkaz. O njegovi ekspediciji smo že poročali. Naj navedemo nekaj drobtin iz njegovega opisa prečenja Čeget-Tau: Za tolmacha so Avstrijci imeli s seboj dr. Czuliusa, ki je 10 let živel v SZ kot atomski strokovnjak. Rusi so bili o vseh nameravah Avstrijcev natančno poučeni in obveščeni, pa tudi o vsem drugem. »Ne bi se bil čudil, če bi

vedeli tudi za rojstni datum moje stare matere ali za moje telesne mere«, pravi Schwanda. Pritožuje se nad vožnjo v Adyl-Su, o taboru pa ve povedati vse najboljše. Rusi so Avstrijce povabili na poslovilni večer, ki ga je prirejal nek tečaj ob svojem zaključku. Avstrijci so bili častni gostje. Schwanda hvali vse točke sporeda, posebno pa persiflažo sovjetskega birokratizma. Nastopati je moral tudi on, Ivan Ivanovič Schwanda z jodlanjem. Pravi, da je doživel večji aplavz kot Caruso ali Gigli. Skratka »štimgung« je bila imenitna, začinjena tako, da bolje ni mogla biti. Prečenje Čeget-Tau (4110 m) so opravili v 17 urah.

MODERNI PROMET je prinesel tudi v Alpe velike spremembe. Nastali so že veliki predori, ki so skrajšali pot čez Alpe od severa na jug, mnogo jih je v načrtu. Stari cestni prelazi bodo osameli, in postali spet to, kar so bili. Predore za cestne zveze terjajo mase motoriziranih nomadov, ki na dosežanih cestah čez prelaze izgube ob konicah tudi ves dan s čakanjem npr. na Brennerju so 23. julija 1966 stali avtomobili 30 km v nepretrgani vrsti. Nekaj se pač mora storiti, naglica življenja to zahteva, z drugo besedo tehnični napredek. Kljub vsemu pa so Alpe še vedno trd oreh za prometne naprave. Kaj šele za ljudi v starih časih. Ni čudno, če je grški mit pripisal Herakleju, da je zgradil cesto preko Alp.

Med prvimi naselniki Alp so bili gotovo Kelti, bodisi da so se v Alpe zatekli pred sovražniki ali pa iskali rude in sol (halstatska doba). Neovdomno so bili prehodi preko Alp že takrat utrti. Rimljani so s Kelti prišli v stik l. 393 st. e. in z zlatom plačali Brenu, da se je umaknil nazaj v Alpe. Malo prej drugo punsko vojno pa so Rimljani že z orožjem pritisnili na Kelte, ki so prišli čez Pad, in zavzeli vso današnjo severno Italijo od Genove do Trsta. Zgodovinarji ne poročajo, čez katere prelaze so se Kelti razlili čez Alpe, medtem ko o Hanibalu poročata Polibij in Livij. Polibij pravi, da je Hanibal s sloni prekoračil Alpe preko Malega Sv. Bernarda. Po dolini Rodana in lsère je v devetih dneh dosegel ta prelaz, nato pa se po Dora Baltea spustil v Padsko nižino. Livij omenja le Cramont in Dora Riparia. Kasnejši raziskovalci so omenjali tudi Mt. Cenis in prelaz Veliki Sv. Bernard.

Rimljani so se s cestami v Alpah začeli ukvarjati šele konec stare ere, ko

so se odločili tu narediti mir. V Zapadne Alpe so poslali ekspedicijske vojske že l. 154 in 143 in tu zgradili mesto Eporedio (sedaj Ivrea). Rimske pa so Alpe postale šele za časa Avgusta. Ceste tedaj niso služile za vojaške pohode, ampak že tudi za trgovino, ki je do tedaj Alpe obšla na zapadu in na vzhodu. Latinski avtorji Ammianus Marcellinus, Glareanus, Jovius in drugi poročajo o »Via Julia Augusta« ob ligurski obali, ki je dosegla Mont Genèvre in Mali L. Bernard. Na Veliki Sv. Bernard je naredil cesto že Cezarjev legat Sulpicius Galba. Rimska cesta je šla tudi preko Splügena na Julierpass, kjer so ohranjeni rimski miljniki. Cesar Klavdij je »Avgustovo cesto« potegnol vse do Donave preko Fernpassa, rimska cesta je zavzela tudi Brenner, Plöckenpass v Karnijskih Alpah in dosegla Juvavum, današnji Salzburg in še marsikaj, skratka današnje alpske ceste imajo svoje rimske prednike in od mnogih so vidni še ostanki, ki kažejo, da se je rimska gradbena tehnika učila pri Ilirih. To je razvidno iz »tirne ceste«, ki jo je pri Beljaku odkril Bulle in opisal l. 1947. Iz napisov tu in v Zilski dolini, ki jih je odkril Mommsen, se vidi, da so Rimljani že našli narejene alpske ceste in da so keltski način gradnje posnemali. Cesta s tiri s svojimi merami za tedanj promet ni bila prav nič manjša tehnična rešitev kakor današnji predori in ceste pod galerijami, ki varujejo moderne faetone pred plazovi in padajočim kamenjem.

SAMOHODEC V HIMALAJI je Ulrich Gruber. Pripoveduje, kako je v dolini Jiri-Kola srečal Tensinga, pravega nepalskega ljudskega heroja, odkar je srečno stopil na teme Everesta. Skozi Jiri-Kola je Tensing šel v Kumbu, da bi po dolgem času obiskal svoj rojstni kraj. Gruber pa se je napatil proti Gaurisankarju (7145 m), enemu najlepših himalajskih špičkov, ki prepada v dolino Tamba-koši vse do višine 1200 m. Gora je zanimiva tudi zaradi mitičnega veziva, ki se je spleto okoli nje. Na dvočlenu vrhu sta se po verovanju Hindujev in plemen v vzhodnem Nepalju »zlata boginja« Deri (Gauri) in Šiva (Šankar). Obe božanstvi sta najvišji mitični bitji Šiva-hindujcev. V predgorju je kota 4000, morda najlepša razgledna točka v Himalaji. Devet osemstisočakov je možno ob lepem vremenu videti z nje: Dhaulagirij, Annapurno, Manaslu, Šiša Pangmo, Čo-Oju, Everest, Lhotse, Makalu in Kangčendžongo. Gruber je

potoval po Nepalju nekako tako kot dr. Tichy. V vsem se je prilagodil Nepalcem in se ni držal običajnih ekspedicijskih pravil, da se mora zanesti samo nase. Hranil se je, kar je dobil v Nepalju, riž z močnimi začimbami in čapati (mlinci), pil je rakši in čang iz skled, ki je šla od ust do ust. Popil je »morje« čaja z žltavim maslom in živel pod isto streho plemen Thamang, Četri, Thami in Šerpa. Naučil se je biti miren, ni se jezil, ni kazal ihte, pa če mu je šla kaka stvar še tako na jetra. Nepalci pomilujejo srboriteže, jeznorit človek je zanje bolnik. Naučil se je »nepalski« jezika in z njimi prodril do srca domačinov. Štiri tedne je preživel pri lamah v samostanu Bigu. Njihov gōmpa stoji med Gaurisankarjem in Šumuri Parbatom. Mikala ga je lamaistična liturgija in lamam je to močno prišlo. Tu je doživel žetveni praznik, mani-rimdu. Traja štiri dni. Lame so dva dni plesali prastare liturgične ples, oblečeni v svilo, »s strašnimi maskami na glavi«. Dalj časa je živel pri bogatem šerpi v Junbesi, največji vasi v provinci Solu, ki je zelo podobna Alpam. Počutil se je kot doma na Tirolskem. Tu se je naučil, kako se s palčko je šakba (zelenjavna juha), tukpa (rezanci z mesom) in mongmo (nekaki žlikrofi), tu je z njimi pasel in zvečer ob ognju poslušal njihove zgodbe s potovanj v Tibet. Gruber je botanik in zoolog in je kot tak več tednov ostal okoli Everesta. O tem smo že poročali. Njegova baza je bila vas Pangpoče 4000 m, »najvišja« šerpska vas. Vaški lama mu je tu pokazal »božji skalp«, suho jetijevo kožo, ki je bila komaj podobna mehu z glave. Lama mu je povedal legendo, kako je vas Pangpoče prišla do te relikvije: »Pred davnim časom je živel v gōmpi Pangpoče svetniški lama. Zbolel je in se zavlekel v samoto, da bi tam počakal na smrt. Tu ga je našel jeti in mu prinesel zdravnih rastlin. Hvaležni lama je jetija vzel v gōmpo in z njim tu živel dolga leta. Umrla sta na isti dan. Jeti je bil inkarnacija demona, ki ima zdravilno moč. Zato so lamino obleko in jetijev skalp shranili v gōmpi kot relikvijo.«

Gruber ni nikoli naletel na jetija. Šerpa Njima Gyalsen mu je dejal: Jeti je demon, vi Evropejci pa ne verjamete v demone, zato jih tudi videti ne morete. Šerpam se prikaže, fotolicam pa ne. Dokler ne boste razumeli naših bogov in demonov, tudi uganke jetija ne boste rešili.«

Nekoč je Gruber počival na koti višji od 5500 m. Pred njim so bili Everest, Nuptse, Lhotse in piramida Pumorija. Na misel mu je prišel indijski mit o nastanku gora: Nekoč so imele gore peruti kakor mogočni ptiči. Če so se spustili na enem mestu v večji jati, se je udril svet pod njimi, s tem pa je bila ostala zemlja ogrožena. Tedaj jim je bog Indra odstrigel peruti in vzpostavil ravnotežje na kopnem svetu. Perutnice pa je spremenil v oblake. Zato ti odtlej jadrajo nad gorami in se ovijajo okoli vrhov.

Ulrich Gruber, prirodoslovec, ki na takih potih spoznava svet, ima res kaj povedati. Kakšne so dimenzije, s katerimi prodira v svojo stroko!

AVTOMOBILOM JE VSTOP PREPOVEDAN v nekaterih klimatskih zdraviliščih v Švici, posnemajo pa tu tudi v Avstriji. Tudi mnogim avtomobilistom so všeč kraji, kjer ne straše za vsakim oglom parkirni prostori. Kraj pa vznemirjajo »sedeči turisti« na kolesih vseh vrst, tipov in znamk. Mirni kraji v Švici so naslednji: Bettmeralp (1956 m), Fafleralp (1800 m), Riederalp (1900 m), Saas-Fee (1800 m) in Zermatt, vsi ti v Wallisu; v Berner Oberland Kleine Scheidegg (2064 m), Mürren (1650 m) in Wengen (1300 m), v centralni Švici Bürgenstock (900 m), Frutt Melchsee (1920 m), Rigi (1400 m), ter Braunwald (1300 m) v severovzhodni Švici.

V **DOLINI STRANCIACONE** na Korziki na planini Stagno so konec maja 1966 odkrili ploščo dr. Felixu von Cube, nemškemu alpinistu, ki je od leta 1899 do leta 1904 hodil po korziških gorah in ga štejejo za začetnika korziškega alpinizma. Otvoritev so se udeležile planinske organizacije Francije, Avstrije, Nemčije, Švice in Italije, navzoča je bila tudi UIAA. Stroške za ploščo je nosilo mesto Stuttgart, nemška zdravniška zbornica in firma Carl Zeiss.

PLACIDUS A SPESCHA (1752–1833) je bil benediktinski menih iz Truna, dober poznavalec Alp. Raziskoval jih je kot geolog in mineralog, kot kulturni zgodovinar, kot lingvist pa se je ukvarjal z retoromanščino. Bil je pristaž naprednih idej francoske revolucije, zato so ga pregnjali, zapirali in tudi tajili njegove zasluge, znanstvene in alpinistične. Bil je na mnogih vrhovih in je svoje vzpone tudi zapisal. L. 1800 je v zaporu v Innsbruku napisal »Navodilo za popotovanje po gorah«. Misli je tudi na

gradnjo koč. Kot znanstvenik pa se je dotaknil skoro vseh področij: mineralogije, geologije, klimatologije, topografije, zoologije, botanike, glaciologije, zanimal se je tudi za plazove, meril višino itd. »V gorah sem našel vse, kar sem kot geograf želel.« Bil je daleč po Evropi znan tudi kot zbiralec gorskih kristalov. Najlepši njegovi primerki so danes v Louvru. Vso svojo zbirko je moral dati za vojno kontribucijo, ki jo je razpisal Napoleonov general Massena. Ocenjena je bila na 20 000 zl.

GORA — OSVOBODITELJICA je bilo geslo planinskega razgovora v Scheveningenu po skupščini UIAA 1965, ki je razpravljala o psihološkem učinku gore na človeka. To duhovno osvoboditev je čutil že Goethe in jo lirčno izpovedal v pesmi »Auf allen Gipfeln ist Ruh«. Čim planinec prestopi gozdno mejo, že začuti evforično stanje, kakor da bi mu z ramen odpadlo težko breme. Občutek sreče ga vleče navzgor, naj bo cilj lahek ali težak. Odkriva lepoto, igro sence in luči, doživlja radost in napor in velika nasprotja v harmoniji gorskega sveta: tveganje življenja in radost nad njim, kakor pravi Guido Magnone. Prav to človeka od kraja osvobaja, ker sam izbere tveganje in veri, da mu uspeh ne uide. V gorah se neprestano srečujejo nasprotja, s tem pa gora v človeku vzbuja sproščujoča doživetja.

BISGLETSCHER, ki teče iz krnice pod severno steno Niesshorna, se konča severno od vasi Randa. Zgodovinski zapiski poročajo, da je ta neznan ledenik od časa do časa narastel in stregel po življenju te vasi. L. 1936 je v ledeniškem plazu umrlo 36 ljudi. 22. decembra 1819 je zgrmel v dolino Matt in jo zasul s 13,0 milijoni m³ ledu in kame-nja, 700 m na dolžino, 200 m v širino, grmada pa je bila po sredi široka 45 m. Pišč, ki ga je ta prodor povzročil, je pometel ves Rando, čeprav stoji na videz na varnem v bregu. Velika drevesa je nosilo več sto metrov pro zraku, celo sleme so našli četrte ure daleč v gozdu, 100 kg težke kose ledu je vrglo čez vas. Do tal je bilo porušenih 113 hiš, vendar, začuda, mrtva sta bila samo dva vaščana. L. 1848 in 1865 je spet prišlo do podorov, vendar vas ni bistveno trpela. L. 1901 se je zbudil ledenik pod Fletschhornom na Simplonskem področju in pridrvel skoro do vasi Simplon. Tudi tu sta našla smrt dva vaščana. Več škode pa je bilo pri živini, porušenih je bilo 28 ploslopij.

Ledeniki se neprestano gibljejo. Nekatere slike jasno kažejo strukturo ledenika, ki razodeva, da nastaja v toku, v stalnem premiku.

NUOLJA je gora na Švedskem, ki ima 1958 m dolgo žičnico s 497 m višinske razlike. Je ena od turističnih točk, ki jo radi obiskujejo Nemci. Leži ob »kraljevi poti« v Laponiji, ki je še 430 km od Abiska, izhodišča za Nuolja. Pot drži preko gore Kebnekajse, o kateri smo v tej rubriki že poročali. Žičnica na Nuolja kaže, da mora tudi Švedska na svojem ozemlju organizirati za velik del svojega prebivalstva možnosti za »civilizacijo drugega bivališča«. Tako so v kratkem postavili 10 000 weekendov—hiš. Računajo pa tudi z nemškimi turističnim trgov. »Bungalove in chalette« grade tudi na Danskem, vendar ne po enotnih načelih. Prilagajajo jih individualnemu okusu. Na 7500 km dolgi obali, vendar 1 km od obale, stoji tisočero danskih weekend hišic. Tudi Danci računajo z obiskom tučev.

FRANCOSKI GOZDOVI, posebno na francoskem jugu, so močno ogroženi. L. 1962 je pogorelo 28 000 ha gozda, v letu 1966 že do maja 15 000 ha. Francoski jug bo postal stepa, če bo šlo tako naprej. Zadnji gozdni požar na Côte d'Azur in na Korziki so zganili francosko ministristvo, da bo napreglo zoper požare letalstva, zgradilo bo več cest in izboljšalo obveščevalna sredstva. Povzročitelj gozdnih požarov je mistral, padni veter, ki najmanjšo iskrico takoj razpiha v velik ogenj. Zato zaščita ne zavisi samo od tehničnih varnostnih priprav in ekip, marveč tudi od vesti turistov in sprehajalcev. — Holandija je z gozdovi revna, odločila pa se je, da ne bo ostala pri svojih skromnih 7 % gozdnate površine. Svojo gozdarsko politiko bo vodila tako, da bodo državni in privatni gozdovi pod enako kontrolo. — Kaže, da so varuhi narave le pripravili vlade, da so se zavedale vrednosti gozdov za zdravje in razvedrilo človeka.

NOVE SMERI V MT. BLANCU: Po desni strani Gervassuttijevega ozebnika v Mt. Blancu du Tacul so Italijani Aureli, Cavalieri, Montagna in Lironi speljali prvenstveno smer 11. in 12. avgusta 1966. Čisti čas plezanja 14 ur. To je tretja prvenstvena smer, ki jo ima Cavalieri v severno vzhodni strani Mt. Blanca du Tacul. 8. in 9. februarja so Feuillerade, Martin in Seigneur kot prvi pozimi preplezali severno steno Aiguille du Plan. Plezali so v novem snegu. Burke in Kosterlitz sta ponovila

ameriško smer v Aiguille du Dru (Heming — Robins iz l. 1962). Porabila sta 34 klinov. Pravita, da je smer težja od Bonattijevega stebra in od Philippove smeri v Civetti. Prvič je pozimi preplezal severno steno Aiguille du Triolet 8. in 9. marca vodniški aspirant Pierre Desailoum (19 let) iz les Houches.

ŠVICARSKI ALPSKI KLUB (SAC) je bil letos spomladi gost japonskega alpskega kluba (JAC). Švicarje je vodil dr. A. Gubler, ki je od leta 1923 do leta 1933 učil nemščino na univerzi Hokkaido v Saporu. Pri sprejemu je bil navzoč tudi znani Juko Makii, senior SAC, ki je prvi preplezal greben Mittellegi v Eigerju in uspešno vodil Japonce na Manaslu. Na sprejemu so se obdarili: Japonci so dali knjige, Švicarji pa arhaičen kravji zvonec. Potem so si Švicarji ogledali več znamenitosti na Japonskem, vračali pa so se čez Hongkong, Phom Penh in Bangkok.

ALLALIN, ledenik v Wallisu, znan po ledeniški katastrofi 30. avgusta 1965, naj bi svoje ime dobil iz časa, ko so arabski Saraceni na svojih pohodih prihajali prav v Alpe in tudi v Wallis. Od Saracenov naj bi potekala imena Almageli, Balfrin, Ejeu, Mišabel v dolinah okoli Vispa in Algyba na Simplom. Allalin naj bi po arabskih virih pomenilo »Na izviru«.

AMSTERDAMSKI ALPINISTI imajo svoj plezalni vrtec kar v rodnem mestu. To je stolp gasilskega doma, visok kakih 40 m. Stene so iz neometane figurirane opeke. Niso prav nič romantične in služijo za vaje gasilcem, prav pa pridejo tudi nizozemskim članom ÖAV. Pravijo, da bodo kmalu dobili umetni plezalni vrtec v Zuiderskem jezeru, ker se za nekaj takega zanima tudi holandska vojska.

DIVJA ŽENA (Die Wilde Frau) je gora v Blümlisalpu, klasičen svet za plezalno šolo. Lani se je v tej šoli pripetila nesreča. Inštruktor, ki že leta vodi plezalne tečaje, se je zanesel na star klin in se z njegovo pomočjo spustil čez steno. Za njim je isto srečno ponovil še en učenec, pri naslednjem pa se je klin izmuznil iz razpoke in kandidat se je ubil. Vse sodniške instance v kantonu Beru so se nato ukvarjale s to nesrečo. Inštruktorja je javni tožilec tiral pred sodišče, češ, da je malomarno ravnal. Inštruktorja so pogojno obsodili na 10 dni zapora. Kazen je potrdilo tudi vrhovno sodišče.

RAZGLED PO SVETU

MIDDLESEX MEDICAL UNIVERSITY OF LONDON je poslala zdravniško ekspedicijo v Wallis 15 dni raziskovat odpornost človeškega telesa v velikih višinah. Vodil jih je dr. E. Williams, šef nuklearnega inštituta v Londonu. Ekspedicija je delala na Monte Rosi v višinah 3500 do 4000 m in proučevala dihanje, hormonalne funkcije, odpornost srca, pritisk idr. Več zdravnikov je iste pojave raziskovalo v Himalaji in Grönlandiji.

JUŽNOAMERIŠKI MATTERHORN je 6126 m visoki Jirishhanca Grande v perujskih Andih. Nanj sta se prva povzpela l. 1957 Toni Egger in Jungmair, člana ekspedicije, ki jo je vodil Heinrich Klier. Letos je Avstrijec na to očarljivo goro popeljal znani Leo Schläpfer. Zaradi 30 m visoke vršne opasti, ki visi nad prepadom, spada vzpon na Jirishhanca med najdržnejše ture v Andih. Ni čudno, če se je lotijo samo ekstremni plezalci. Toni Egger je dve leti za Jirishhanca s Cesarom Maestrijem prišel na Cerro Torre in tam našel smrt.

OBJEKTIVNE NEVARNOSTI V DIRETTISIMI EIGERJA 1966 (23. febr. do 25. marca 1966) so bile, tako pravijo Francozi, dokaj manjše prav zaradi zimskih razmer in ker ni bilo sonca. Kljub temu pa priznavajo Francozi, da je bilo podjetje izvedeno z neverjetno vztrajnostjo, odpornostjo, trmo in pogumom. Vprašanje opreme pa se jim za Alpe zdi kočljivo. »Ob tem je treba požretno prebrati, nekaj pač ni v redu,« pravijo.

SCHEIDEGG WETTERHORN ni med modnimi smermi, čeprav spada severovzhodni steber med skrajno težke moderne smeri, saj ima 10 raztežajev A₃ A₂, V in VI. Znani Steinkötter in Werner sta steber ponovila kot tretja 7. in 8. avgusta 1966 v 18 urah. Prvič pozimi pa je imel obisk greben Rothböck v Ortlerju. 15.–16. jan. 1966 sta ga zmogla Koessler in Pichler pri -32° C. Ime ima greben po prvopristopniku iz l. 1904. Vzhodni greben Königsspitze (Gran Zebra) pa so tudi kot prvi pozimi preplezali trije plezalci iz Merana 26. do 29. dec. 1965.

NOVI VZPONI V DOLOMITIH: Authier in Holzer, meranska plezalca, sta pozimi l. 1966 prvič preplezala Eisensteckenovo smer v jugozapadni steni Roda di Vael. Debortolis, De Lazzer, Fauro in Scalet so februarja 1966 prvič pozimi preplezali Leuchsovo klasično

smer v jugozapadni steni Cimon della Pala. Vzhodni steni Sass Maor so Casiraghi, Grana in Maschio v 24 urah ponovili Biasinovo smer. Rattijevo smer v jugozapadni steni Torre Venezia so konec decembra 1965 ponovili štirje Nemci. Amerikanec John Bruce Price je l. 1965 sam ponovil nemško direktivno iz l. 1958 (Brandler, Hasse, Lehne in Löw). Vstopil je samo zato, da bi jo spoznal, pa je priplezal tako visoko, da se ni mogel več vrniti. V Münchenu dvomijo, če je res prišel čez steno, ker priče nima. Prvi samohodec v tej steni je bil, kakor smo že poročali, Avstrijec Karl Flunger, ki se je kmalu nato ubil v jugovzhodni steni Schüsselskarpsitze.

TELEVIZIJA sprejema po svetu – zadnje čase tudi pri nas – alpinistično dejavnost v svoje obzornike in programe. Čim bolj je svet, v katerem se plezalci gibljejo znan, tem bolje. Tako sta dva francoska alpinistična prvaka Berardini in Mazeaud za televizijo posnela plezanje v Takubi, gori v masivu Garet in Dženun, kar je oboje v Hoggarju. Priplezala sta na Takubo 1. marca 1966 kot prva po 120 m visoki steni, ki sta jo zmogla samo z umetelnimi sredstvi, torej A₃. Film je posnel znani J. Ertaud. Film sta predložila trentskemu festivalu, vendar nista požela najvišjih priznanj. Nekaj temu filmskemu zapisu manjka.

S SMUČMI ČEZ SEVERNO STRAN MT. BLANCA so 16. maja 1966 sestopili Giscard, Maurice Herzog in vodnik André Contamine. Prvič sta to naredila Lionel Terray in Amerikanec Bill Dunaway l. 1953. Spust je skrajno težaven, eksponiran in naporen. Do Grand Plateau je stena zelo strma v spodnjem delu pa polna serakov.

MUIR se imenuje ena od sten v Yosemite. L. 1965 sta Chouinard in Herbert v tej steni v 7 dneh plezanja odprla novo smer. Eno od velikih smeri v El Capitanu sta ponovila grenobelska plezalca Dupont in Gauci v 6 dneh. Smer so prvič preplezali ameriški plezalci l. 1958. Dospel šteje le malo ponovitev. Stena je dobila ime po Muiru, pionirju ameriškega planinstva. O Muiru smo v tej rubriki že obširno poročali.

DOMINIQUE LEPRINCE – RINGUET je bil znan francoski plezalec, viden planinski publicist in organizator. Smrtno se je ponesrečil daleč od domovine

v Cordillera Blanca pri sestopu s Huascarana. Zadel ga je kameni plaz. Nesreča je zagrenila veselje nad velikim uspehom, ki so ga Francozi dosegli z vzponom čez severno steno Huascarana. Ekspedicijo je organizirala FFM (Fédération Française de la Montagne). Člani so bili samo veliki plezalci Robert Paragot (vodja), Audibert, Berardini, Jaccoux, Jacob Payot, Seigneur in Leprince – Ringuet.

CATINACCIO D'ANTERMOIA je 250 m visoka. L. 1914 jo je sam preplezal Hans Dülfer po južni steni. L. 1965 je to smer ponovil George Livanos in izjavil, da so prvi trije raztežaji tudi danes V +, če pa bi bila smer daljša, bi jo lahko ocenili z -VI. Ponovil jo je tudi Cesare Maestri in dejal, da je Hans Dülfer v njej premagal težave, ki danes segajo skoro do skrajnih možnosti prostega plezanja. V vodniku je smer o Catinaccio Vasslungo – Catinaccio – Latemar ocenjena samo s V.

VELIKI ALPSKI KROKAR je v naših Alpah že redek gost. Vendar ga reden obiskovalec gorskih potov še utegne srečati. Pred leti sem imel priložnost slišati od blizu želest njegovih peruti pod Kotovim sedlom, več let zaporedoma na Korošici, kjer je verjetno gnezdil v Dedcu. Drugi par se je večkrat spreletaval v severnem ostenju Planjave. Lani se je krokarski par vozil okoli Šimnovca. Tak je, da ga ni mogoče zgrešiti ali zamenjati s kako drugo veliko ptico. Znani zoolog R. P. Bille ga takole opisuje: »Zveneč glas »krok, krok, krok« pretrga mrzli gorski zrak, moraš vzdigniti glavo in pogledati za veliko črno ptico, ki leti naravnost nad teboj in z glasnim »vup, vup, vup« vesla proti grebenu. Velik kljun se odraža v sinjini, velikanske peruti se v soncu kovinsko bliskajo. Ptica plava – še dva, tri krike boš slišal in že utone v megli – corvus corax, ki ga ornitologija posebej obravnava kot redko alpsko ptico. Pravzaprav spada med vrabce in tehta toliko kot 215 kraljičkov skupaj, doseže pa izredno visoko starost, celo v ujetništvu nad sto let. Par preživi skupaj en sam dan v letu. Samica znese jajca v prvi polovici marca in si splete gnezdo v višinah od 1000 do 2000 m. Malokomu je znano, da je veliki krokar pravi letalski akrobat, da zna delati lopinge, da lahko plava nekaj časa tudi na hrbtu s spuščeni krili. Čeprav je po premeru razpetih kril precej pod orlom, se orla ne boji, ga

celo napade, in poznavalci vedo povedati, da je kralj ptičev pred krokarjem vse prej kot kraljevska figura. Že nekaj desetletij izumira, pravijo, da zaradi pomanjkanja hrane. Zadnja leta pa naštevajo več parov. Hrane je vedno več, ker je vedno več hotelov okoli žižnic v velikih višinah. Krokar pa spada v podjetje »Snaga v gorah«. Morda smo ga zato videli jeseni l. 1966 krožiti nad Veliko planino? Če je res, kar ugotavlja ornitolog Bille, potem ga ne bo več krila samo samota Korošice in višave nad Planico in drugod.

SE O GORNIŠKIH IZRAZIH

1.

K izvajanjem tovariša dr. Ivana Gamsa v 8. številki PV iz leta 1965 pripominjam naslednje:

1. Dr. I. G. piše: »pri tistih izrazih, ki so vzeti iz stroke, odloča stroka, da jim določa pomen«.

Ta trditev je na prvi pogled utemeljena. Prav članek dr. I. Gamsa pa dokazuje, da vsebuje ta stavek izrazito protislovje.

a) Pisec sam priznava, da »tudi v geologiji ni popolne enotnosti glede razlik« med posameznimi izrazi.

b) Pisec spodbija pravilnost »mojih« označb za preperevanje, teraso, slojevitost in sloj. Vse te označbe pa sem dobil od strokovnjakov.

c) Tudi pri nekaterih drugih izrazih se pojmovanje dr. I. Gamsa ne ujema popolnoma z mnenjem drugih strokovnjakov.

Iz tega sledi:

Ker se mnenja strokovnjakov ne ujemajo povsod, ni mogoče govoriti o enotnem stališču stroke. Če bi se ravnali po stališču, ki ga zagovarja dr. I. G., bi torej sestavljalcev gorniške terminologije — ne da bi bil geolog oziroma geograf — moral odločiti o tem, kateri izmed strokovnjakov ima prav.

Drugače povedano: Če naj velja neko pojmovanje kot stališče stroke, potem naj se o njem najprej zedinijo strokovnjaki; šele potem bo mogoče želeti, da ima to pojmovanje strokovno-avtoritativen značaj.

2. Pisec se strinja z definicijo, ki sem jo zapisal za plast in sklad; razlikuje se pa glede tega, kaj je sloj. Po stališču, ki sem ga ob sestavljanju terminologije prevzel od strokovnjaka, je sloj skupna označba za plasti in sklade, po stališču dr. I. G. pa naj bi se govorilo o slojih le v zvezi z rudo

in vodo. Če sprejmemo njegovo definicijo, da je sloj »kameninska gmota z dvema ploskvama«, nimamo izraza, ki bi bil skupen pojem za plast, sklad in 3. Glede pojma »balvan« ali »bolvan« predvsem naslednje: Slovenski pravopis piše res samo »balvan« in navaja, da je beseda tatarskega izvora. V madžarskem jeziku pomeni beseda »bálvány« malik, poganski idol, pa tudi pokončen kamen. Z enakim pomenom uporabljajo besedo tudi Rusi, vendar v obliki »bolvan«.

Dr. I. G. navaja, da je »balvan termin iz glacialne geomorfologije«. Mislim, da je ta razlog tehten, toda v gorniškem jeziku se beseda uporablja v takem smislu, kot sem ga jaz zapisal. Razen tega: če uporabimo besedo v takem ožjem smislu, kot jo uporablja dr. Gams, nastaja zopet vprašanje, s katerim izrazom naj se nadomesti ta beseda v tistem smislu, kot jo uporabljajo slovenski gorniki.

Po dr. I. G. naj bi bili primerni izrazi: peč, debela peč, debeli kamen ali kamen. Te izraze predlaga že R. Badjura v Ljudski geografiji na strani 140. Ne glede na to, kdo je prvotni predlagatelj, moramo te izraze odkloniti. a) Izraz »peč« pomeni v ljudski govorici tako goro ali taka mesta na gori ali na hribu, kjer je vidna gola kompaktna kamenina. Na primer: Široka peč, Peči na Grmadi, Pasje peči, Gadova peč, vas Pod pečjo, Mirna peč, Žagana peč, lške peči, Krvava peč itd. Badjura trdi med drugim, da pomeni »peč« pokončno telo, tudi naselje. Ta razloga pa je popolnoma napačna. Ne gre namreč za telesno obliko tvorbe, temveč za to, da se vidi kamenina. »Peč« pomeni, na primer, v Robanovem kotu isto kot »robjé« v Bohinju ali »škale« v Ponikvah na Dolenjskem ali »živa skala« v jeziku šolanih ljudi. Peč se lahko javlja v naravi kot stena, kot skrotje, kot steber, kot rebro itd.

Moti se Badjura, ko trdi, da je Peč lahko ime naselja. Pozablja namreč pri tem, da uporablja ljudstvo celo vrsto imen, ki nimajo imenovalnika. »Podpeč« ni ljudsko ime! Ljudstvo pravi: grem Pod peč, živim Pod pečjo, grem Za ak, bil sem Za akom, spal sem Pod Korenom itd. Vas Pod pečjo leži pod steno hriba Sv. Ane. Ta stena je znani kamnolom, star preko 2000 let. Pod to steno leži vas, ta stena je pa tista »peč«, ki je dala vasi ime. Seveda, uradni naziv vasi mora biti v imenovalniku, toda to ne bi smelo Badjure zapeljati.

Razlika med pečjo in pečino je v tem, da se misli pri peči na površino, pri

pečini pa na snov (»pečina je trdna« piše Naš alpinizem).

b) Razen tega je v Našem alpinizmu, ta pa tvori glavno podlago za našo gorniško terminologijo, beseda »peč« oziroma »pečina« izrecno definirana kot kompaktna kamenina. Prav nobene potrebe ni, da bi na tem kaj spreminjali oziroma to pojmovanje postavljali na glavo in s tem rekli, da je Široka peč — bolvan.

Uporaba besede »peč« za kamen, ki se je priklatil po izpadu iz stene, bi torej bila izrazito nasprotna ljudski rabi, pa tudi nasprotna rabi v gorniških spisih.

V leposlovju je tudi izraz »skala« razširjena v pomenu gole kamenine. To sicer terminološko ni popolnoma pravilno, toda ne vidimo razloga za nasprotovanje taki uporabi te besede.

c) Izraza »kamen« in »debeli kamen« sta kot označbi, ki naj nadomestita specialni izraz za »balvan«, popolnoma neuporabna. »Kamen« je tako splošen izraz, da mu ni mogoče zožiti pomena na označbo za kamen prav posebne vrste. Pri sestavi definicije bi manjkali bistven element, po katerem naj bi se ta izraz ločil od drugih pojmov iz iste skupine. Tudi izraz »debeli kamen« nam nič ne pove. Ti dve besedi ne tvorita enotnega pojma, temveč označujeta ti dve besedi le kamen s tako in tako lastnostjo. Ljudstvo sicer res označuje nekatere eratične skale z besedama »debeli kamen«, toda to pomeni i me prav določenega debelega kamna, ni pa to nekaj ljudski strokovni izraz. Primerjaj razne Debele bukve, Rjave skale, Vodice, Mrzle studence ...

Skratka: če naj se uporablja izraz »balvan« samo v glacialni geomorfologiji, je treba, da se za »bolvan« v dosedanjem pomenu te besede najde drug izraz in se ta tudi udomači.

4. Nepravilno se mi zdi, mešati pojma »ježa« in »polica«. Nimam pomislekov zoper to, da nas dr. I. G. v nasprotju z dr. Melikom prepriča o morebitnem obstoju razlike med ježo in teraso, če taka razlika sploh obstoji. Nikakor pa ne smemo istovetiti terase ali ježe ali česarkoli drugega s polico. Ta pojem (polica) je namreč v alpinistiki tako jasen in tako razčiščen, da o njem ni potrebno razpravljati.

5. Z zadnjim odstavkom v spisu dr. I. G. se v načelu popolnoma strinjam. Žal pa imajo te njegove misli — prav tako kot nekatere uvodne — značaj irealnih pogojnih stavkov. »Imel bi lažje delo, če ...« itd. Resnica pa je ta, da kljub mnogim letom svobode in obstoja Slovenske akademije znanosti

in umetnosti tako zbirka ni bila niti končana niti objavljena, dokler ni PV začel objavljati »Gornjskih izrazov«.

II.

K pripombam tovariša Dušana Novaka v PV 9/65, str. 411 in 412 tole:

Strinjam se s pripombami glede jaška, vršne stene, sige in ploščatosti grape, čeprav se zlasti izraz »ploščata grapa« pojavlja v gornjskih spisih. Isto velja glede besede »odpočen«. Tudi meni ni všeč; mislim, da ga lahko brez škode opustimo.

Ne strinjam se pa s tem, da kadunja v steni ne bi mogla biti zaprodena. Če teče skozi kadunjo voda (na primer, ob dežju), nagib pa je tak, da kamnov ne odnaša iz nje, temveč jih samo valja in se kamenčki obrusijo, nastane prod in kadunja je lahko zaprodena. Izraz »slojevitost« uporablja strokovnjak dr. Malovrh, ne preganja ga niti dr. Gams, dopušča ga Slovenski prapovis, Dušan Novak pa trdi, da to »ni dober domač izraz«. Zakaj ni dober in domač, tega D. N. ne pove. Prosim ga, naj to pove piscem Slovenskega prapovisa in geografom.

Kdor se bori za to, da se iz slovenskega jezika izloči nesnaga, ne bi smel niti posredno zagovarjati takih izrazov kot je »gorohodec«. Beseda »turist« je v pomenu gornika že zdavnaj opuščena.

Glede izrazov »gornik« in »planinec« me je D. N. izzval k razlogi, ki bi spadala v poznejše poglavje terminologije. Toda, če je že načel vprašanje, naj ga razčistimo sedaj.

Beseda »gornik« so v tem smislu uporabljali že pred drugo svetovno vojno. Zelo porabna je in jezikovno pravilna. Nasprotno pa je beseda »planinec« v takem pomenu nastala zaradi slabega znanja nemščine.

Nemci so svojo gornjsko organizacijo imenovali Alpenverein, to je, društvo, katerega delovno področje so Alpe. Izraza Alpenverein ni mogoče prevesti v slovenščino z eno ali z dvema besedama. Kdor dobro pozna nemški jezik, pa tudi ve, da ima beseda »Alpen« dva pomena. Lahko namreč pomeni Alpe, torej ime gorovja, lahko pa je množinska oblika besede die Alpe — ta pa pomeni planino. Planina pa prav tako ni gora kot krava ni gams. Planina je višinski pašnik, poleti naseljen, na njem opravlja človek gospodarsko delo — prideluje sir itd. Gora je Prisojnik, Skuta, Ojstrica, planina pa je Dedno polje, Ovčarija, Govnjač. Zaradi take napake so Steiner Alpen postale Kamniške planine, Alpenverein planinsko društvo, član tega društva pa planinec.

Zakaj se potem reče »planinsko« društvo in planinska zveza?

Odgovor je jasen: prvič, ker ta izraz povezuje Slovence s Hrvati, drugič, ker je ta izraz že udomačen in ima svojo častno zgodovino.

Ta dva razloga pa po našem mnenju nista zadosti tehtna.

Spoštovanje do zaslužnih prednikov nas ne zavezuje k obzirnosti do njihovih napak. Podobnost izrazov v različnih slovanskih jezikih je pa že tako ali tako ustvarila zmešnjavo v pojmi. Spomnimo se, koliko zmede je zaradi nepravilne uporabe srbskih besed kot so: višak (presežek), prigovor (ugovor), usluga (storitev), upoznati (seznaniti) itd. Podobnost ali celo istovetnost besede v različnih jezikih ne pomeni tudi istega pomena, na primer: ruski »boljšoj« (velik), »krasnij« (rdeč), češki »základ« (temelj); primerjajte različne pomene besede »pravda« v ruskem, srbskem in slovenskem jeziku.

Veliko važnejše od usklajevanja izrazov s Srbi in Hrvati bi bilo medsebojno

usklajevanje slovenskih izrazov. Če je koča planinska, zakaj je potem reševalna služba gorska?

Nekateri menijo: trije pojmi si sledijo kot najširši, ožji in najožji. Planinec je vsakdo, ki hodi na izlete na kakršnokoli vzpetino, gornik hodi samo na gore, alpinist je samo, kdor pleza. Mislimo, da nam takšno razkošje v izrazih ni potrebno, če si ga niti najbogatejši jeziki ne privoščijo in če nam povzroča to zmedo.

Ključ do rešitve je torej v rokah planinske zveze: odločiti se bo morala ali za dosedanje stanje in s tem za jezikovne nedoslednosti in nepravilnosti ali pa za spremembo imena po načelu, da je temelj za njeno ime, za njene člane, za njene kočje in za njeno glasilno beseda »gora«: gornjsko društvo, gornjska zveza, gorska reševalna služba, gorska koča, gornjski vestnik.

V doslej objavljenem besedilu Gornjskih izrazov so nekatere tiskovne pomete.

PV 4/1965, str. 46: v Uvodu se mora besedilo druge in tretje vrste glasiti: »prve in doslej edine splošne zbirke opisov« . . .

Stran 95 pod č): »na pologu«, ne na »podlogu«; str. 96: »streha ali preves« ne »previs«.

Stran 383: primeri za kočno so Makokova Kočna, Kot, Vojse, Koritnica; primera za začetek doline sta začetek Vrat pri Mojstrani, začetek Velike Pišence pri Kranjski gori.

Ista stran pod b): najvišji del doline se imenuje:

— konec, kadar je širok, polkrožen in obdan od strmih pobočij.

Stran 384: Temenica, ne Temnica; globinja, ne globina. Drugi stolpec: Skalovje je skupina skal, to je, velikih kamnov, izpadlih iz vzpetine.

Dr. Vladimir Škerlak

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE RAZPISUJE

NATEČAJ PLANINSKE FOTOGRAFIJE

Za natečaj bodo sprejete samo neobjavljene fotografije. Posameznik lahko pošlje do 10 posnetkov, dimenzije 40/50 cm za črno bele, za barvne pa večje od 18/24 cm.

Na hrbtni strani fotografije navedite naslov fotografije, tekočo številko fotografije in geslo. V zaprti kuverti pošljite svoj naslov in seznam fotografij po tekočih številkah.

Nagradili bomo 10 fotografij v skupnem znesku 300 000 S din (prva nagrada 60 000 S din, druga 40 000 S din, tretja 35 000 S din, nato dve nagradi po 30 000 S din, ena 25 000 in štiri nagrade po 20 000 S din). Razen tega bo PZS več slik še posebej odkupila.

Dostava fotografij: 15. X. 1967 na naslov PZS Ljubljana, Dvorčakova 9, pp. 214/IV.

Izbor fotografij: 30. X. 1967.

Obvestilo o izboru: 15. XI. 1967.

Vrnitev fotografij 1. III. 1968.

Planinska zveza Slovenije

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

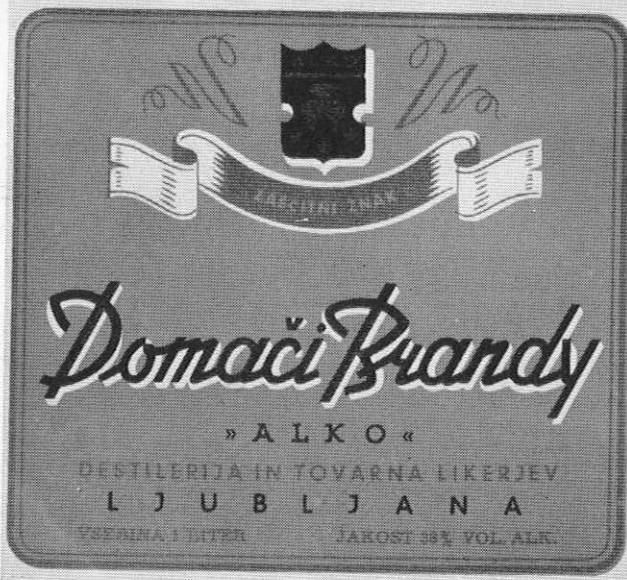
vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

ALKO

ALI STE ŽE
POIZKUSILI
TUDI VI
IZBOLJŠANO
KVALITETO –
BRANDY
DOMAČI

SPLOŠNA GOSPODARSKA BANKA

LJUBLJANA, PREŽIHOVA 4

- opravlja devizne, kreditne in druge bančne posle,
- daje dolgoročna posojila za osnovna in trajna obratna sredstva,
- opravlja plačilni promet s tujino.

Splošna gospodarska banka Ljubljana si tudi v letošnjem letu prizadeva zbrati in nameniti kar največ sredstev za izgradnjo turističnih zmogljivosti, ki naj izboljšujejo materialno osnovo turističnega gospodarstva ter pripomorejo k dvigu kakovosti in obsegu ponudbe turističnih uslug.

Vse bančne posle opravlja banka strokovno in ažurno.